

VÅR FÅGELVÄRLD

◄ SVERIGES ◄
ORNITOLOGISKA
FÖRENING
◄

ÅRG. 17

1958

NR 1

INNEHÅLL:

G. SVÄRDSON: Biotop och häckning hos skrattnåsen (*Larus ridibundus*) p. 1. — C. A. FRÄNDÉN: Konstgjorda gölar och småsjöar p. 24. — I. LENNERSTEDT: En invasion av kentska tärnor (*Sterna sandvicensis*) på Västkusten 1956 p. 28. — T. BERGLUND: Om skarvarna (*Phalacrocorax carbo sinensis*) i Kalmarsund p. 44. — Meddelanden: 1. Tuvsnäppan (*Calidris melanotos*) för första gången iakttagen i Sverige p. 49. — 2. Om sidensvansen (*Bombycilla garrulus*) och dess häckning i mellersta Jämtland 1956—57 p. 50. — 3. Onormaliteter våren och sommaren 1956, några anteckningar från södra Bergslagen p. 53. — 4. En fågelinventering ex officio för 100 år sedan p. 56. — 5. Ytterligare fynd av kornknarr (*Crex crex*) 1957 p. 56. — 6. Återfynd av i utlandet ringmärkt glada (*Milvus milvus*) p. 56. — 7. Ornitologiska observationer från Lule lappmark p. 57. — 8. Smärre meddelanden p. 59. — Litteratur p. 62. — Aktuellt p. 69. — Föreningsnotiser p. 70.

STOCKHOLM

Med detta nummer följer en bilaga.

Sveriges Ornitologiska Förening

Föreningens adress: Östermalmsgat. 65, Stockholm Ö. Postgiro 19 94 99. Tel. 63 43 63. Expeditionstid kl. 9.30—13. Föreståndare för exp. kamrer G. WAHLSTRÖM. Korrespondens rörande föreningens bibliotek kan även ställas till bibliotekarien, herr SVEN ARMINGTON, Blanchegatan 18, Stockholm Ö.

Hedersledamöter: Professor em. SVEN EKMAN, Uppsala, och professor em. BERTIL HANSTRÖM, Lund.

Ordförande: Professor SVEN HÖRSTADIUS, Uppsala.

Vice ordf.: Generallöjtnant AXEL LJUNGDAHL, Stockholm.

Sekreterare: Regeringsrättssekr. BENGT H. GIRELL, Bråviksvägen 28, Johanneshov.

Skattmästare: Direktör RAGNAR WITTHOFF, Helgag. 30, Stockholm Sö.

Övriga styrelseledamöter: S. ARMINGTON, Stockholm; G. CHRISTIANSSON, Kalmar; K. CURRY-LINDAHL, Stockholm; B. DANIELSSON, Farsta; A. ENEMAR, Lund; S. GARPINGER, Lund; B. HAGLUND, Stuvsta; T. MALMBERG, Lund; G. OTTERLIND, Lysekil; E. ROSENBERG, Örebro; S. ÖSTERLÖF, Näsbypark.

Medlemsavgifter: för årligt betalande medlemmar kr 15: —, för familjemedlemmar kr 2: 50 och för ständiga medlemmar kr 250: —. Medlemmar (utom familjemedlemmar) erhålla Vår Fågelvärld utan särskild kostnad.

Föreningens lokalavdelningar och ombud:

Skåne: Skånes Ornitologiska Förening, Zool. Inst., Lund, tel. 105 56.

Halland: Ingenjör O. F. REUTERWALL, Drottninggat. 5, Varberg, tel. 1522.

Göteborgstrakten: SOF:s lokalavd., c/o Byggmästare K. G. ARKELSJÖ, S. Johansson & Son, Kungsgat. 56, Göteborg C, tel. 13 53 74 (bost. 19 97 64).

Bohuslän: Postkontrollör B. RUNNERSTRÖM, Postkontoret, Uddevalla, tel. 138 90.

Skaraborgs län och Dalsland: Lektor N.-G. KARVIK, Bäckhagen, Lidköping, tel. 207 26.

Örebrotrakten: Stadsombudsman B. GEIJER, Nämndhuset, Örebro, tel. 197 80.

Västeråstrakten: Verkmästare H. AVELIN, Haga Parkg. 6, Västerås, tel. 419 32.

Jönköpings län: Norra Smålands Ornitologiska Förening, c/o Herr HALDUR WIGSTEN, Scoutvägen 3, Huskvarna.

Kalmartrakten och Öland: SOF:s lokalavd., c/o Komminister G. CHRISTIANSSON, Pilgat. 1, Kalmar, tel. 128 24.

Gotland: Herr GÖSTA HÅKANSSON, Tranhusgat. 35, Visby, tel. 13006.

Länköpingstrakten: Fil. kand. BERTIL J. O. WAHLIN, Hagagatan 1, Malmslätt, tel. Lkg 992 31.

Valdemarsvikstrakten: Läroverksadj. VIKING OLSSON, Axvägen 2 F, Valdemarsvik, tel. 503.

Stockholmstrakten: SOF:s lokalavd., c/o Byråassistent P. A. ÅKERLUND, Margaretaav. 16, Jakobsberg.

Norråttstrakten: Köpman TORE ANDERSSON, Hantverkargat. 30, Norrtälje, tel. 103 17.

Södra Dalarna: Läroverksadj. GÖTE NYHLÉN, Myrgat. 38 B, Avesta, tel. 582 33.

Jämtlands län: Apotekare SVEN NORSTRÖM, Gröngat. 6, Östersund, tel. 103 43.

Hälsingland: Arkivarie Bo WITT-STRÖMER, Storhaga, Ljusdal, tel. 110 48.

Medelpad: Lektor O. ELOFSON, Ludvigsbergsv. 3, Sundsvall, tel. 114 19.

Ångermanland: Läroverksadj. E. BARTLER, Villagat. 38, Örnsköldsvik, tel. 117 27.

Södra Lappland: Landsfiskal RUNE THORÖ, Åsele.

Övre Norrland: Häradskrivare BJÖRN HOLM, Kyrkogat. 5, Kiruna C, tel. 113 88.

Föreningens utländska ombud:

Danmark: Landsretssagfører E. TOBISEN, Ny Vestergade 13, København.

Finland: Docent L. v. HAARTMAN, Zool. Inst., Universitetet, Helsingfors.

Norge: Cand. real. S. HAFTORN, Museet, Zool. Avd., Trondheim.

Vår Fågelvärld

Redaktör och ansvarig utgivare: Fil. lic. GUNNAR OTTERLIND, Järnvägsgat. 5 E, Lysekil.

Redaktionsmedlemmar: A. ENEMAR, G. MAREGREN och S. ULFSTRAND, Lund, samt V. OLSSON, Valdemarsvik.

Distribution: SOF:s expedition, Östermalmsgat. 65, Stockholm Ö (se ovan).

Manuskript, notiser och annonser sändas direkt till redaktören. Förfrågningar rörande tidskriftens distribution samt adressanmälningar o. dyl. ställas direkt till SOF:s expedition.

Prenumerationspris: 22 kr; medlemmar i SOF erhålla tidskriften gratis (se ovan).

Utkommer med 4 häften per år.

VÅR FÅGELVÄRLD

VÅR FÅGELVÄRLD

Utgiven av

◀ SVERIGES ▶
ORNITOLOGISKA
FÖRENING
◀

ÄRGÅNG 17
1958

Redaktion:

GUNNAR OTTERLIND

Huvudredaktör och ansvarig utgivare

ANDERS ENEMAR, GUNNAR MARKGREN, VIKING OLSSON

STAFFAN ULFSTRAND

S T O C K H O L M

INNEHÅLL

	Sid.
AHLÉN, I.: Smärre meddelanden (bändelkorsnäbb)	60
—: Smärre meddelanden (lappsparv)	60
—: Framstöt av näktergal (<i>Luscinia luscinia</i>) i norra Halland	159
—: Smådoppingarna (<i>Podiceps ruficollis</i>) vid svenska västkusten	160
—: Kungsfågelsångaren (<i>Phylloscopus proregulus</i>) anträffad i Bohuslän	331
—: Se LARSSON, E. & AHLÉN, I.	61, 163
ALMKVIST, L.; ANDERSSON, T.: Om rosenfinkens (<i>Carpodacus erythrinus</i>) häckning i Uppland	254
ANDERSON, O.: Smärre meddelanden (pärluggla)	352
—: Smärre meddelanden (rödvingetrast)	354
—: Smärre meddelanden (sädesärta)	355
ANDERSSON, F.: Fågelobservationer från Gotland år 1956	154
ANDERSSON, T.: Se ALMKVIST, L.; ANDERSSON, T.	254
ANDRÉN, F. J. B.: En fågelinventering ex officio för 100 år sedan	56
ARHALL, B., GUNNARSSON, K. & GUNNARSSON, A.: Smärre meddelanden (rödspov)	165
ASKER, I. & I.: Smärre meddelanden (kungsörn)	165
ATTERBRAND, R.: Smärre meddelanden (näktergal)	355
BERG, L.: Smärre meddelanden (dvärgmås)	258
—: Smärre meddelanden (gransångare)	355
BERGELIN, T.: Smärre meddelanden (stenknäck)	59
BERGLUND, T.: Om skarvarna (<i>Phalacrocorax carbo sinensis</i>) i Kalmarsund ...	44
BERGSTEDT, G.: Smärre meddelanden (härmsångare)	256
BORGVALL, S.: Smärre meddelanden (ägretthäger)	60
— & BORGVALL, T.: Smärre meddelanden (taltrast)	166
BORGVALL, T.: Smärre meddelanden (småskrake)	60
—: Smärre meddelanden (havstrut)	165
—: Iakttagelser vid bon av koltrast (<i>Turdus merula</i>)	350
—: Se BORGVALL S. & BORGVALL, T.	166
BRAF, L., JANSSON, L. & LINDSTRÖM, U.: Smärre meddelanden (turturduva) ..	166
BRANDER, T.: Knipholkar	241
BÄCKMAN, R. & LARSSON, L.: Smärre meddelanden (kustsnäppa)	165
—: Smärre meddelanden (skärfläcka)	165
—: Smärre meddelanden (smalnäbbad simsnäppa)	165
—: Smärre meddelanden (blåhake)	166
—: Smärre meddelanden (ortolansparv)	257
CARLSSON, C.-I. & STRÖMBERG, G.: Om sädgåsens (<i>Anser fabalis</i>) sträck vid Tor- hamn hösten 1957	350
CHRISTIANSSON, S.: Smärre meddelanden (mindre sångsvan)	164
CURRY-LINDAHL, K. & MARKGREN, G.: Smärre meddelanden (skrattmås)	352
DAHLGREN, E.: Rapport från södra Dalarna för vintern 1956—1957	162
DAHLQVIST, Y.: Smärre meddelanden (sädesärta)	59
DANIELSSON, B.: Verksamheten vid Ottenby fågelstation 1957 (Meddelande nr 23 från Ottenby fågelstation)	177
EDBERG, R.: Återfynd av i utlandet ringmärkt glada (<i>Milvus milvus</i>)	56
—: Om dödligheten under vinterhalvåret hos kattugglor (<i>Strix a. aluco</i> L.) i Mel- lansverige	273
ELDH, P.: Smärre meddelanden (gråsparv)	356
ELIASSON, U.: En undersökning rörande pärlugglans (<i>Aegolius funereus</i>) by- tesval	250

	Sid.
ENEMAR, A.: Om ruvningens igångsättande hos koltrast (<i>Turdus merula</i>)	81
—: Smärre meddelanden (gulhämpling)	257
ERICSSON, H.: »Falsk albinism» hos knölsvan (<i>Cygnus olor</i>) (med kommentar av Red.)	158
ERIXON, K. G.: Smärre meddelanden (stormfågel)	257
FLYGARE, H.: Smärre meddelanden (sidensvans)	59
FRANSSON, G.: Småskrakar (<i>Mergus serrator</i>) vittjande kräftburar på betesfisk	252
—: Ejder (<i>Somateria mollissima</i>) funnen i barrskog i Småland	252
FRÄNDÉN, C. A.: Konstgjorda gölar och småsjöar	24
GIRELL, B. H.: Smärre meddelanden (berguv)	166
GRAHN, J.: Smärre meddelanden (stare)	355
GUNNARSSON, A.: Smärre meddelanden (vinterhämpling)	59
—: Smärre meddelanden (hämpling)	59
—: Smärre meddelanden (svartkråka)	166
—: Smärre meddelanden (gransångare)	256
—: Smärre meddelanden (liten flugsnappare)	256
—: Smärre meddelanden (svartpannad törnskata)	256
—: Smärre meddelanden (grönsiska)	257
—: Se ARHALL, B., GUNNARSSON, K. & GUNNARSSON, A.	165
GUNNARSSON, K.: Se ARHALL, B., GUNNARSSON, K. & GUNNARSSON, A.	165
GUSTAFSSON, A.: Smärre meddelanden (havssula)	257
—: Smärre meddelanden (tretåig mäs)	352
—: Smärre meddelanden (berguv)	352
—: Smärre meddelanden (kungsfiskare)	352
HANSSON, G.: Smärre meddelanden (smålom)	60
—: Smärre meddelanden (stenknäck)	257
— & WALLIN, L.: Invasionen av sidensvans (<i>Bombycilla garrulus</i>) 1956—1957	206
HANSSON, S.-R.: Smärre meddelanden (tretåig mäs)	352
HELLKVIST, H.-O.: Smärre meddelanden (vaktel)	258
HEMMANDER, E.: Smärre meddelanden (strömstare)	166
HOLM, L.: Smärre meddelanden (myrsnäppa)	165
—: Smärre meddelanden (härmsångare)	256
HOLMBERG, U.: Svensk fågellitteratur 1956	144
—: Svensk fågellitteratur 1957	335
INGRITZ, G.: Ytterligare fynd av kornknarr (<i>Crex crex</i>) 1957 (med kommentar av Red.)	56
JACOBSON, S.: Smärre meddelanden (glada)	258
—: Smärre meddelanden (vittryggig hackspett)	353
—: Smärre meddelanden (dubbeltrast)	354
—: Smärre meddelanden (rödvingetrast)	354
JACOBSSON, S.: Tuvsnäppan (<i>Calidris melanotos</i>) för första gången iakttagen i Sverige	49
JACOBSSON, T.: Smärre meddelanden (mindre sångsvan)	164
JANSSON, L.: Se BRÄF, L., JANSSON, L. & LINDSTRÖM, U.	166
JENNING, W.: Adoption hos stenskvätta (<i>Oenanthe oenanthe</i>)	348
—; JOHANSSON, H.; SJÖNNEBY, I.; REGNELL, S.: Om boplatsval hos stenskvätta (<i>Oenanthe oenanthe</i>)	346
JOHANSSON, A.: Ormvråkar (<i>Buteo buteo</i>), utförande »bosmyckning» kring en på marken sittande unge	351
JOHANSSON, H.: Smärre meddelanden (sommargylling)	166
JOHANSSON, H.: Se JENNING, W.; JOHANSSON, H.; SJÖNNEBY, I.; REGNELL, S.	346
JOHANSSON, M.: Vitögd dykand (<i>Aythya nyroca</i>) anträffad fjärde gången i Sverige	350
JOHANSSON, TH.: Sannolik häckning av småspov (<i>Numenius phaeopus</i>) i Värmland 1955 (med kommentar av Red.)	349
JONSSON, P. N.: Om sidensvansen (<i>Bombycilla garrulus</i>) och dess häckning i mellersta Jämtland 1956—57	50
JÖNSSON, Å.: Smärre meddelanden (svartvit flugsnappare)	355
KARLSSON, L.: Smärre meddelanden (sidensvans)	59

	Sid.
KARLSSON, L.: Se OLSSON, O. & KARLSSON, L.	161
KARTTUNEN, T.: Smärre meddelanden (gråårsla)	59
KÄLLSTRÖM, K.: Smärre meddelanden (videsparv)	257
LARSSON, E. & AHLÉN, I.: Smärre meddelanden (vitkindad gås)	61
—: Storskrake (<i>Mergus merganser</i>) häckande i bergbrant	163
LARSSON, L.: Se BÄCKMAN, R. & LARSSON, L.	165, 166, 257
LARSSON, M.: Se LUNDBORG, O. A. & LARSSON, M.	352
LENNERSTEDT, I.: En invasion av kentska tärnor (<i>Sterna sandvicensis</i>) på Väst- kusten 1956	28
—: Fågelsträcket vid Falsterbo år 1954 (Meddelanden från Falsterbo fågelsta- tion 12)	303
LENNERSTEDT, R.: Fjällgås (<i>Anser erythropus</i>) i norra Halland	253
LILJA, N.: Smärre meddelanden (pärluggla)	352
LINDE, L.: Smärre meddelanden (snatterand)	60
—: Smärre meddelanden (gravand)	60
—: Smärre meddelanden (rödspov)	165
LINDSTRÖM, U.: Se BRAF, L., JANSSON, L. & LINDSTRÖM, U.	166
LJUNGDAHL, P.-S.: Se MAGNI, L. & LJUNGDAHL, P.-S.	256
LUNDBORG, O. A.: Smärre meddelanden (glada)	258
— & LARSSON, M.: Smärre meddelanden (myrspov)	352
LUNDIN, A.: Några fågeliakttagelser från Uppland	160
MAGNI, L. & LJUNGDAHL, P.-S.: Smärre meddelanden (rosenstare)	256
MARKGREN, G.: Se CURRY-LINDAHL, K. & MARKGREN, G.	352
MARKGREN, M.: Smärre meddelanden (sädesårsla)	355
MARTIN-LÖF, P.: Storleksskillnader hos genomsträckande kärnsnäppor (<i>Calidris alpina</i>) vid Ottenby (Meddelande nr 24 från Ottenby fågelstation)	287
MARTINSON, S.: Smärre meddelanden (härfågel)	166
NAGELL, B. & STOLT, B.-O.: Turkduva (<i>Streptopelia decaocto</i>) iakttagen i Upp- land	158
NEUHAUS, G.: Smärre meddelanden (hökuggla)	352
NICKLASSON, R.: Smärre meddelanden (bredstjärtad labb)	165
NILSSON, A.: Ornitologiska observationer från Lule lappmark	57
NILSSON, L.: Smärre meddelanden (svarttärna)	166
NORRBY, R.: Smärre meddelanden (häger)	60
OLSSON, O. & KARLSSON, L.: Död svartvit flugsnapparhona (<i>Muscicapa hypo- leuca</i>) i holk bredvid ruvande talgoxe (<i>Parus major</i>) (med kommentar av Red.)	161
OLSSON, V.: Ringmärkning	103
—: Smärre meddelanden (rosenfink)	356
PALMGREN, O.: Svart röstjärt (<i>Phoenicurus ochruros</i>) häckande i Bromma 1956	253
PERSSON, S.: Smärre meddelanden (sommargylling)	166
PLAZIKOWSKI, U.: Utfodring av övervintrande fåglar	280
REGNELL, S.: Se JENNING, W.; JOHANSSON, H.; SJÖNNEBY, I.; REGNELL, S. ...	346
RHEDIN, B.: Smärre meddelanden (gräsand)	257
RINGLEBEN, H.: Vom Nisten verschiedener Vogelarten an und in Gebäuden .	109
ROSÉN, L.: Smärre meddelanden (liten flugsnappare)	59
ROSENBERG, E.: Våra kärnhökar	302
SANDBERG, G.: Mindre lira (<i>Puffinus puffinus</i>) påträffad vid Torneträsk	248
SELANDER, E. HJ.: Smärre meddelanden (trana)	258
—: Smärre meddelanden (dvärgbeckasin)	258
—: Smärre meddelanden (härfågel)	352
SJÖNNEBY, I.: Se JENNING, W.; JOHANSSON, H.; SJÖNNEBY, I.; REGNELL, S. ...	346
SMITH, G.: Skadad sädgås (<i>Anser fabalis</i>) till attack mot havsörn (<i>Haliaeetus albicilla</i>)	248
STOLT, B.-O.: Se NAGELL, B. & STOLT, B.-O.	158
STRÖMBERG, G.: Några försök rörande talgoxens vana att öppna mjölkflaskor, försedda med aluminiumkapsyler	157
—: Se CARLSSON, C.-I. & STRÖMBERG, G.	350
SVENSSON, B.: Smärre meddelanden (bredstjärtad labb)	165

	Sid.
SVÄRDSON, G.: Biotop och häckning hos skrattmåsen (<i>Larus ridibundus</i>)	1
TÄCKLIND, E.: Smärre meddelanden (strandskata)	165
—: Smärre meddelanden (nordsångare)	256
TÖYRÄ, T.: Smärre meddelanden (gräsand)	257
ULANDER, Å.: Onormaliteter våren och sommaren 1956, några anteckningar från södra Bergslagen	53
ULFSTRAND, S.: De årliga fluktuationerna i bivräkens (<i>Pernis apivorus</i>) sträck över Falsterbo (Meddelanden från Falsterbo fågelstation 11)	118
—: Återsträck av nötskrika (<i>Garrulus glandarius</i>) våren 1956	249
WACHENFELDT, T. VON: Fågelsträcket vid Bosporen några höstdagar 1957	201
WALLERSTRÖM, A.: Smärre meddelanden (stare)	355
WALLIN, L.: Se HANSSON, G. & WALLIN, L.	206
WENDEL, S.: Smärre meddelanden (hökkuggla)	352
—: Smärre meddelanden (trädkrypare)	353
WESTER, A.: Bo av stenskvätta (<i>Oenanthe oenanthe</i>) under tegelpanna	162
VULT VON STELJERN, G.: Smärre meddelanden (vit stork)	257
—: Smärre meddelanden (hussvala)	353
ÖNEFÄLDT, J.: Smärre meddelanden (ringduva)	352

L i t t e r a t u r

ALLEN, R. P.: The Flamingos: Their Life History and Survival (1956)	66
BERG, E.: Jaktstogens folk (1957)	64
BOUET, G.: Faune de l'Union française XVI (1955)	261
Djurvärldens sista oaser (1957)	262
GÉROUDET, P.: La vie des oiseaux III (1957)	260
HAFTORN, S.: Contribution to the food biology of tits, especially about storing of surplus food II—IV (1956)	262
HEMBERG, J.: Lagen om rätt till jakt (1957)	262
KLOCKARS, B.: Fåglarna i det sydösterbottniska kustlandet (1956)	65
LARSON, S.: The suborder <i>Charadrii</i> in the arctic and boreal areas during the tertiary and pleistocene (1957)	62
LUNDEVALL, C.-F. & ANDERSSON, R.: Fåglarna kring Norrköping (1957)	65
Natur i Blekinge (1957)	263
Ny utländsk litteratur	67, 264
POUGH, R. H.: Audubon Western Bird Guide (1957)	64
PRICE, N.: I watch and listen (1957)	64
RICHDALE, L. E.: A Population Study of Penguins (1957)	260
ROSÉN, B.: Land att vårda (1958)	261
SEEDORFF, H. H., BLAEDEL, N. & BRAESTRUP, F. W.: Danske Dyr. Viben (1957)	66
SIMMS, E.: Voices of the Wild (1957)	261
Sterna. Bind 3, hefte 1 (1958)	65
Viltrevy. Band 1, häfte 3 (1957)	65
Våra vanligaste flyttfåglar (1957)	64
YTREBERG, N.-J.: Contribution to the Breeding Biology of the Blackheaded Gull (<i>Larus ridibundus</i> L.) in Norway (1956)	63

P e r s o n a l i a

PAUL ROSENIUS *12.3.1865 †5.7.1957	268
--	-----

A k t u e l l t

La Camargue och Coto Doñana	69
Stardöden vid Krankesjön	357
Vogelwarte Helgoland återuppbyggd	359

Ornitologiskt nytt	Sid.
Apropos införandet av det s. k. WETMORE'ska fågelsystemet i Förteckning över Sveriges fåglar, 4. uppl.	168
Något om den ornitologiska verksamheten i de Baltiska staterna	267

Föreningsnotiser

En påbörjad undersökning av den svenska vinterfågelfaunan	271
Från föreningens lokala verksamhet	72, 172, 269, 360
Fågelförteckningen	78
Fågelskydd	170, 269
Fågelstationerna	78, 366
Fågeltornet vid Östen	79
Färgringar	80
Förekomsten av brun kärrhök samt rosenfink och mindre flugsnappare i Sverige 1958	174, 272, 365
Föreningsmärket	78, 366
Kallelse	368
Lokalfauna för Norrköpingstrakten	367
Medlemskap i de danska, finska och norska ornitologiska föreningarna	79
Professor SVEN HÖRSTADIUS 60 år	70
SOF-nytt	170
Stipendium 1959	366
Sveriges Naturvårdsfond	367
To our members abroad	80
Totalfredning av vissa rovfåglar, hackspettar m. fl.	72
Upprop	80, 175, 367
Vår Fågelvärlds omfång växer	365
Årsavgiften 1959	368
Äldre årgångar av VF	78, 366
Över 3.000 medlemmar i SOF	70

INDEX

Samtliga till arten bestämbara fågeluppgifter i årgången ha här uppförts efter arternas vetenskapliga namn i alfabetisk ordning med angivande av de sidor på vilka uppgifterna stå att finna. Streck mellan två siffror anger, att arten ifråga behandlas i ett sammanhängande arbete på mellanliggande sidor. Nomenklaturen följer fjärde uppl. av »Förteckning över Sveriges fåglar», utgiven av Sveriges Ornitologiska Förening (Svensk Natur, Stockholm 1958). Om en art i årgången står under avvikande namn, uppföres även detta med hänvisning till det i förteckningen angivna. I de fall då uppgifterna avse i Sverige ej anträffade fågelarter och vetenskapliga namn ej finnas angivna, ha följande verk fått vara normgivande för nomenklaturen: »Glossarium Europae Avium» av JØRGENSEN & BLACKBURNE (Munksgaard, København 1941), »Birds of America» av PEARSON et al. (G. C. P., New York 1936) samt »Audubon Bird Guide» av POUGH (Doubleday & Company, Inc., New York 1946).

G. M.

- Accipiter brevipes* 204, 205
Accipiter gentilis 58, 75, 100, 149, 150, 152, 182, 185, 302, 340, 343, 344, 364
Accipiter nisus 72, 74, 76, 145, 173, 185, 191, 202, 204, 205, 281, 284, 305, 307, 312, 321, 323, 325, 330, 361, 364
Acrocephalus arundinaceus 156, 167, 188, 361
Acrocephalus palustris 76, 188, 335
Acrocephalus schoenobaenus 27, 55, 188, 363
Acrocephalus scirpaceus 152, 188, 340, 341, 363
Actitis hypoleucos se *Tringa hypoleucos*
Aegithalos caudatus 54, 73, 146, 181, 182, 188, 200, 265, 343
Aegolius junereus 187, 247, 250—252, 259, 339, 340, 352, 357
Aix sponsa 96, 100
Alauda arvensis 54, 73, 174, 187, 269, 305, 312, 315, 316
Alca torda 306
Alcedo atthis 145, 153, 187, 336, 341, 352
Alectoris rufa 265
Anas acuta 60, 74, 173, 185, 305, 335, 361
Anas angustirostris 69
Anas clypeata 73, 74, 185, 305, 361, 365
Anas crecca 27, 72, 74, 173, 174, 185, 190, 305, 361, 365
Anas penelope 27, 60, 74, 153, 173, 305, 349, 361, 365
Anas platyrhynchos 6, 7, 26, 74, 78, 96, 100, 145, 150, 173, 174, 185, 248, 257, 264, 284, 305, 343, 361, 364, 365
Anas querquedula 27, 185, 305, 361, 365
Anas strepera 60, 343
Anser albifrons 75, 337
Anser anser 174, 305, 343, 363
Anser erythropus 253, 259
Anser jabalis 75, 173, 174, 248, 253, 258, 259, 305, 350, 357, 364
Anthus campestris 305
Anthus cervinus 161, 167, 189, 305, 316, 362
Anthus novaezeelandiae 147, 151, 174, 180, 183, 189, 200
Anthus pratensis 64, 74, 77, 78, 189, 199, 269, 305, 312, 315, 316, 319, 320, 330
Anthus spinoletta 189, 199, 269, 305, 316, 361
Anthus trivialis 72, 78, 189, 204, 305, 320
Apus apus 68, 75, 77, 80, 116, 117, 187, 197, 305, 336, 339, 366
Apus melba 361
Aquila chrysaetos 58, 61, 75, 145, 147, 151, 165, 270, 272, 305, 338, 339, 362, 363
Aquila clanga 202, 204, 205, 305
Aquila heliaca 151
Aquila pomarina 202, 204, 205, 266, 305
Ardea cinerea 27, 46, 48, 60, 72, 77, 106, 146, 149, 152, 305, 340, 343
Ardea purpurea 65, 265, 362
Ardeola ibis 360
Ardeola ralloides 362
Arenaria interpres 28, 183, 186, 192, 306, 361

- Asio flammeus* 152, 178, 190, 200, 269, 273, 345
Asio otus 69, 187, 270, 335
Athene noctua 342
Aythya ferina 173, 270, 305, 365
Aythya fuligula 6, 27, 67, 74, 174, 269, 305, 338, 343, 365
Aythya marila 78, 185, 270, 305
Aythya nyroca 350, 357, 362
- Bombycilla garrulus*** 50—53, 58, 59, 61, 72, 74, 162, 168, 174, 182, 189, 201, 206—241, 280, 283, 286, 337, 342
Botaurus lentiginosus 65, 263, 265
Botaurus stellaris 146, 154, 342
Branta bernicla 72, 305
Branta canadensis 263, 336, 343
Branta leucopsis 61, 145, 305, 337
Branta ruficollis 343
Bubo bubo 106, 145, 153, 166, 168, 336, 342, 343, 352
Bucephala clangula 27, 75, 78, 148, 152, 174, 241—247, 305, 342, 365, 367
Burhinus oedicephalus 151, 336
Buteo buteo 64, 72, 74, 76, 77, 120, 123, 124, 128, 140, 141, 152, 172, 173, 174, 272, 304, 305, 344, 351, 357, 364
Buteo lagopus 58, 72, 74, 124, 126, 141, 172, 174, 185, 270, 304, 305, 339, 364
Buteo rufinus 361, 362
- Calandrella brachydactyla* 362
Calcarius lapponicus 57, 60, 149, 161, 189, 305, 344
Calidris alba se *Crocethia alba*
Calidris alpina 27, 28, 29, 49, 64, 73, 77, 170, 177, 179, 182, 184, 185, 186, 194, 195, 200, 287—301, 306, 307, 329
Calidris canutus 28, 165, 173, 179, 182, 186, 306, 341
Calidris ferrugineus 28, 179, 182, 185, 186, 196, 306, 307
Calidris maritima 161, 186, 310
Calidris melanotos 49, 61
Calidris minuta 28, 49, 73, 77, 173, 179, 182, 186, 194, 200, 201, 306
Calidris temminckii 77, 186, 306, 344
Campephilus principalis 66
Capella gallinago se *Gallinago gallinago*
Caprimulgus europaeus 187, 364
Carduelis cannabina 59, 64, 77, 78, 150, 153, 173, 189, 304, 305, 315, 316, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 330, 339, 363
Carduelis carduelis 74, 75, 150, 189, 304, 305, 316
Carduelis citrinella 261
Carduelis flammaea 74, 153, 163, 168, 189, 234, 239, 280, 305, 345, 349, 356
Carduelis flavirostris 59, 73, 75, 163, 168, 189, 305
Carduelis hornemanni 234
Carduelis spinus 55, 163, 189, 257, 272, 304, 305, 312, 313, 314, 315, 316, 319, 320, 330
Carpodacus erythrinus 146, 147, 154, 174, 175, 189, 254—256, 259, 272, 310, 340, 341, 343, 356, 364, 365
Cephus grylle 72, 78
Certhia brachydactyla 112, 117, 362
Certhia familiaris 58, 152, 181, 188, 200, 264, 353, 357
Charadrius alexandrinus 68, 362
Charadrius apricarius 29, 75, 76, 173, 186, 306, 361
Charadrius dubius 176, 186, 306
Charadrius hiaticula 182, 184, 186, 191, 193, 200, 306, 361
Charadrius morinellus 306, 310, 337, 343
Charadrius squatarola 29, 73, 173, 178, 179, 186, 306, 339, 344
Chlidonias nigra 149, 166, 173, 270, 306, 338, 341, 361, 363
Chloris chloris 20, 55, 67, 78, 174, 189, 255, 272, 281, 282, 286, 305, 312, 315, 316, 321, 323, 324, 325, 330, 363
Chordeiles minor 266
Cinnyrus regius 336
Ciconia ciconia 116, 145, 146, 149, 154, 167, 178, 202, 257, 341, 344, 362
Ciconia nigra 202, 204, 205, 340, 341, 360
Cinclus cinclus 116, 118, 147, 150, 166, 336
Circæetus gallicus 202, 204, 205, 342, 361, 362
Circus aeruginosus 72, 154, 172, 173, 174, 175, 270, 272, 302—303, 305, 339, 342, 361, 363, 364, 365
Circus cyaneus 74, 75, 154, 174, 266, 302—303, 305, 364
Circus macrourus 172, 302—303, 305, 310, 361
Circus pygargus 161, 167, 302—303
Clamator glandarius 69
Clangula hyemalis 146, 152, 160, 267, 269, 305
Coccothraustes coccothraustes 59, 68, 72, 78, 153, 156, 189, 257, 280, 344, 361
Colinus virginianus 96, 100
Columba livia 306, 362
Columba oenas 72, 114, 116, 117, 182, 187, 306, 312, 314, 315, 316, 330, 337, 343
Columba palumbus 114, 115, 116, 117, 172, 173, 187, 306, 312, 314, 315, 316, 330, 337, 338, 343, 344, 352, 363
Colymbus immer se *Gavia immer*
Colymbus stellatus se *Gavia stellata*

- Coracias garrulus* 69, 146, 154, 156
Corvus corax 149, 150, 163, 168, 336, 338, 339, 361
Corvus corone 8, 13, 108, 145, 147, 148, 149, 151, 153, 166, 187, 248, 284, 305, 312, 313, 315, 316, 318, 335, 339
Corvus frugilegus 68, 106, 150, 154, 155, 166, 305, 316, 337, 341, 342
Corvus monedula 54, 69, 187, 245, 246, 247, 272, 284, 305, 312, 315, 316
Coturnix coturnix 152, 178, 202, 258, 345
Cyrcetes infaustus se *Perisoreus infaustus*
Crex crex 56, 61, 151, 174, 186, 338, 341, 342, 343, 363
Crocethia alba 28, 173, 179, 186, 306, 307, 329, 339
Cuculus canorus 54, 67, 187, 266, 338, 342, 363
Cyanopica cyaneus 69
Cygnus columbianus 75, 153, 164, 168, 174, 339, 340
Cygnus cygnus 53, 58, 61, 75, 164, 174, 191, 305, 343, 364, 365
Cygnus olor 27, 53, 65, 73, 75, 107, 150, 158, 167, 305, 339, 364, 365, 367
- D**
Delichon urbica 54, 73, 77, 114, 116, 117, 173, 187, 204, 305, 311, 316, 336, 353
Dendrocopos leucotos 150, 161, 353
Dendrocopos major 68, 73, 182, 187, 200, 265, 281, 345
Dendrocopos medius 187, 338
Dendrocopos minor 187, 364
Dendrocopos syriacus 362
Dryocopus martius 72, 73, 173, 174, 243, 247, 362
- E**
Egretta alba 60, 360, 362
Egretta garzetta 360, 362
Emberiza aureola 343
Emberiza calandra 305, 307, 329
Emberiza cia 261
Emberiza cirius 261, 362
Emberiza citrinella 73, 174, 189, 200, 251, 264, 272, 281, 304, 305, 312, 313, 314, 315, 316, 321, 323, 324, 325, 330, 362
Emberiza hortulana 189, 257, 305, 308, 309, 310, 329
Emberiza pusilla 147
Emberiza rustica 154, 189, 257, 259
Emberiza schoeniclus 73, 174, 189, 304, 305, 312, 315, 316, 330, 361
Eremophila alpestris 58, 75, 161, 174, 187, 305, 316, 364
Erethacus rubecula 55, 58, 113, 117, 150, 173, 174, 182, 183, 188, 198, 200, 251, 286, 312, 319, 362
- F**
Falco cherrug 205, 362
Falco columbarius 58, 72, 74, 154, 186, 305, 312, 321, 323, 325, 330, 364
Falco naumanni 335, 361, 362
Falco peregrinus 76, 106, 147, 163, 174, 185, 205, 305, 362
Falco subbuteo 72, 76, 77, 154, 161, 173, 185, 204, 205, 305, 363, 364
Falco tinnunculus 58, 72, 74, 76, 105, 106, 154, 173, 186, 204, 205, 270, 305, 342, 343, 361
Falco vespertinus 148, 150, 154, 167, 362
Fratercula arctica 152, 336, 341
Fringilla coelebs 57, 78, 112, 117, 122, 139, 140, 173, 174, 189, 199, 204, 252, 269, 272, 280, 304, 305, 315, 316, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 330, 336
Fringilla montifringilla 55, 148, 151, 163, 173, 174, 189, 251, 252, 265, 269, 304, 305, 306, 309, 312, 313, 314, 315, 316, 319, 320, 329, 330, 349, 356
Fulica atra 67, 145, 284, 335, 341, 343
Fulica cristata 69
Fulmarus glacialis 15, 154, 257
- G**
Galerida cristata 72, 362
Gallinago gallinago 27, 73, 74, 78, 186, 306, 307, 329
Gallinago media 150, 178, 340
Gallinula chloropus 98, 145, 147, 186, 339
Garrulus glandarius 73, 108, 109, 110, 111, 115, 116, 117, 187, 249, 258, 281, 282, 341, 343
Gavia arctica 168, 185, 252, 259, 266, 270, 306, 338
Gavia immer 153
Gavia stellata 60, 306, 344
Gelochelidon nilotica 147, 151, 362
Glareola pratincola 69, 362
Glaucidium passerinum 155, 167, 339
Grus americana 66
Grus grus 75, 149, 151, 152, 173, 186, 258, 266, 306, 364
Gymnogyps californianus 66
Gypaëtus barbatus 344, 362
Gyps fulvus 205, 362
- H**
Haematopus ostralegus 153, 165, 176, 186, 191, 306, 336, 343, 361
Haliaeetus albicilla 57, 58, 61, 74, 145, 172, 173, 174, 248, 258, 270, 272, 285, 305, 339
Heleodytes brunneicapillus 67
Hieraëtus fasciatus 362
Hieraëtus pennatus 204, 205
Hippolais icterina 55, 65, 147, 173, 182, 188, 256, 363
Hippolais olivetorum 362

- Hippolais pallida* 362
Hirundo rustica 69, 73, 77, 78, 116, 117, 146, 173, 187, 197, 204, 235, 266, 305, 316, 338, 339, 344, 353
Hydrobates pelagicus 67
Hydroprogne tschegrawa 17, 18, 21, 23, 72, 145, 264, 306

Icterus spurius 69
Ixobrychus minutus 362

Jynx torquilla 54, 69, 72, 76, 114, 117, 187, 337

Lanius collurio 55, 152, 182, 189, 199, 200
Lanius excubitor 68, 75, 156, 173, 189, 305, 316, 340
Lanius minor 156, 167, 256, 261, 265
Lanius senator 189, 261, 340
Larus argentatus 15, 16, 22, 27, 29, 67, 69, 115, 116, 117, 150, 152, 153, 187, 282, 306, 335, 336, 339
Larus californicus 67
Larus canus 14, 23, 27, 29, 54, 115, 117, 187, 197, 306
Larus fuscus 15, 22, 29, 148, 152, 187, 306
Larus glaucoides 345
Larus hyperboreus 155, 167, 345
Larus marinus 29, 150, 165, 187, 306, 339, 341
Larus melanocephalus 344, 362
Larus minutus 77, 145, 146, 154, 161, 258, 306, 337, 342, 361
Larus ridibundus 1—23, 27, 29, 54, 63, 72, 115, 117, 150, 187, 269, 270, 282, 306, 352, 357
Limicola falcinellus 165, 186
Limosa lapponica 28, 29, 73, 178, 179, 186, 192, 339, 352
Limosa limosa 147, 165, 173, 176, 306, 362, 365
Locustella fluviatilis 340
Locustella naevia 61, 145, 152, 161, 174, 188, 336, 337, 338, 340, 342, 343
Loxia curvirostra 60, 150, 189, 264, 273, 342
Loxia leucoptera 60, 80, 145, 150, 163, 168, 338, 340, 342
Loxia pytyopsittacus 342
Lullula arborea 73, 149, 174, 187, 284, 304, 305, 312, 315, 316
Luscinia luscinia 65, 76, 117, 147, 150, 159, 161, 167, 188, 335, 336, 345, 355, 363
Luscinia svecica 149, 166, 188, 341, 343, 344, 365

Lymnocyptes minimus 73, 78, 186, 258
Lyrurus tetrix 67, 145, 153, 270, 367

Megadyptes antipodes 260
Melanitta fusca 67, 160, 185, 265, 267, 269, 306
Melanitta nigra 68, 149, 269, 306, 338, 342, 365
Melanocorypha calandria 362
Mergus albellus 75, 145, 153, 154, 247, 269, 338
Mergus merganser 114, 117, 145, 146, 148, 163, 168, 174, 269, 306, 342
Mergus serrator 60, 145, 146, 148, 252, 259, 269, 306, 307, 308, 329
Merops apiaster 69, 73, 178, 200, 361
Micropus apus se *Apus apus*
Milvus migrans 69, 76, 116, 118, 152, 160, 167, 204, 205, 305, 340, 342, 343, 344
Milvus milvus 56, 61, 67, 75, 76, 141, 148, 205, 258, 270, 304, 305, 336, 362
Monticola saxatilis 113, 117, 362
Monticola solitarius 113, 117, 362
Montifringilla nivalis 266, 362
Motacilla alba 59, 116, 118, 146, 189, 200, 204, 245, 266, 305, 316, 335, 337, 338, 343, 355, 357
Motacilla cinerea 59, 116, 118, 146, 305, 361
Motacilla flava 72, 145, 189, 199, 204, 305, 310, 330
Muscicapa albicollis 155, 188, 338, 341
Muscicapa hypoleuca 72, 77, 84, 101, 149, 161, 167, 188, 198, 201, 339, 345, 354, 355, 363
Muscicapa parva 59, 174, 175, 183, 188, 199, 201, 256, 272, 310, 335, 340, 341, 365
Muscicapa striata 64, 173, 188, 198, 201

Neophron percnopterus 204, 205, 361
Netta rufina 69
Nucifraga caryocatactes 73, 75, 81, 86, 87, 97, 99, 100, 101, 103, 146, 152, 155, 162, 168, 174, 187, 266, 304, 305, 316, 329, 336, 339, 341, 343, 345
Nucifraga columbiana 67
Numenius arquata 54, 76, 173, 186, 306, 311, 349
Numenius phaeopus 29, 186, 306, 343, 349, 356
Nyctea scandiaca 69, 126, 273
Nycticorax nycticorax 362

Oenanthe oenanthe 55, 65, 67, 69, 109, 110, 116, 117, 162, 168, 188, 264, 305, 309, 310, 328, 329, 343, 346—348, 356, 362

- Oriolus oriolus* 145, 147, 148, 166, 345
Otis tarda 73
Otus scops 69, 147

P
Pandion haliaëtus 58, 72, 73, 77, 173, 174, 305, 361, 364
Parotia sefilata 336
Parus ater 72, 188, 262, 265, 304, 305, 328, 362
Parus atricapillus 73, 188, 262, 265
Parus caeruleus 73, 100, 112, 117, 149, 153, 174, 182, 187, 200, 272, 304, 305, 316, 329, 362
Parus cinctus 272
Parus cristatus 75, 262, 265
Parus lugubris 362
Parus major 20, 80, 100, 112, 117, 155, 157, 161, 167, 182, 187, 200, 251, 265, 267, 304, 305, 364
Parus montanus se *Parus atricapillus*
Parus palustris 73, 112, 117, 188
Passer domesticus 189, 281, 305, 356
Passer hispaniolensis 362
Passer montanus 189, 281, 304, 305
Pastor roseus 256, 259
Pelecanus crispus 362
Pelecanus onocrotalus 362
Perdix perdix 149, 152, 186, 191, 284, 336, 341, 345
Perisoreus infaustus 152, 153, 272, 281, 342
Pernis apivorus 53, 72, 74, 77, 118—144, 202, 204, 205, 305, 328, 329, 343, 361, 364
Petrochelidon fulva 266
Petrochelidon pyrrhonota 68, 266
Phalaropus fulicarius 151
Phalaropus lobatus 73, 147, 148, 151, 153, 165, 187, 345
Phalacrocorax carbo 44—49, 72, 145, 173, 306
Phalacrocorax pygmaeus 362
Phasianus colchicus 146, 150, 155, 281, 283, 284
Philetairus socius 344
Philomachus pugnax 49, 77, 147, 173, 182, 186, 197, 306, 361
Phoenicopterus ruber 66, 69
Phoenicurus ochruros 73, 77, 116, 118, 188, 253, 259, 265, 336, 362
Phoenicurus phoenicurus 72, 75, 107, 108, 113, 117, 173, 188, 265, 305, 309, 310, 319, 329
Phylloscopus borealis 256, 309
Phylloscopus collybita 55, 75, 188, 256, 259, 339, 343, 355
Phylloscopus inornatus 334
Phylloscopus proregulus 331—334
Phylloscopus sibilatrix 55, 188

Phylloscopus trochiloides 152, 156, 167, 180, 188, 200, 339
Phylloscopus trochilus 72, 75, 108, 182, 188, 200, 309, 329, 340, 342, 361
Pica pica 111, 117, 145, 147, 148, 187, 281, 282, 305, 316, 340
Picoides tridactylus 335, 338, 339
Picus canus 150, 344
Picus viridis 73, 187
Pinicola enucleator 57, 145, 148, 150, 151, 218, 339, 341, 342
Platalea leucorodia 339, 362
Plectrociptagra cucullatus 73
Plectrophenax nivalis 74, 163, 189, 272, 305, 316, 339, 340, 365
Plegadis falcinellus 69, 361
Plotus alle 150, 336
Pluvialis apricaria se *Charadrius apricarius*
Pluvialis squatarola se *Charadrius squatarola*
Podiceps auritus 78, 342, 343, 364
Podiceps cristatus 67, 73, 145, 174, 306, 344
Podiceps griseigena 146, 154, 160, 340, 342
Podiceps nigricollis 65, 148, 337, 343
Podiceps ruficollis 77, 144, 145, 154, 160, 167, 338, 361
Porphyrio porphyrio 69
Porzana parva 340
Porzana porzana 151, 186, 337, 363
Porzana pusilla 151
Prunella collaris 261
Prunella modularis 58, 113, 117, 145, 149, 153, 156, 188, 280, 304, 305, 312, 315, 316, 330, 337, 341, 342, 344, 363
Psarocolius angustifrons 266
Psarocolius decumanus 266
Ptyonoprogne rupestris 114, 117
Puffinus carneipes 266
Puffinus puffinus 248, 258, 361
Pyrrhocorax graculus 362
Pyrrhula pyrrhula 146, 189, 272, 281, 283, 305, 315, 316, 337

R
Rallus aquaticus 186, 363
Recurvirostra avosetta 77, 151, 155, 165, 173, 178, 182, 186, 197, 200, 306, 311, 335, 339, 344, 361, 365
Regulus ignicapillus 362
Regulus regulus 55, 75, 188, 251, 265, 312, 319, 331, 332, 333
Riparia riparia 113, 117, 187, 204, 305, 311, 316
Rissa tridactyla 16, 22, 33, 115, 116, 117, 118, 146, 148, 161, 167, 258, 264, 306, 310, 352

- Saxicola rubetra* 188, 252
Saxicola torquata 150, 339
Scelopax rusticola 54, 148, 149, 151, 152, 154, 182, 186, 202, 338
Serinus canaria 146, 257
Sitta europaea 68, 109, 111, 112, 116, 117, 267, 281, 341, 343
Sitta neumayer 362
Somateria mollissima 28, 73, 76, 160, 184, 185, 190, 252, 259, 269, 305, 339, 343
Stercorarius longicaudus 146
Stercorarius parasiticus 73, 306, 365
Stercorarius pomarinus 165, 168, 310
Sterna albifrons 77, 149, 187, 306, 336, 361
Sterna hirundo 12, 16, 21, 29, 54, 187, 265, 306, 343, 363
Sterna paradisaea 12, 15, 29, 187, 264, 306, 361
Sterna sandvicensis 28—44, 146, 148, 151, 306, 341, 342, 343, 361
Streptopelia decaocto 72, 74, 114, 116, 117, 149, 152, 158, 167, 171, 178, 200, 264, 269, 337, 340, 344, 361, 364, 365
Streptopelia risoria 158
Streptopelia turtur 155, 166, 167, 180, 187, 338
Strix aluco 8, 69, 72, 171, 178, 245, 246, 247, 273—280, 365
Strix nebulosa 153, 342
Strix uralensis 153
Sturnus roseus se *Pastor roseus*
Sturnus vulgaris 55, 68, 78, 149, 189, 199, 256, 264, 265, 266, 269, 270, 281, 283, 284, 305, 312, 315, 316, 321, 323, 324, 330, 355, 357—359, 361, 363
Sula bassana 257, 336, 337, 340, 345
Surnia ulula 126, 150, 155, 167, 181, 187, 200, 341, 352, 353
Sylvia atricapilla 68, 161, 173, 183, 188, 198, 266, 363
Sylvia borin 68, 173, 182, 188
Sylvia communis 67, 188
Sylvia curruca 55, 68, 173, 188, 363
Sylvia melanocephala 361
Sylvia nisoria 188, 310

Tadorna tadorna 60, 182, 185, 190, 200, 269, 305, 335, 344, 361
Tetrao urogallus 59, 67, 149, 150, 151, 344

Tichodroma muraria 112, 117
Tringa erythropus 58, 61, 72, 77, 186, 306, 311, 341, 349, 356
Tringa glareola 72, 186, 192, 306, 307, 329, 361
Tringa hypoleucos 26, 69, 182, 186, 194, 200, 306
Tringa nebularia 29, 173, 186, 306, 307, 329, 361
Tringa ochropus 26, 186, 270, 306, 329
Tringa totanus 148, 176, 186, 194, 264, 265, 306, 361
Troglodytes aedon 89, 100, 102
Troglodytes troglodytes 54, 75, 77, 188, 269, 312, 319, 362
Turdus eunomus 149
Turdus ericetorum se *Turdus philomelos*
Turdus merula 55, 81—103, 105, 116, 146, 149, 155, 188, 266, 272, 281, 283, 286, 339, 344, 345, 350, 357, 362, 363
Turdus migratorius 99
Turdus musicus 55, 153, 188, 198, 255, 280, 305, 312, 313, 314, 315, 316, 320, 330, 341, 349, 354, 356, 357
Turdus philomelos 55, 98, 99, 100, 113, 117, 166, 168, 182, 188, 198, 251, 252, 259, 305, 312, 316, 362, 363
Turdus pilaris 8, 55, 99, 112, 117, 162, 168, 174, 188, 207, 269, 272, 305, 315, 316, 336, 337, 354
Turdus torquatus 75, 152, 162, 168, 178, 188
Turdus viscivorus 75, 99, 113, 117, 188, 305, 312, 313, 316, 354, 357, 362
Tyto alba 341

Upupa epops 114, 116, 117, 145, 146, 147, 149, 150, 151, 153, 155, 166, 167, 182, 187, 200, 266, 335, 336, 339, 342, 345, 352, 361
Uria aalge 72, 178, 187
Uria lomvia 150

Vanellus vanellus 54, 66, 145, 152, 164, 174, 186, 191, 264, 284, 306, 361

Xenus cinereus 186

Biotop och häckning hos skrattmåsen (*Larus ridibundus*)

Av

GUNNAR SVÄRDSON

Skild från Lovö genom ett två hundra meter brett sund, ligger i östligaste Mälaren mellan Lovö, Kersö och Ängbylandet en liten ö, kallad Sotholmen. Den har sedan halvtannat årtionde varit fågel-skyddsområde i den meningen, att landstigning på holmen varit förbjuden året om.

Då jag hösten 1944 påbörjade en anställning vid Sötvattenslaboratoriet, Drottningholm, till vars fiskevatten Sotholmen hörde, föll det sig ganska naturligt, att jag begärde vederbörligt tillstånd att genom studier på denna närbelägna holme öka mitt vetande om skrattmåsar, änder och andra fåglar, som höll till inom området. Dessa studier påbörjades våren 1945 och fortsätter ännu.

I denna artikel redovisas några resultat från studiet av den skrattmåskoloni, som bebodde vassområdet söder om Sotholmen åren 1941 till 1953 och som åren 1945—1953 av mig tidtals besöktes dagligen.

Kolonins allmänna tidsschema

I tabell 1 har en rad data om skrattmåskolonin samlats. Där återfinns för de nio åren 1945—1953 uppgift om kolonins storlek, avrundad i jämna 50-tal par, vidare uppgift om den dag de första exemplaren för året visat sig över kolonin, tiden för islossning och första lagda ägg.

Kolonins storlek fluktuerade mellan 150 par 1947 och 500 par år 1952, således en avsevärd variation. Den sammanhängande med de åtgärder som vidtogs med häckningsbiotopen och kommer nedan att diskuteras närmare.

De första måsarna visade sig i medeltal den 28 mars, dvs två veckor före islossningen, som inträffade den 10 april. Som islossning betecknades årligen den dag det för första gången var möjligt att

Tabell 1. Sotholmskolonins storlek under en nioårsperiod, de första exemplarens ankomst, värpningens början jämte tiden för islossning på häckplatsen. (*The population of the colony, day of first arrival, date for breaking up of the ice and the first egg.*)

Ar (Year)	Bestånd, par (Pairs)	Första exemplar (First specimens)	Islossning (Ice gone)	Första ägg (First egg)
1945	250	23 mars	31 mars	21 april
1946	200	29 mars	9 april	26 april
1947	150	3 april	22 april	30 april
1948	300	26 mars	12 april	20 april
1949	300	29 mars	11 april	27 april
1950	350	20 mars	1 april	30 april
1951	450	5 april	20 april	23 april
1952	500	4 april	17 april	24 april
1953	flyttade (deserted)	23 mars	27 mars	16 april
Medeltal (Average)		28 mars	10 april	24 april

per båt ta sig ut från laboratoriets brygga och, stakande genom den sista isen, göra årets första båtbesök på Sotholmen. Efter denna dag kunde vissa år isrester ligga kvar i närheten, delvis också i vassen, under två—tre dagar.

Skrattmåsarernas ankomst till kolonin innebar icke att de slog ner på isen förrän de under några dagar vant sig vid miljön på nytt. Under första tiden gjorde de bara ganska korta besök på morgonen, varvid »skruvar» utbildades över det blivande häckningsområdet. Senare på dagen samlades måsarna till skrånande flockar, antingen inne på Stockholms ström eller vid en iskant i någon av fjärdarna med öppet vatten, om sådant fanns.

Äggläggningen började i medeltal 24 april, två veckor efter islossningen. Ju senare denna kom, desto kortare blev som regel intervallet mellan isgång och äggläggning. Skrattmåsen visar både beträffande ankomst och äggläggning en viss positiv samvariation med klimatet, dvs islossningen, men är mer punktlig än denna.

Kullstorlek och ruvningstid

Skrattmåsen kan lägga 1—4 ägg i sitt bo. Att fastställa vad som är den genomsnittliga kullstorleken är inte så lätt som man kanske kunde tro. Man måste följa ett antal bon med dagliga besök och märka alla ägg med vattensäker markering. Det förekommer näm-

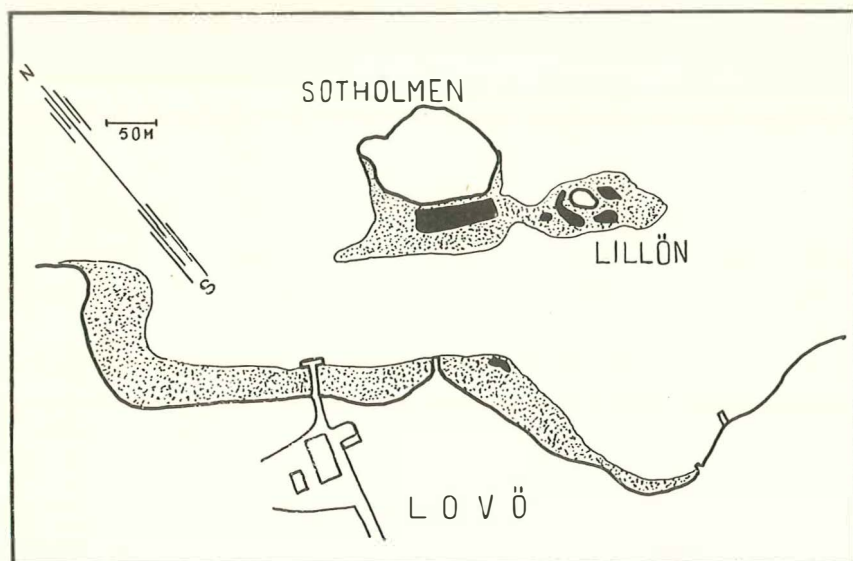

Fig. 1. Kartskiss över Sotholmen och omgivningarna. Med svart markeras skrattmåsbonas lägen i vassen vid olika tillfällen. (Map showing Sotholmen and the islet Lillön. Black indicates the situation of the gulls' nests in the reed during several years. Stippled area reed.)

ligen en viss plundring av bona och ägg kan försvinna när som helst under värpning och ruvning, utan att man kan avgöra vart de tagit vägen. Markeringen är då enda möjligheten att åtminstone ibland avgöra att ett bo, som flera dagar i rad innehåller endast ett ägg, i själva verket kanske haft olika ägg vid skilda besök.

Åren 1946—1948 studerades sammanlagt 96 bon, från vilka säkra uppgifter om definitiv kull erhöles. Ett antal ytterligare bon gav inga säkra siffror och har utelämnats. Det redovisade materialet kommer från ett visst avsnitt av kolonin, utvalt i förväg. Alla bon inom detta avsnitt har undersökts. Kullstorleken varierar nämligen som nedan utförligt skall visas. Man kan få höga värden om man räknar ägg i början av säsongen, låga om man räknar i slutet av värpningsperioden, vidare högre värden inom vissa optimala delar av kolonin och lägre inom andra, »sämre» delar av kolonin.

I tabell 2 och 3 redovisas de 96 kullarna, dels uppdelade på olika kalenderår, dels uppdelade på olika avsnitt av värpningstiden. Därvid har uppdelning skett på kullar som påbörjats under första, andra osv veckan efter det att första ägget lagts inom kolonin som helhet.

Skrattmåsens medelkull i Sotholmskolonin var 2.6 ägg. År 1947 var värpningen sen, kolonin liten och kullarna små. Antalet räknade kullar var dock så litet detta år att någon statistisk säkerhet ej föreligger för att 1947 års häckning var avvikande. Intet bevis har alltså erhållits för att kullstorleken fluktuerar från år till år, ehuru detta är troligt.

Kullen är störst i de bon, där värpningen startar tidigt. Första veckans bon inom kolonin har en hög medelkull med 2.9 ägg, i tredje veckan har kullen sjunkit till 2.5 och under fjärde—femte veckan är den endast 2.4.

GOODBODY (1955) har nyligen undersökt kullstorleken inom tre kolonier av skrattnås i Skottland. Medelkullen i de tre kolonierna var respektive 2.45, 2.86 och 2.27 och har undersökts på samma sätt som i Sotholmsstudien. Någon klarhet ifall geografiska olikheter föreligger kan tillsvidare ej erhållas, på grund av den stora variationen och svårigheterna att få jämförbara beräkningsgrunder.

Ruvningstidens längd är också ganska svår att beräkna. I tabell 4 har femton undersökta fall redovisats. De aktuella bona besöktes bara en gång om dagen, mellan kl. 12 och 13. Ett ägg, som icke funnits vid besöket dagen före, antogs vara värpt inspektionsdagens morgon. Detta behöver ej ha varit fallet och härmed introduceras tyvärr en i sammanhanget avsevärd felkälla. Kläckningen av den sista ungen bedömdes på dess utseende vid inspektionen, skattningen gjordes på ett kvarts dygn när. Ruvningen definierades som tiden mellan sist lagda ägg och sist kläckta unge. De funna värdena låg mellan 22 dygn och $24\frac{1}{2}$ dygn. Medeltalet var $23\frac{1}{4}$, vilket stämmer med MAKATSCH (1952), som uppger »22 bis 24 Tage, in der Regel wohl 23 Tage».

Biotopändringarna och kolonins storlek

1941—1944. Enligt framlidne hovjägaren DAVID RÅBERG, som intresserade sig starkt för Sotholmsstudierna och hjälpte mig på många olika sätt, kom skrattnåsarna till Sotholmen våren 1941. De häckade där åren 1941—1944 men från denna period finns inga frekvensuppgifter tillgängliga.

1945. Under vintern skar isen av bladvassen inom praktiskt taget hela området söder och sydväst om Sotholmen (se kartsbild, fig. 1). Möjligen hade också vasstäkt förekommit i mindre utsträckning.

Tabell 2. Kullstorlek i dagligen undersökta bon. (*Clutch-size in daily visited nests.*)

År (Year)	1 ägg (1 egg)	2 ägg (2 eggs)	3 ägg (3 eggs)	4 ägg (4 eggs)	Medelkull (Clutch)	Antal bon (Number of nests)
1946	1	5	15	—	2,7	21
1947	2	6	7	—	2,3	15
1948	3	14	42	1	2,7	60
Totalt	6	25	64	1	2,6	96

Skillnaden mellan år är ej statistiskt säker. (*The difference between years is non-significant.*)

Tabell 3. Storlek av kullar, påbörjade under olika veckor av värpningssäsongen. (*Clutch-size during different weeks of the egg-laying period, starting from the first egg of the colony.*)

Vecka (Week)	1 ägg	2 ägg	3 ägg	4 ägg	Medelkull	Antal bon
Första (<i>First</i>)	1	2	18	1	2,9	22
Andra (<i>Second</i>)	2	9	27	—	2,7	38
Tredje (<i>Third</i>)	1	5	8	—	2,5	14
Fjärde (<i>Fourth</i>)	2	6	7	—	2,4	15
Femte (<i>Fifth</i>)	—	3	4	—		7
Totalt	6	25	64	1	2,6	96

Tabell 4. Ruvningstiden i 15 kontrollerade bon, 1947. (*Incubation of 15 clutches.*)

Ruvningstid (Incubation)	22	22½	23	23½	24	24½	Medeltal: 23¼ dygn (days) (Average:)
Antal kullar (Number of clutches) . .	1	2	6	3	1	2	Totalt: 15 kullar (clutches)

En stubb av avskurna vassrör, senare på grund av vattenytans sänkning upplyftad däröver, utgjorde därför den grund på vilken bona byggdes. Bona var rätt glesa och låg flytande eller förankrade. Kolonin var utspridd över ett betydande område. Även i vassen kring Lillön (se fig. 1) förekom åtskilliga bon. Här var vassen kullvräkt, delvis dock upprätt och oskadad. Kolonins storlek var 250 par.

1946. Detta år stod vassen kvar över hela området, fast den av snön blivit kullvräkt här och var till stora flak. Ovanpå dessa låg

många bon, andra fanns i vassområdet kanter och i gläntorna. Koncentration till vassens ytterkanter och strandzonen kring Lillön var påtaglig. En minskning av kolonin inträdde. Den räknade högst 200 par.

1947. Vassen stod åter kvar, nu tätare än förra året. Påtaglig brist på lämpliga biotoper förelåg. Detta framgick kanske tydligast av att en rad bon låg utmed den gata i vassen, som ett livligt använt skidspår under vintern nött upp. Bona låg spridda i klungor på de få lämpliga områdena. Flera smågrupper av bon låg åter kring Lillön. För första och enda gången skedde överflyttning till Lovöstranden av en liten trupp måsar, som hade bon i en vegetation av kaveldun mitt emot Sotholmen (se fig. 1). Endast 150 par häckade, och många försvann under sommarens lopp.

1948. Under vintern hade jag nu, efter hovjägare RÅBERGS vänliga förmedling med arbetskraft, fått ett hygge upptaget i vassen närmast Sotholmen. Hygget var omkring 20×70 meter långt och den med lie skurna vassen fick ligga kvar, kullvräkt. Utanför hygget kvarstod en bård av orörd vass. Avsikten var att om möjligt få kolonin koncentrerad till detta öppnade område, eftersom de tidigare årens erfarenhet visat att måsarna ville ha öppna gläntor i vassen till boplatser. Resultatet var överväldigande, ty praktiskt taget alla måsarna inom vassområdet omedelbart intill Sotholmen flyttade över till vasshygget (fig. 2). Kring Lillön fanns dock fortfarande smågrupper kvar, eftersom vassen där aldrig blev tät utan bröts sönder varje vinter. Kolonin hade denna vår en betydligt större lämplig boyta till sitt förfogande och växte omedelbart till 300 par, vilket var en fördubbling mot året innan.

När måsarna slog sig ner på vasshygget, kom de närmare Sotholmen, där även gräsänderna reagerade med att öka i antal och i viss mån flytta ut i vassen. På fig. 2 syns norra »hörnet» av vasshygget med fem gräsandbons lägen markerade med vita papperslappar (jfr SVÄRDSON 1949 a). Att skratmåsar har en stor dragningskraft på simänder (och även dykänder som vigg) visades mycket tydligt med direkta experiment av VEDEL TÅNING (1943).

1949. Vasshygget togs åter upp under vintern. Kolonin var fördelad ungefär som år 1948. Storleken var fortfarande omkring 300 par.

Fig. 2. Norra delen av vasshygget 1948. Gräsandbon markerade med papperslappar. Foto: RUNE BOLLVIK. (*North part of the cut area, five mallards' nests are marked.*)

1950. Vassen höggs åter under vintern, viss huggning företogs även kring Lillön. Måsarna koncentrerades som vanligt kring de öppnade områdena, kolonin växte till 350 par.

1951. En sedan flera år planerad huggning av ett tiotal stora träd och buskar (alar, vide) på Lillön hade äntligen avancerat så att, efter vederbörligt tillstånd, den lilla ön helt hade rensats under vintern. Medan den tidigare hade höjt sig som en tät grön kulle över vassområdet, erbjöd Lillön denna vår den för måsar lockande anblicken av en liten ö, med kal mark. Med stor spänning avvaktades de återkommande måsarnas reaktion då de nu hade en, såvitt man kunde bedöma, helt idealisk biotop men dessutom den som vanligt uthuggna vassytan.

De nykomna måsarna visade från första stund stort intresse för Lillön, och det var tydligt att experimentet lyckats. Äggläggningen började detta år på Lillön men även vasshygget blev besatt. Kolonin

växte till 450 par och började bli riktigt imponerande. Ungefär 100 bon låg på Lillön, vilket var tätare än inom övriga delar av kolonin.

1952. Lillön var på våren rensad från de rotskott, som kommit upp från kvarvarande stubbar. Vasshygget var likaledes i ordning. Kolonin fördelade sig över hela området och växte till omkring 500 par. På eftersommaren inträffade en komplikation, som ej skulle bli utan följder. I holkar inne på Sotholmen hade jag samtidigt fått kattugglor, som häckade första året 1951. De upprepade sin häckning 1952, men nu tog smågnagarna slut när ungarna var nykläckta, och kattugglorna övergick till en diet som först bestod av snöskator, men snart nog av *vuxna* skrattmåsar. Eftersom uggorna bodde omedelbart intill skrattmåsar, är det kanske naturligt att de började ta av överflödet. Ett faktum var även att måsar visade en panisk förskräckelse för uggorna. Varje gång en uggle skrämdes ur holken eller flög från ett träd till ett annat inne på Sotholmen, gick hela skrattmåskolonin till väders som ett vitt moln. Det var också tydligt att kolonin tunnades ut väsentligt, beroende på att många måsar lämnade området.

1953. Lillön och vasshygget var i ordning då måsar kom. Nya experiment skulle nu företas. Bl. a. hade Lillöns ena halva täckts av ditsläpad vass, som brets ut på marken och stampats till. Den andra halvan bestod som vanligt av naken jord. Avsikten var att statistiskt prova vilken halva av Lillön måsar föredrog som underlag till boet.

Bona var tämligen jämnt fördelade över Lillön och vasshygget och värpningen började den 16 april. Den 17 april fanns på den med vass täckta delen av Lillön fyra bon, vardera med ett ägg. och på den fria halvan två bon, därav ett med två ägg. Nätterna till den 19 och 20 april blev kalla med stark frost, måsar höll sig som vanligt vid kallluftsinbrott tysta och de många ännu icke häckande var borta.

Därför dröjde det till den 21, innan jag anade oråd. Då hade måsar lämnat kolonin, så när som på några exemplar som flög omkring, tydligen på näringsjakt. Den 23 april konstaterade jag, dels att bona övergivits och att äggen redan sönderhackats av kråkor, dels att en av rovfågel slagen skrattmåslåg plockad på en udde av

Sotholmen. Kroppen låg så att den vita dunkransen syntes hundratal meter utåt vassområdet. Slutligen noterades som ett viktigt faktum att vattensorkar högeligen gillat att Lillön delvis täckts av vass. De hade hunnit underminera marken med sina grävningar. Biotopändringen hade tydligen haft även andra följder än de avsedda.

Efter en dryg vecka kom ett femtiotal mäsar tillbaka, började bygga nya bon och några lade ägg. Men så övergavs området igen. En tredje gång kom några stycken, byggde bo och värpte men försvann. Därefter var Sotholmskolonin definitivt övergiven. Det visade sig senare, att mäsarna med all sannolikhet flyttat över till den stora kolonin inne vid Svartsjövik, några minuters flygväg inåt Mälaren. Det talades även om en liten nyupprättad koloni på en udde på Svartsjölandet samma sommar, men detta blev aldrig bekräftat.

1954. Trots att både Lillön och vasshygget var iordningställda blev det ingen häckning alls detta år. Mäsarna fanns kvar i trakten och passerade Sotholmsområdet på sina provianteringsturer till och från kolonierna längre in i Mälaren. Några exemplar syntes ofta i luften ovanför Sotholmen eller patrullerade utmed vassarna men inte ens häckningsförsök gjordes.

1955—1957. Inga försök till häckningar har företagits. Mäsarna finns dock kvar i trakten. Sommaren 1956 sköts i kolonin vid Svartsjövik två exemplar som ringmärkts som ungar vid Sotholmen 1948 och 1950, och en tredje, ungmärkt 1949, sköts i maj 1957 vid Central-saluhallen inne i Stockholm.

Värpning, kullstorlek och revir inom kolonins skilda delar

På vasshygget iakttoogs varje år att ytterkanten, dvs den del av området som låg längst ut från Sotholmen och närmast den orörda gördeln av vass, var mest omtyckt av mäsarna. De första bona varje år låg där, vilket var så mycket lättare att konstatera, som vattendjupet var sådant att de längsta sjöstövlarna nätt och jämnt räckte till för kontrollbesök vid bona.

Ju mer säsongen framskred, desto fler bon blev det på det huggna vassområdet. Det innebar, dels att bona kom att ligga tätare i den omtyckta ytterkanten, men också att det med bon täckta området gradvis nådde allt närmare Sotholmen. Vissa år kom det t. o. m. till bobyggnad inne på själva ön, i några fall just vid själva stranden,

Tabell 5. Häckningens början inom olika delar av kolonin. (*Progress of laying within the colony.*) Den 1 maj 1952.

Del av kolonin (Part of the colony)	0 ägg	1 ägg	2 ägg	3 ägg	4 ägg	Medelkull	Antal bon
Lillön (<i>See map</i>)	65	43	31	12	1	1,0	152
Vasshygget (<i>Area of cut reed</i>)	96	45	33	6	—	0,7	180
Totalt	161	88	64	18	1	0,8	332

Skillnaden i medelkull är statistiskt säker. (*The difference significant, P equals 0,01.*)

Tabell 6. Kullstorlek inom olika delar av kolonin. (*Clutch-sizes.*) Den 17 maj 1952.

Del av kolonin	1 ägg	2 ägg	3 ägg	4 ägg	Medelkull	Antal bon
Lillön	13	36	60	1	2,5	110
Vasshygget, yttre	18	43	42	2	2,3	105
Vasshygget, inre	21	36	25	—	2,1	82
Totalt	52	115	127	3	2,3	297

Skillnaden i medelkull är statistiskt säker. (*The difference significant, P equals 0,001.*)

i ett par undantagsfall blev det bon inne på ön, på en bergknalle inne mellan tallarna eller på en berghäll, där fiskmåsar brukade bo.

Jag gjorde också år efter år den iakttagelsen att äggantalet var lägre i de senare byggda bona. I dessa lades oftast två, men ibland bara ett ägg och då så sent, att ungar redan var kläckta i de yttersta bona, dvs på kolonins mest omtyckta delar.

Våren 1951, då häckning första gången ägde rum på Lillön, var det genast uppenbart, att bona här låg tätare än någonsin varit fallet på vasshygget. Dessutom var värpningen också något tidigare på Lillön, trots att häckningen här ägde rum för första gången.

Nästa år kontrollerades dessa olikheter i värpning, kull och revir med direkta mätningar. Den 1 maj 1952 räknades alla bon, med eller utan ägg, både på hygget och Lillön. Totalt fanns då på Lillön 152 bon och på vasshygget 180. Medelantalet ägg per bo var på Lillön 1,0 och på vasshygget 0,7. Siffrorna är samlade i tabell 5. Skillnaden mellan värpningens framskridande, dvs kullstorleken, är statistisk säker ($P = 0,01$).

Den 17 maj gjordes en ny räkning, men denna gång särskildes

Tabell 7. Avstånd i dm från varje bos centrum till närmsta revirgrannes bokant.
(The distance in decimetres, from every nest to the nestrim of the nearest neighbour.)
Den 17 maj 1952.

Del av kolonin	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	Medel- avstånd (Average distance)	Antal bon (Number of nests)
Lillön	4	9	14	25	28	13	9	5	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7,7	110
Vasshygget, yttre . . .	—	7	8	10	24	13	12	9	6	6	4	1	3	1	—	1	—	—	9,4	105
Vasshygget, inre	—	—	4	5	11	6	5	8	5	10	6	5	3	3	2	4	2	3	12,2	82

Skillnaden i revirstorlek är statistiskt säker. (The difference in territory size is significant, P less than 0,001.)

inom vasshygget, med ett långt snöre, en yttre och en inre likstor zon. Nu räknades endast de bon som innehöll ägg. 110 bon på Lillön innehöll i medeltal 2,5 ägg, 105 bon på den yttre delen av vasshygget hade 2,3 ägg var och slutligen fanns bara 2,1 ägg per bo i de 82 bon, som låg inom den inre zonen av vasshygget. Några dagar därefter kläcktes de första ungarna, och en ytterligare räkning var därför omöjlig. Siffrorna är samlade i tabell 6. Skillnaderna är statistiskt säkra ($P = 0,001$).

Samtidigt gjordes också mätningar av boreviren. Från varje bo mättes avståndet till kanten av närmaste grannbo, oavsett i vilken riktning detta bo låg. Måtten är samlade i tabell 7. På Lillön hade varje mås i medeltal bara 77 cm till närmsta grannes bokant, medan de på den inre vasszonen boende hade hela 122 cm, de på yttre vasszonen däremot 94 cm som »hackavstånd». Skillnaderna mellan revirens storlek är statistiskt säkra ($P < 0,001$).

Diskussion

Skrattmåsens häckningsbiotop

Den ärftligt betingade normalbiotopen

Det är uppenbart att det finns en för alla skrattmåsar gemensam norm för häckningsbiotopen. Detta innebär att skrattmåsen, som art, har vissa nedärvda krav på hur den plats skall vara beskaffad, där boet läggs.

Emellertid får man akta sig att tro, att den nedärvda normen är snäv. Tvärtom finns det mycket som talar för att den variation är betydande som är möjlig inom ramen för den nedärvda normen. En förklaring till denna variation, byggande på kända etologiska grundprinciper, kan vara att skrattmåsen har en rad olika delkrav, som kan kombineras på olika sätt. Därmed kan en betydande plasticitet bli möjlig, trots att de ingående grundkraven är enkla och stereotypa (SvÄRDSON 1949 b).

Erfarenheten från Sotholmskolonin tyder t. ex. på att skrattmåsarerna har följande krav på den plats, där de bygger sitt bo:

1. Nära eller vid vatten.
2. Ett underlag; ju fastare och torrare desto bättre.
3. Boets läge skall vara så fritt som möjligt.
4. Boet skall ligga skyddat från fyrfotadjur, dvs helst på en ö.
5. Inga träd i den närmaste omgivningen.

Det kan mycket väl tänkas att ytterligare primärelement ingår i skrattmåsens nedärvda krav på sin häckningsbiotop, men redan de fem nämnda är tillräckliga för att förklara en avsevärd variation i måsarnas val av häckningsplats, liksom förekomsten av en gradation ifråga om lämplighet. Det är nog fullt befogat att tala om en graderad skala från optimal ned till exceptionell häckningsmiljö.

När den lämpliga boytan förstörades vid Sotholmsexperimenten, ökades också kolonins storlek i motsvarande grad. Samma erfarenhet har gjorts vid de mångåriga och mycket ingående undersökningarna av fisk- och silvertärnkolonier vid Cape Cod i Massachusetts (AUSTIN 1940, 1945, 1949). Då tärnorna är mycket känsliga för att vegetationen icke är för hög, kunde man där öka en kolonis storlek genom att ta bort för tät vegetation. Samtidigt blev kolonin också mer utspridd, dvs reviren förstörades. AUSTIN anser totala ytan av lämplig biotop vara avgörande för en kolonis storlek. Han anser »reclamation» av biotopen vara bästa vården av tärnorna. Därmed stämmer också resultaten av biotopexperimenten vid Sotholmen.

De genom individuell erfarenhet modifierade biotopkraven

Det förefaller som om den ekologiska och etologiska forskningen alltmer skulle avslöja att ett ärftligt fixerat, därmed relativt stelt beteende har sina risker. Det påbyggs i naturen av en individuell

erfarenhet, som modifierar och skärper den grund som arvet lagt. Balansen mellan arv och inläring är en kompromiss av fördelar och nackdelar (THORPE 1956).

Denna balans kommer väl till synes när det gäller biotopkraven. Utöver de primära medfödda kraven tillkommer en individuell värdering, som kan gå i både positiv och negativ riktning. Man skulle kanske kunna kalla tendenserna för affektion, respektive motvilja, ifall man samtidigt påpekar, att det inte är fråga om att tolka in mänskliga reaktioner i fåglarnas psyke utan om ett sätt att uttrycka den verkan som minnesbilder genom association åstadkommer i fågelns motivation. Det är en dressyr av samma art som den en kråka visar, då hon skyr en plats där hon utsatts för beskjutning, medan hon istället gärna återkommer till en lokal, där hon redan tidigare hittat en godbit.

Skrattmåsarne vid Sotholmen visade goda prov på denna modifiering av sina krav åren 1946 och 1947, då häckningsbiotopen började urarta (ur måssynpunkt). Om måsarne inte redan tidigare under flera säsonger häckat på platsen, tror jag man vågar påstå, att det varit uteslutet, att de häckat inne i de smala gator i vassen, som skidåkarna åstadkommit på vintern. Här tillgodosågs inte alls ett väsentligt krav — att boet skall ligga fritt. Likaså är placeringen av bona på själva Lovö år 1947 säkerligen helt att uppfatta som »nödboplatser». En vanlig med vass eller kaveldun bevuxen strand av ett fastland (ur måsarne synpunkt) faller sannolikt utanför ramen av normal boplatz för en skrattnås.

I sammanfattningar av erfarenheterna av Cape Cod-tärnornas beteende på denna punkt, har AUSTIN (1940, 1945, 1949) också klart framhållit att det är de äldre fåglarna som mest envist håller fast vid sin gamla koloni, som enträgnast lägger om efter plundring och som kan drivas längst bort från ett annars normalt beteende. Samtidigt som en tärna med tilltagande ålder blir allt mer bunden till en viss fläck för sitt bo, kan hon, naturligt nog, bli okänslig för andra impulser. AUSTIN berättar t. ex. om hur på en liten ö, Hopkins Island, en tilltagande vegetation av buskar småningom drivit bort alla tärnor, så när som på några få gamla individer, som fortsatte häckningsförsök på en lokal, där normalt ingen tärna skulle häcka. Detsamma gällde Stoney Island, där störningar av människor blev allt värre och drev bort alla tärnor så när som på några få individer.

Det är alltså hemortstroheten, ja boplatstroheten, som kan få en fågel att drivas utöver den ram, som dess ärftligt betingade normalkrav på häckplatsen annars sätter. Ett drastiskt exempel härpå gav de fiskmåsungar, som 1934 drogs upp i skrattmåskolonin vid Rossitten. Från Hiddensee hämtades omkring 260 ägg av fiskmås, som lades under skrattmåsar. Ungefär 100 fiskmåsungar kom på vingarna och sedermera återkom de för häckning, så att en liten koloni av 5—7 par fiskmåsar häckade inne i skrattmåskolonin, dvs i bladvassen! (SCHÜZ 1938, 1940).

Man kan också formulera detta så, att en ytterligare detalj kan sägas ingå i den ärftliga ramen, nämligen benägenheten till individuell dressyr på en viss boplat. Därmed vinner denna boplat i kvalitet, blir allt »bättre» med åren, i förhållande till andra häckningsbiotoper.

AUSTINS tärnstudier har visat, att kolonierna rör sig som hela block, och att detta sociala beteende är mest markerat hos de unga tärnorna. Om en störning träffar en del av tärnorna, blir reaktionen delvis beroende på vilken ålder dessa har. Om första-gångshäckare störs, ger de sig genast iväg. Gamla fåglar är svårare att få att lämna kolonin. Å andra sidan tjänstgör de som koloniens »ankare» så att, om de ger sig av, de kan dra med sig en hel koloni, fast de övriga fåglarna kanske icke alls störts. När t. ex. i tärnkolonin vid Jeremeys Point, de 50 äldsta och »most efficient breeders» sköts, flyttade omedelbart hela kolonin på 1000 fåglar från platsen.

Tärnorna oroas främst av följande faktorer, i nu nämnd ordning: människor, råttor, tidvattensöversvämningar, meteorologiska kalamiteter, förföljelse från ugglor, skunkar, rävar och vesslor. Märkligt nog är tärnorna känsligare för människor och hennes följeslagare råttorna än för de mer naturliga fienderna (AUSTIN 1940).

När skrattmåsar gav sig av från Sotholmen år 1953, var det otvivelaktigt de tidigaste värpande fåglarna som reagerade och drog alla de andra med sig. Detta var nog en viktig detalj. Störningen var tredubbel; en köldknäpp, en av rovfågel slagen mås vittnade om att förföljelse var aktuell just då och dessutom hade vattensorkarna (till följd av vassmattan på Lillön) blivit talrika. Till allt detta kom att fjolårets uggleraider sannolikt hade sänkt »affektionsvärdet» hos hela koloniområdet för de äldsta och viktigaste fåglarna. Det var alltså ganska troligt att en rad samspelande omständigheter fick kolonin att ge sig av i april 1953. Man kan väl bäst tänka sig för-spelet som den bekanta droppen i bägaren.

Skrattmåsens häckningstid och kullstorlek

LACK (1933) fann under en expedition till Björnön sommaren 1932 att, i tre silvertärnkolonier, häckningen började i samma ordning som marken under resp. koloni blev torr om våren. I de tre kolonierna, som alla låg på öar i smärre invatten, började värpningen 20 juni, 1 juli och 13 juli. Skillnaden är ju rätt stor och betydelsefull med tanke på den korta sommaren där uppe.

I Schweiz har NOLL (enligt MAKATSCH 1952) funnit motsvarande skillnader i värpningen mellan skrattmåskolonier. Vid en koloni nära Zürich börjar värpningen enligt NOLL 12 maj, medan måsarna i en koloni nära Bodensee inte värper förrän 20 maj. Skillnaderna skall enligt NOLL sammanhånga med översvämningarna vid den senare kolonin, men värpningen under ett enskilt år kan vara oberoende av vattenståndets nivå. Han tänker sig alltså ärftliga anpassningar genomförda till de lokala förhållandena, en utveckling som skulle underlättas av den starka hemortstrohet som skrattmåsar, enligt ringresultaten, uppvisar. NOLLS antaganden om mikroraser torde dock ej vara riktiga.

GOODBODY (1955) fann en skillnad på genomsnittligt nio dagar ifråga om äggläggningen mellan två närbelägna skotska kolonier. Den koloni, som hade den tidigare värpningen, bodde också på ett torrare underlag. Orsaken kunde alltså vara vattenförhållandena.

De tre säsonger som Sotholmskolonin inkluderade Lillön, började häckningen på den sistnämnda samtliga år och de två kortaste intervallerna mellan islossning och första ägg (tre resp. sju dagar) antecknades för åren 1951 och 1952, då häckningen började på Lillön. Det är alltså ganska tydligt att ett torrt underlag spelar en viss roll för tidig häckning.

En annan faktor har FRASER DARLING (1938) ansett vara av betydelse, nämligen antalet fåglar inom kolonin. Han fann olikheter i häckningstid och kullstorlek mellan vissa kolonier av gråtrut, silltrut och stormfågel. Skillnaderna lät sig alla förklara med antagandet att ju fler fåglar kolonin innehöll, desto mer stimulerade de varandra socialt och desto tidigare och mer framgångsrik blev häckningen. Detta har i litteraturen kommit att kallas Fraser Darling-effekten (FISHER 1954) och dess realitet har med åren blivit alltmer ifrågasatt.

Olikheter i värpningstid mellan olika kolonier kan ofta fastställas. Men det är ingalunda alltid som den stora kolonin är tidigare, ibland

kan det tvärtom vara en mindre koloni (SALOMONSEN 1943). Efter-
som kolonins storlek beror på den totala ytan av för häckning lämplig
biotop, kan det hända, som i SALOMONSENS fall, att den större
kolonin växer ut i anslutning till en mindre koloni, där häckningen
historiskt först börjat. I hans fall förblev det också så, att tärnor
— som det här gällde — inom den lilla moderkolonin år efter år
häckade tidigare än vad fallet var inom den intilliggande stora
kolonin. Detta stöder ej DARLING's hypotes.

AUSTINS omtalade studier av fisktärnorna vid Cape Cod har klart
visat att äldre fåglar häckar tidigare än yngre och att de har större
kullar (AUSTIN 1945). COULSON & WHITE (1956) har nyligen visat
att i de brittiska kolonierna av tretåig mås, de historiskt äldsta
kolonierna också har den tidigaste värpningen. De visar, med
litteraturoversikt av andra fall, att samtliga kända olikheter i häck-
ningstid och värpning bland mås- och tärnfåglar kan återföras till
åldersolikheter. Det är de äldsta fåglarna som värper tidigast och
har största kullarna. DARLINGS fakta låter sig utmärkt förklara på
detta sätt. Däremot finns det mycket som motbevisar DARLINGS egen
tolkning av sina fakta, menar COULSON & WHITE, med rätta.

Äggmognaden har nyligen studerats hos gråtruten (PALUDAN 1951)
och skrattnåsen (WEIDMANN 1956). Resultaten är helt överensstäm-
mande och otvivelaktigt av stor räckvidd, även för åtskilliga andra
fåglar.

De innebär i princip att fler ägg påbörjar sin mognad än vad som
läggs. Måsarna har fyra eller fem ägg som når betydande storlek och
dessutom ett antal smärre ägg. Det är ruvningen från och med det
första lagda ägget som får de fjärde och femte äggen att hastigt dege-
nerera. Den tid som ruvningen måste ha pågått för att definitivt få
»reserväggen» att tillbakabildas varierar något. Tar man bort de två
först lagda äggen lägger honan ibland det fjärde, stundom också det
femte. Tar man bort det först lagda är det stor risk för att honan
överger boet men samtidigt ökad chans att det fjärde ägget kommer
till full mognad. WEIDMANN lyckades få skrattnåsen att reducera
sin kull till två eller ett ägg, eller rentav alldeles låta bli att värpa,
genom att han lade konstgjorda ägg i skrattnåsbona före värpningens
början. Genom måshonans ruvning på dessa attrapper undertrycktes
den normala äggmognaden mer eller mindre fullständigt och hennes
ägg degenererade.

Denna äggläggningens mekanism tyder ju bestämt på att de äldre

måsarnas större kullar knappast skulle bero på någon fysiologisk oförmåga hos unga måsar att värpa full kull om tre ägg. WEIDMANN dissekerade också en ettårshona, som redan lagt tre ägg, och fann att hon hade sitt fjärde och femte ägg i degeneration. Flera ettårs-honor lade tre ägg.

I samma riktning pekar relationen mellan 3-kullar och lägre kullar i många kolonier. BERGMAN (1953) fann hos skräntärnorna i den finländska skärgården att omkring hälften av tärnorna lade småkullar om 2 ägg. BERGMAN påpekar att detta omöjligt kan motsvara antalet förstagångshäckare, som måste vara vida lägre än femtio procent av beståndet.

Det är i själva verket överväldigande indicier för att kullens storlek i princip är avhängig av biotopens kvalitet och själva bolägets mer eller mindre starkt häckningsutlösande optiska verkan. Äldre fåglar kan genom sin i allmänhet tidigare ankomst från vinterflyttningen och sin överlägsna sociala dominans lägga beslag på de bästa biotoperna, medan de sämre biotoperna blir kvar för de yngre fåglarna. Nu kan man inte tänka sig vilda fåglars häckning utan biotop och boläge men med tama fåglar kan detta gå för sig. Intressant nog förhåller det sig så hos tamhöns (LANDAUER 1951), att de yngsta hönorna lägger fler ägg än de äldre. De yngsta hönornas kläckningsprocent är också högre. Eftersom äldre höners ägg är något tyngre och därför mer eftersökta ur kvalitetssynpunkt har självfallet det artificiella urvalsarbetet hela tiden strävat att få fram stammar där hönorna värper så många ägg som möjligt även i sitt andra värpningsår. De yngre hönornas prestation tyder alltså bestämt på en naturlig fysiologisk överlägsenhet i äggproduktionen, en egenskap som århundradens urval inte kunnat bemästra.

Denna skillnad mellan tama och vilda fåglar har såvitt jag vet aldrig framhållits tidigare. Den tyder ju alldeles bestämt på att det är genom sina biotoper som de äldre vilda fåglarna får sina större kullar.

BERGMAN tänkte sig att de skräntärnor, som lade ägg senast i kolonin, blev så lugnade av de andra fåglarnas redan påbörjade intensiva ruvning att de själva låg trägnare på bona än de annars skulle ha gjort redan från första ägget. Därmed borde då i ett antal fall det tredje ägget degenerera och kullen bli bara två.

Denna förklaring är utmärkt men förklarar knappast de lägre kullarna inom vissa kolonier jämfört med andra. BERGMAN fann själv

att skräntärnorna 1940, till följd av den sena våren det året, värpte mycket sent och att i samband därmed antalet 2-kullar blev abnormt stort, trots att alla tärnorna värpte ungefär samtidigt.

Den normala häckningen utgör ju en kedja av instinktiva reaktioner på för varje handling specifika stimuli. Först skall biotopen utväljas, så boläget, bägge efter sina kvalifikationer att stimulera revirhävandet. Så börjas boet, som senare jämte fåglarnas parningsspel blir anledningen till äggens mognad. När så det första ägget lagts, utlöses vid åsynen därav ruvningsdriften, som i sin tur får de övertaliga »reserväggen» att degenerera och kullen bli fulltalig, d. v. s. bli vad vi kallar normal.

Om nu biotopen och boläget är av tämligen måttlig eller rentav dålig kvalitet blir de inledande faserna fördröjda. Det måste komma till en starkare inre hormonal press för forcerandet av de barriärer, som den dåliga biotopen och boläget erbjuder. När så bobyggnaden och ägglossandet inträtt är det ganska rimligt att tänka sig ruvningsdriften uppdämd och därmed följande något tätare i spåren på värpan. Det är, som experimenten visat, fråga om timmar om ett ägg skall återbildas eller ej. Det bör lätt kunna hända att mäsar, som bebor dåliga platser, får, statistiskt sett, lägre kullar än de exemplar som har utmärkta biotoper. Det är ju också exakt vad observationerna på alla arterna visar, oavsett om vi jämför inom eller mellan kolonier.

Lillö-experimentet kommer in på denna punkt. Normalt har naturligtvis en mäsakoloni ungefär lika stor lämplig boyta år från år, i varje fall bör det mycket sällan inträffa att en betydande extra areal plötsligt står till buds, dessutom av en kvalitet som är bättre än kolonin tidigare haft till sitt förfogande. Om häckningens början och kullens storlek främst beror på biotoperna borde alltså Sotholmskolonin 1951 haft en tidigare häckning än förr och även större kullar på Lillön. Just detta inträffade och upprepades sedermera de år som följde. En från och med 1951 insättande språngvis förändring i ålderssammansättningen i kolonin är självfallet synnerligen osannolik, särskilt som den skulle innebära att fåglarna blivit äldre.

Skrattmåsens häckningstid i Skandinavien

I Sotholmskolonin började värpningen årligen genomsnittligt den 24 april och kulminerade under sista april- och första majveckan. I södra Norge börjar värpningen också i april (YTREBERG 1956).

Fig. 3. Fyra veckor efter ankomsten i slutet av mars, börjar östra Mälarens skratt-
 måsar sin värpning. Mellantiden tillbringar de till avsevärd del i Stockholms hamn,
 där måsarna numera utgör ett mycket uppmärksammat inslag i det rörliga stadslivet.
 Här besöker de, i första aprilveckan 1957, kajen vid Kornhamnstorg. Foto: Pres-
 sens Bild. *(The time between arrival and egg-laying is largely spent in the harbour
 of Stockholm, where the abundant gulls are more commented upon for each year. They
 were practically unknown by the general public 25 years ago.)*

På Tipperne (Jylland) värps de första äggen mellan 23 och 29 april
 (VEDEL TÅNING 1944). GOODBODY (1955) fann värpningen i de tre
 undersökta skotska kolonierna år 1951 börja sista dagarna i april
 och kulminera under första delen av maj. WEIDMAN (1956) fann
 häckningen 1955 börja, inom en koloni i Cumberland, den 14 april

och kulminera sista veckan av april. MAKATSCH (1952) säger att de första äggen i mellersta Europa »je nach der Witterung» påträffas i slutet av april, oftast dock i början av maj. Värpningsdata för Schweiz har givits ovan och är påfallande sena. Enligt brevuppgifter från KEVE till MAKATSCH skall man också i Ungern finna de första kullarna i mitten av april.

Skrattmåsens häckningstid i Skandinavien är påfallande tidig. I Stockholms skärgård har jag sett hur skrattnåsen häckar tidigare än fiskmåsen. Vid Sotholmen, dit båda arterna anländer samtidigt och med det första öppna vattnet, är fiskmåsen två-tre veckor senare med värpningen, och då de flygfärdiga skrattnåsungarna vid midsommartid börjar lämna häckplatsen, har de äldsta fiskmåsungarna fortfarande avsevärd tid kvar, innan de blir självständiga.

Skrattmåsens, liksom andra fåglars, häckningstid är säkerligen ytterst sett en anpassning, så att ungarna genomlöper den period då de behöver mest föda under den tid av året, då föräldrarna också lättast kan skaffa den födan. Det är den bakre eller yttersta faktorn som sannolikt alltid bestämmer en fågelarts häckningstid.

Men, varje fågel börjar sin häckning på grund av proximala, främre, faktorer, som utmejslats av urvalet, så att de passar till den yttersta faktorn. En sådan faktor har redan nämnts, boplatsens lämplighet både ur dränerings- och mer allmänna synpunkter. Andra proximala faktorer finns säkerligen. En sådan som låtit tala mycket om sig är fotoperiodismen. Den innebär att fågeln är »inställd på» dagsljusets om våren tilltagande längd, så att man med artificiell förlängning av dagsljuset åt fångna fåglar kan få deras könskörtlar att börja vakna till liv långt i förväg. Årligen noterar vi hur talgoxar och grönfinkar börjar med sång markera sin tilltagande häckningsberedskap så fort ljuset på allvar börjat återvända, men ofta medan ännu full vinter råder.

Det finns god anledning förmoda, att även skrattnåsens häckning till en del bestäms av ljuset, dvs att fågeln genom naturligt urval bringats att reagera på en proximal faktor, ljuset, för att i rätt tid starta sin häckning, så att ungarna får uppleva maximalt stor närings-tillförsel. En sådan avvägning mellan proximal och ultimal faktor måste ju ha lång tid på sig för att hinna utbildas, eftersom det är urvalet som skall, via ungaras överlevnad, fixera sådana arvsanlag hos de vuxna måsarna som i detta avseende är lämpliga.

Om man skulle utföra ett experiment med måsarna för att visa

detta, så kunde man antingen ha dem i burar och utsätta dem för artificiellt ökad ljusmängd och därmed förlängda dagar, eller också kunde man flytta dem norrut (efter vårdagjämningen) så att de kommer i en nordligare miljö, där ljuset borde bringa dem att börja häcka tidigare än förr.

Det senare experimentet har måsarna själva gjort! Enligt MAKATSCHE har skrattmåsar på de senaste decennierna i stort sett överallt inom Mellaneuropa avtagit, deras kolonier har minskat i individantal eller helt försvunnit. Samtidigt har arten som bekant invandrat i Skandinavien och Finland. År 1864 häckade första paret i Finland, år 1934 var beståndet uppe i mellan 5.000 och 10.000 par. Även till Island har skrattmåsar kommit som häckfåglar i senare tid. I Sverige har ju antalet häckande skrattmåsar ökat mycket starkt, inte minst på de senaste decennierna, då minskningen i Mellaneuropa varit påtaglig. Ser man på hela skrattmåsbeståndet i Europa som en enhet så har otvivelaktigt en jättelik förskjutning mot norr ägt rum av hela beståndet och detta på hundra år, ja, på i stort sett bara femtio år.

Om måsarna genom urval varit inställda på att reagera för en viss mängd dagsljus som proximal stimulus för häckning, så är det uppenbart att denna förskjutning mot norr av hela häckområdet betytt att arten fått en tendens att »häcka för tidigt» i förhållande till den för vårt klimat lämpliga årstiden. Det måste ju ta avsevärd tid innan arten hunnit åter justera sin »häckningsklocka» så att den passar optimalt för de nya förhållandena. Skrattmåsens till synes framgångsrika häckning i Skandinavien innebär självfallet inte att den behöver vara optimal, dvs den bästa möjliga.

Det förefaller sannolikt att vi här har att söka förklaringen till den märkligt tidiga häckning som skrattmåsen visar i Skandinavien, där den häckar vid samma datum som betydligt längre söderut i ett klimat, väsentligt mildare än vårt.

LITTERATUR

- AUSTIN, O. L. 1940. Some aspects of individual distribution in the Cape Cod terra colonies. *Bird-Banding* 11: 155—169.
— 1945. The role of longevity in successful breeding by the Common Tern (*Sterna hirundo*). *Bird-Banding* 16: 21—28.
— 1949. Site tenacity, a behavior trait of the Common Tern. *Bird-Banding* 20: 1—39.
BERGMAN, G. 1953. Verhalten und Biologie der Raubseeschwalbe (*Hydroprogne tschegrava*). *Acta Zool. Fenn.* 77: 1—50.

- COULSON, J. C. & E. WHITE, 1956. A study of colonies of the Kittiwake, *Rissa tridactyla* (L.). The Ibis 98: 63—79.
- DARLING, F. 1938. Bird flocks and the breeding cycle. Cambridge.
- FISHER, J. 1954. Evolution and bird sociality. Evolution as a process (London): 71—83.
- GOODBODY, I. M. 1955. The breeding of the black-headed gull. Bird Study 2: 192—199.
- LACK, D. 1933. Nesting conditions as a factor controlling breeding time in birds. Proc. Zool. Soc. London 65: 231—237.
- LANDAUER, W. 1951. The hatchability of chicken eggs as influenced by environment and heredity. Bull. Storrs Agr. Exp. Station 262: 1—223.
- MAKATSCH, W. 1952. Die Lachmöwe. Neue Brehm-Bücherei, Leipzig.
- PALUDAN, K. 1951. Contributions to the breeding biology of *Larus argentatus* and *Larus fuscus*. Vidensk. Medd. Dansk naturh. Foren. 114: 1—128.
- SALOMONSEN, F. 1943. Betydningen af social stimulans for Yngleforholdene i Fuglekolonier. Dansk. Orn. Foren. Tidsskr. 37: 1—11.
- SCHÜZ, E. 1938. Über künstliche Verpflanzung bei Vögeln. Compt. Rend. 9me Cong. Orn. Int.: 311—325.
- 1940. 31. Bericht der Vogelwarte Rossitten der Kaiser Wilhelm-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften. Der Vogelzug 11: 109—120.
- SVÄRDSON, G. 1949 a. Skratmåsen som jaktvårdare. Svensk Jakt 87: 115—117.
- 1949 b. Competition and habitat selection in birds. Oikos 1: 157—174.
- THORPE, W. H. 1956. Learning and instinct in animals. London.
- VEDEL TÄNING, Å. 1944. Ynglefuglenes Traek til og fra Tipperne. Terner og Maager. Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 38: 163—216.
- 1943. Haetteaagekolonier og Svømmeaender. Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 37: 11—19.
- WEIDMAN, U. 1956. Observations and experiments on egg-laying in the black-headed gull (*Larus ridibundus* L.). British Journal of Animal Behaviour 4: 150—161.
- YTREBERG, N.-J. 1956. Contribution to the breeding biology of the Black-headed Gull in Norway. Nytt magasin f. Zool. 4: 5—106.

S u m m a r y : Nest-site and breeding of the Black-headed Gull (*Larus ridibundus*).

A gullery of 150 to 500 pairs of Black-headed Gulls at Drottningholm, near Stockholm, was studied 1945 to 1953 at which time the gulls deserted. Average arrival of the first individuals was on March 28, the ice broke up on April 10, and the first egg was laid on April 24. The annual data are recorded in table 1.

The average clutch size was 2.6 eggs. There was a seasonal drop from 2.9 eggs in the first nests down to 2.4 eggs in the last nests, started four to five weeks later (tables 2 and 3).

Incubation was studied in 15 nests. Average period was 23 1/4 days. Each year laying started in the nests on the outer part of an area, where the reed was cut in winter. This occurred from 1948 onwards. In 1951 the trees of a small islet, Lillön, were felled and the gulls concentrated on this islet. The colony increased considerably due to the new area of suitable nest-sites. From now on, laying annually started on Lillön where clutches were larger and nest territories smaller (tables 4 to 7).

The Black-headed Gull is assumed to select its nest-site from simple visual stimuli:

1. Near water.
2. A floating or firm basis for the nest, the drier the better.
3. Highest possible visibility in all directions.
4. Protection against mammals, therefore preferably on an islet.
5. No trees in the nearest vicinity.

These stimuli could combine to form a graded series of nest-sites which are selected by the gulls in order of eligibility. The individual bird's association to the birth- or breedingplace is then added to this gradation. In 1947, the colony at Drottningholm dwindled, due to deterioration of the habitat (too high reed). This year, some gulls nested on sites which would probably never have been selected by first-breeders, since these react mainly to inborn stimuli. If no deterioration occurs, the quality of the bird's site might therefore increase with the bird's age, due to «affection». It may also lose in value, due to predation which builds up a negative reaction.

It is now recognized that the differences in breeding-time and clutch-size, which were first described and discussed by DARLING (1938) are correlated to the age of the birds concerned. Older birds have earlier and larger clutches (AUSTIN 1945, COULSON & WHITE 1956).

Studies of the egg-laying mechanism (PALUDAN 1951, WEIDMANN 1956) indicate that the smaller clutches of the young gulls are probably not due to incapacity of laying three eggs. The domestic hen lays more eggs during her first year of laying than later in life, and the hatchability is also higher (LANDAUER 1951).

The evidence available indicates that the more efficient breeding of old wild birds is correlated to their better nest-sites and habitats. As they arrive earlier in spring and generally probably have a higher social dominance, the old birds will most often occupy the best available nest-sites.

BERGMAN (1953) suggested that the 2-clutches of the later-laying Caspian terns were due to their closer brooding from the first egg on. This brooding could be stimulated by the incubation going on in the neighbouring nests. That this, however, cannot be the only explanation is obvious from the fact that some colonies, laying late, generally have smaller clutches. BERGMAN found in 1940 when the spring was late, a very late laying of the Caspian terns and an exceptionally high frequency of 2-clutches. All terns layed simultaneously that spring.

It seems probable that the gulls and terns which have inferior nest-sites are breeding late due to the inefficient stimuli from the nest-site. When the nest is constructed and the first egg laid, it seems probable that the brooding impulse may come sooner, relatively to the ovulation, than in the earlier breeders. This will automatically lead to smaller clutches in the late breeders, irrespectively of the age of the birds.

The gullery at Drottningholm was artificially given a new area of excellent nest-sites in 1951. The gulls reacted promptly: the gullery increased, clutches were earlier on the small islet Lillön than elsewhere and also larger. This is interpreted as indicating the dominant influence of the nest-sites. Of course, a sudden change in age distribution within the colony from this year on, seems rather improbable.

The Black-headed Gulls have spread northwards in Europe during the last hundred years. They have increased tremendously in Scandinavia but decreased in Germany (MAKATSCHE 1952). Since photoperiodicity is known to be a proximate factor determining breeding time in birds, this change of distribution ought to have stimulated a comparatively early breeding. It is interesting, therefore, that the Black-headed Gull breeds almost at the same time in middle Sweden as in continental Europe. In Sweden the species is two or three weeks earlier than the Common Gull (*Larus canus*). It may be that the natural selection has not yet adjusted the breeding time to Scandinavian conditions.

Utdikningarna har i många delar av landet haft en förödande inverkan på natur och fågelliv. Desto mer glädjande är det därför att finna att utvecklingen i vissa trakter rentav börjar gå i motsatt riktning — främst inom Skaraborgs län. Ett 20-tal nya gölar och småsjöar har nu redan anlagts där, och den drivande kraften i detta arbete har varit jaktvårdskon-sulent C. A. FRÄNDÉN. Han berättar här om några erfarenheter och lämnar råd, som vi hoppas skall leda till efterföljd i andra delar av landet.

RED.

Konstgjorda gölar och småsjöar

Av

C. A. FRÄNDÉN

Bristen på »riktiga» vattensamlingar är påtaglig över stora ytor av vårt land i dag. Att arbeta med vatten är att arbeta för framtiden, och mycket återstår här att göra och att lära. Min avsikt med dessa rader är bara att redovisa några erfarenheter och att — det hoppas jag — stimulera till ökade insatser på detta så eftersatta område. Om var och en, som i något avseende kan påverka ett stycke mark, dess ägare eller jägare, tar sig en funderare över vattenproblemen, kommer helt visst inte uppslagen att tryta.

Om man planerar att anlägga en riktig sjö, måste givetvis vattenmyndigheterna inkopplas, men för mindre, behöver ej någon sådan hänvändelse göras. Den intresserade lekmannen bör naturligtvis rådfråga en lämplig grävmaskinsfirma och be om kostnadsförslag, innan han sätter igång. Vad det ekonomiska beträffar, ligger detta relativt gynnsamt till, inte bara därför att man i många fall kan påräkna bidrag av jaktvårdsmedel. Även om man bortser från trevnaden med och kring ett vatten, kan en anläggning ofta nog visa sig ekonomiskt lönande. Jag tänker då inte bara på fågel och jakt, utan också på krafter och fisk. Kontakt bör därför tas med fiskevårdens män.

Det är givet att man ofta kan ordna till fina vattensamlingar genom att endast fördjupa ett redan förut sankt område med en grävskopa. Några problem med vallar och vatten blir det då inte, men man bör vid grävningen tänka på att även en liten ö kan vara av stort värde för fåglarnas trivsel och säkerhet. Åtminstone i ett avsnitt bör man ge dammen ett djup av minst två meter, och den som i en liten damm ämnar försöka med syrekrävande fiskar, måste

Ett stycke Norrland i miniatyr mitt på Vara-slätten. Runt den anlagda sjöns stränder frodas nu kaveldun, och i de höga tallarna i bakgrunden har knipholkar satts upp.
Foto: C. A. FRÄNDÉN.

En bild som visar skivbordets konstruktion. Bli minkplågan svår, går det lätt att fånga djuren i fällor utplacerade vid skivbordsväggen, där minkarna ofta passerar.
Foto: C. A. FRÄNDÉN.

Fiskgjusen kan också komma på besök. Foto: C. A. FRÄNDÉN.

Hägrarna hör till de pålitligaste sommargästerna vid de anlagda dammarna i Västergötland. Foto: C. A. FRÄNDÉN.

räkna med att i närheten ha tillgång till elektrisk ström för att där kunna ordna med ett plaströrsaggregat, som delvis håller isen borta. Om dammen skall tjänstgöra som vattenställe för skogens djur, skall man naturligtvis också tänka på att anlägga en slänt på lämpligt ställe.

Annars är det nog så, att man i första hand bör eftersträva en uppdämning av mindre vattendrag, vilket medför mindre kostnader och större effekt. Och nog finns det i de flesta trakter fina möjligheter, som med relativt obetydliga kostnader kan tillvaratagas — från forsande bäckar till obetydliga rännilar. Sedan man bestämt sig för att dämna, väger man av området för att få lämplig vattenhöjd och utsträckning. Härvid skall man inte glömma bort att även märka ut nivåerna, där man har tänkt sig eventuella öar. Därpå hugger man bort den vegetation, som sedermera kommer under vatten, varvid man dock bör lämna några »långa stubbar» för att kunna ordna med konstgjorda andbon eller dylikt. Innan man tar itu med avloppet måste man först avgöra om man skall välja ett skivbord eller en s. k. munk. Om flödet väntas växla starkt under olika årstider, är skivbordet lämpligast, och det bör vara väl tilltaget.

Såvida det inte rör sig om en mycket liten, enkel fördämning, så bör vallen förstärkas, antingen genom gjutning eller genom bräd-fodring. Detta gäller i varje fall avsnitten närmast skivbordet. En förstärkning av hela vallen kan bli nödvändig, om grunden utgöres av sandgjord.

Vad som händer i nya vattensamlingar, hur liv uppstår där, och i vilken ordning detta sker, det vet jag tyvärr alldeles för litet om ännu. Jag tänker då på det lägre djurlivet, framförallt på insekter och liknande djur, som naturligtvis uppvisar stora variationer, allteftersom grunden och den omgivande miljön varierar. I jordbruksbygden, där vi dämt upp oansenliga bäckar, har både smådjur och vattenväxter förökat sig oerhört fort.

Vegetationen där kännetecknas framförallt av yppiga förband av säv och kaveldun, vanligen bredkaveldun, under det att bladvassen inte ännu förmått tränga sig in. Svalting, gul svärdsilja, stor igelknopp och blomvass hör också till de tongivande inslagen i den för änderna så viktiga gränzonen mot maden, där förstås starr och tuvor av veketåg dominerar. Läger man därtill att vattenpesten bildar en förnämlig, nersänkt krans runt om, och att de innersta gölarnas yta ofta är täckt med andmat, så ligger väl bilden av förnämlig fågel-miljö ganska klar.

I den sura skogsmarken, där vattnet tidvis står stilla, brunt och humusrikt, blir bilden naturligtvis en annan. Ljung och tuvull bildar här en kargare ram, men inplanterade rotstockar av bladvass växer bra, och fräken och starrängar blir ofta till ett gott skydd för fåglarna. På de öppna vattenytorna växer näckrosorna (flyttade dit, nersänkta i nät) utmärkt, uppskattade också av älgarna på sommarbete.

Den som ordnar till en damm ute på eller invid fälten i en jordbruksbygd, kan räkna med att gräsänderna omedelbart tar den i besittning, och i våra uppdämda vatten, där visst skydd av vass alltid har funnits längst upp, har vi redan under första våren kunnat glädja oss åt att åtminstone ett par gräsänder har häckat. I ett fall här i denna trakt väster om Billingen, kunde vi första sommaren räkna in tre olika kullar, och det på en yta, som med säkerhet inte uppgick till ett hektar. I detta fall var dock de yttre betingelserna särskilt gynnsamma, i det att den uppdämda bäcken svämmade ut över en lågt belägen svacka, där starrtuvorna redan fanns, och skyddet därför blev fullgott omedelbart. Då avsikten med våra vattenåtgärder, sedda med viltvårdarens egoistiska ögon, närmast är att få fram en större stam av gräsänder (i vissa fall också att ge älg och rådjur vattenställen) är kännedomen om ändernas miljökrav naturligtvis ett viktigt kapitel. I första hand är det en näringsfråga, men med den hänger intimt samman också andra frågor, exempelvis idealvattnets storlek, dess form, förekomsten av öar, om och hur vattendjupet skall varieras under olika årstider osv. I dessa stycken är ännu mycket outrett.

Från gölarna och småsjöarna vandrar änderna sedan till traktens större sjöar, och som ett exempel kan nämnas att under sensommaren nog ca 70 % av gräsänderna i den för sin fågelrikedom kända sjön Östen torde ha kläckts vid omgivningens smågölar. Det är tydligt att änderna numera lider brist på goda vatten, framförallt på sådana småvatten, där de älskar att häcka. Lika klart är det enligt min mening, att det inte är bristen på lämpliga boplatser, som spelar in i vårt land. Uppsättandet av bokorgar eller andra anordningar må vara aldrig så betydelsefulla i t. ex. Holland, i vårt land kan sådana åtgärder inte tillmätas någon mera väsentlig betydelse.

Förutom gräsänderna har vissa vadare hört till de första inflyttarna. Drillsnäppan har alltid infunnit sig, och i de vatten som har haft direkt gräns mot granskog, har också skogssnäppan hört till de

första invandrarna. Och då jag för ett par dagar sedan for förbi en ny dammanläggning nära Skara, fick jag till min glädje höra och se tre förbiflyttande kärrsnäppor, som på sitt karakteristiska sätt gick och borrade med näbben i leran. Om vattnet sakta får stiga upp över en kortbetad äng, hör enkelbeckasinen också till de pålitliga, bobyggande vadarefåglarnas skara.

Vid alla någorlunda stora vattensamlingar, som inte legat helt nära mänsklig bebyggelse, har hägern hört till de säkra gästerna under högsommaren. Ja, i ett fall ledde dammanläggningar faktiskt till att en liten hägerkoloni under ett par års tid fanns vid Bjertorp ca 8 km öster om Vara. Kricka och årtar har häckat i två fall, men först efter ett par år, sedan vattenvegetationen kommit igång på allvar. Om hösten brukar bläsänder tidvis rasta i de större vattnen.

Av dykänder har jag bara iakttagit två, vigg och knipa. Vad viggan angår, var det för några år sedan ett par som troget höll till i en årgammal damm ute på Vara-slätten, men någon häckning kunde ej konstateras. Lustigt nog har däremot två knipkullar växt upp i ett med vatten nyfyllt grustag vid Frielsberg för några år sedan. Vad som lockade dessa fåglar till platsen har jag dock inte fått klart för mig. Möjligen var det den rikliga förekomsten av olika slag av dykarbaggar. Frielsberg ligger fågelvägen ungeför 3—4 km från Vänern och ungefär 13 km nordost om Grästorps. Miljön är inte typisk för knippan, men närheten till Vänern och det klara vattnet i dammen kan kanske delvis förklara förhållandet. Någon ytterligare häckning har inte ägt rum där, enligt uppgift beroende på att boträdet, en gammal ihålig asp, av misstag fällts. Försök med att ersätta förlusten med holkar har gjorts, men resultatet har varit negativt.

Fiskmåsar, skratmåsar och gråtrut får man naturligtvis också räkna som besökare i många fall, och vid ett tillfälle höll ett par knölsvanor till i ett av våra anlagda vatten. Detta hände vid Simmatorp strax sydväst om Skara, och denna sjö är ganska stor, ca 12 tunnland. På samma plats såg jag för ett par dagar sedan just flygfärdiga sävsångareungar, samtidigt som jag hörde en rörhöna locka från den rika vattenvegetationen.

I det på djur så fattiga kulturlandskapet kommer dessa små sjöar att verka som oaser, och arbetet med anläggningen av dem är tack-samt, eftersom det så snabbt ger resultat, berikande både för land-skapsbilden och djurlivet.

En invasion av kentska tärnor (*Sterna sandvicensis*) på Västkusten 1956

Av

INGVAR LENNERSTEDT

På morgonen den 1 augusti 1956 blåste det hård vind från VSV vid Morups Tånge i Halland. De lågtgående, undertill svartfärgade bymolnen rörde sig hastigt in över land. Bränningarna vällde efter de senaste dagarnas blåst brusande mot stranden och små kvieka skumbollar kilade bort över strandängar och sanddyner. En extra tröja fick hjälpa till att hålla värmen.

När jag vid 4-tiden på morgonen nådde viken Korshamn sydost om fyren, stötte jag upp två kentska tärnor från stranden. De försvann och jag höll för troligt att de övernattat på platsen. Ejdrarna hade dragit sig in i viken och en del satt uppkrupna på de stenar, som inte överspolades av högvattnet. På tångbanken i vikens läsida uppehöll sig en snäppflock på 150—200 individer. De flesta var kärrsnäppor, och bland dem kunde jag bl. a. konstatera några kustsnäppor, roskarlar, spovsnäppor, en småsnäppa samt två sandlöpare i övergångsdräkt. På strandängen gick nio rödmagade myrspovar och påtade i marken.

Sådan var situationen när jag upptäckte de första sträckande kentska tärnorna. På långt håll hörde jag deras karakteristiska, genomträngande »kirrick», och sex stycken passerade viken i spridd flock samt fortsatte längs bränningarna mot SO. Detta inträffade strax efter kl. 6. Med några minuters mellanrum sträckte det sedan kentska tärnor förbi ända till kl. 10, då sträcket nästan lika plötsligt slutade. Under denna tid noterade jag 112 sträckande individer, alltså 114 tärnor sammanlagt under morgonen. De kom i små glesa flockar om 3—8 exemplar, men även flera enstaka fåglar observerade jag. Av 42 tämligen säkert åldersbestämda var fyra ungfåglar (10 %).

Samtliga tärnor uppträdde likartat. De sträckte utefter kusten mot söder. När de kom till Glommens hamn, en kilometer norr om Morups fyr, följde en del strikt bränningarna utanför hamnen och fyren. Knappt hälften genade emellertid in över land, och i lä av sanddynerna kom de fram till Korshamn. Samtliga fortsatte sedan längs stranden eller bränningarna och vek således av mot SO, mot Falkenberg.

Några av dem som genade över land gick ned för att vila tillsammans med några skratt- och fiskmåsar på strandängen. De låg i gräset, alla med huvudet mot vinden en längre eller kortare stund, innan de fortsatte sträcket. Maximalt rastade nio tärnor samtidigt.

En episod fäste sig särskilt i mitt minne. Två gamla och två unga fåglar, kanske en familj, kom på vanligt sätt sträckande öster om fyren. På långt håll hörde jag ungfåglarnas långdragna tiggande läten blandas med de gamlas distinkta »kivrick». När de kommit till vikens mynning och åter mötte bränningarna, stannade den ena av ungarna upp och strävade sakta tillbaka in i viken. De gamla tvekade ett ögonblick, men den andra ungen fortsatte mot SO. Då vände den ena av de gamla tillbaka till viken. Tillsammans med ungfågeln fällde den bredvid de andra rastande tärnorna. De andra två tärnorna fortsatte att sträcka.

Det var inte bara kentska tärnor, som sträckte, utan även vitfågel i allmänhet och en del vadare. Jag protokollförde ej antalet sträckande trutar och måsar så noggrant, men följande siffror ger i alla fall en ungefärlig uppfattning om det övriga sträcket.

Sträck den 1 aug. mellan kl. 6 och 10 f. m.:

(Migration at Morups Tånge on August 1, 1956, between 6 and 10 a. m.)

14 fisk/silvertärnor (<i>Sterna hirundo</i> <i>paradisaea</i>)	29 ljunpipare (<i>Pluvialis apricaria</i>)
4 skrattmåsar (<i>Larus ridibundus</i>)	2 kustpipare (<i>Pluvialis squatarola</i>)
44 fiskmåsar (<i>Larus canus</i>)	2 småspovar (<i>Numenius phaeopus</i>)
36 gråtrutar (<i>Larus argentatus</i>)	5 myrspovar (<i>Limosa lapponica</i>)
2 silltrutar (<i>Larus fuscus</i>)	3 kärnsnäppor (<i>Calidris alpina</i>)
10 havstrutar (<i>Larus marinus</i>)	5 gluttsnäppor (<i>Tringa nebularia</i>)

De ovan omtalade tärnorna bildade upptakten till talrika observationer av arten under augusti månad. Dessa verkade så intressanta, att jag beslöt att sammanställa dem. Jag vände mig därför till ornitologer på Västkusten dels med muntliga frågor och dels per post med ett duplicerat ark med förfrågningar om arten.

De så erhållna uppgifterna har jag fört samman i tabell 1. Efter lokalen har jag angivit det landskap, i vilket fyndet skett. Den del av Göteborgs och Bohus län, som ligger i Västergötland, har jag i enlighet med SOF:s »Förteckning över Sveriges fåglar» kallat Göteborgstrakten. I Halland har jag tagit med endast de fynd, som

Fig. 1. Kentska tärnor (*Sterna sandvicensis*) på häckplatsen. Foto: VIKING OLSSON.
(A family of sandwich terns.)

gjorts fr. o. m. Falkenberg och norrut av anledning, som jag återkommer till nedan.

Av tabellen framgår att före den 1 aug. endast enstaka observationer gjordes. Den 1 aug. sträckte de 112 tärnorna förbi Morups Tånge och ytterligare 30 stycken iakttogs på olika platser norr om Morup. En gammal tärna hittades denna dag död vid sjön Sävvelången i Västergötland, 40—50 km från kusten (MALTE ANDERSSON, brev).

Invasionens omfattning

Vid Kosterfjorden, sydväst om Strömstad, gjordes det nordligaste fyndet. Den 21 eller 22 aug. påträffades där en tärna i utmattat tillstånd, och exemplaret inlämnades senare för uppstoppning (DAVID PHILIPSON, brev). Detta är det enda av mig kända fynd fr. o. m. Orust och norrut i Bohuslän. I Byfjorden utanför Uddevalla har inga tärnor observerats (ERIK ANDRÉASSON, BENGT RUNNERSTRÖM, ROGER SVEDBERG, samtliga enl. brev). I själva kustbandet, t. ex. i Malmöfjorden mellan Lysekil och Gravarna, kan dock tärnor ha uppehållit sig, men jag har inte fått några rapporter därifrån.

Tabell 1. Iakttagna kentska tärnor på västkusten sensommaren och förhösten 1956. (*Sandwich terns observed on the Swedish west coast late in the summer and early in the autumn of 1956.* n. Hl = the northern part of the province of Halland, Bhl = the province of Bohuslän, Gbg = the Gothenburg area.)

Datum (Date)	Lokal (Place)		Antal (Number observed)	Anmärkning (Notes)	Rapportör (Reporter)
22 juli	Getterön, Varberg	n. Hl	1		O. F. REUTERWALL
27—31 juli	Getterön	n. Hl	2		O. F. REUTERWALL
28 juli	Klöverön, Marstrand	Bhl	2	ad. + juv.	Å. LARSSON
29 »	Rönnäng, Tjörn	Bhl	1	ad.	I. LENNERSTEDT
31 »	Morups Tånge	n. Hl	1	ad.	I. LENNERSTEDT
1 aug.	Brevviks kile, Tjörn	Bhl	1	sträck	R. LENNERSTEDT
1 »	Sävelången, 1 mil SV Alingsås	Vg	1	död, ad.	M. ANDERSSON
1 »	Marieholm, Göteborg	Gbg	1	sträck	Å. LARSSON
1 »	Vallda Sandö, 1 mil V Kungsö.	n. Hl	20	övernattn.	A. GUSTAFSSON
1 »	Getterön	n. Hl	6	sträck	I. LENNERSTEDT
1 »	Träslöv k:a, SO Varberg	n. Hl	1	sträck	I. LENNERSTEDT
1 »	Morups Tånge	n. Hl	114	sträck	I. LENNERSTEDT
1—5 aug.	Getterön	n. Hl	4		O. F. REUTERWALL
2 aug.	Älgön-Risön, NO Marstrand	n. Bhl	3	ad.	I. LENNERSTEDT
2 »	Röra strand, Tjörn	Bhl	1		I. LARSSON
2 »	Vallda Sandö	n. Hl	9		{ A. GUSTAFSSON S. JAKOBSSON I. AHLÉN S. JAKOBSSON
3 »	Skarvik, Älfsborgsfjorden	Gbg	10	c. 4 juv.	{ S. JAKOBSSON S. JAKOBSSON
4 »	Majnabbe, Göteborg	Gbg	2	ad. + juv.	S. JAKOBSSON
4 »	Vallda Sandö	n. Hl	2	ad. + juv.	I. AHLÉN
5 »	Lövön, NO Marstrand	Bhl	2	ad.	R. o. I. LENNERSTEDT
5 »	Kyrkesund, Tjörn	Bhl	1		S. LARSSON
7 »	Skarvik	Gbg	3	juv. döda	S. JAKOBSSON
7 »	Askimbadet, S Göteborg	n. Hl	3		I. AHLÉN
7 »	Vallda Sandö	n. Hl	1		Å. GUSTAFSSON
8 »	Skarvik	Gbg	1	juv. död	I. AHLÉN
9 »	Koön, Marstrand	Bhl	2		Å. LARSSON
9 »	Skarvik	Gbg	2		S. JAKOBSSON
9 »	Morups Tånge	n. Hl	3	döda	R. LENNERSTEDT
9 »	Morups Tånge	n. Hl	5		R. LENNERSTEDT
10 »	Skarvik	Gbg	7		I. AHLÉN
11 »	Skarvik	Gbg	2		I. AHLÉN
11—13 aug.	Getterön	n. Hl	1		O. F. REUTERWALL
12 aug.	Morups Tånge	n. Hl	3		P. O. SWANBERG
16 »	Skarvik	Gbg	1		S. JAKOBSSON
16 »	Vallda Sandö	n. Hl	1		A. GUSTAFSSON
17 »	Skarvik	Gbg	2		{ I. AHLÉN R. LENNERSTEDT
17—20 aug.	Getterön	n. Hl	4		O. F. REUTERWALL
18 aug.	Morups Tånge	n. Hl	3		S. HOLMSTEDT
21 »	Skarvik	Gbg	1		R. LENNERSTEDT
21 el. 22 aug.	Kosterfjorden	Bhl	1	död	D. PHILIPSON
23 aug.	Rörö, Gbg:s skärgård	Bhl	1		R. LENNERSTEDT
24 »	Morups Tånge	n. Hl	1	död	I. AHLÉN
augusti	Ö. Kungsbackafjorden	n. Hl	1	död*)	A. ANDERSSON
1 sept.	Vallda Sandö	n. Hl	1	död*)	I. AHLÉN
8 »	Morups Tånge	n. Hl	5		R. GILLIN
13 »	Skarvik	Gbg	1		I. AHLÉN
23 »	Onsala Sandö, 1,5 mil SV Kungsö.	n. Hl	1	juv. död*)	I. AHLÉN

*) Exemplaren döda sedan en längre tid.

Vid Tjörn och Marstrand gjordes flera iakttagelser. Observationer finns från den 28 och 29 juli samt 1, 2, 5 och 9 aug. I samtliga fall var det 1—3 exemplar. Vid Rörö i Göteborgs norra skärgård observerades en tärna den 23 aug.

I Göteborgstrakten har talrika iakttagelser gjorts. Av särskilt intresse är de från Skarvik, på norra stranden av Älfsborgsfjorden utanför Göteborg. Ett område utfylles där med muddar. Lokalen har i dess tillfälliga tillstånd visat sig vara en god rastplats. Under augusti och september blev den föremål för nästan daglig tillsyn av de tre göteborgsornitologerna INGEMAR AHLÉN, STIG JAKOBSSON och RALF LENNERSTEDT. Deras iakttagelser finns samlade i nedanstående tabell, där ett streck betyder att ingen kentsk tärna observerats vid besök.

Tabell 2. Iakttagna kentska tärnor vid Skarvik i Göteborgs-trakten under augusti och september 1956.

Observationsdag	3.8.	6.8.	7.8.	8.8.	8.8.	9.8.	10.8.	11.8.	12.8.	13.8.	15.8.	16.8.
Antal	10— 15	—	3	1	1	2	7	2	—	—	—	1
Anm.	5—7 juv.		döda juv.		död juv.	ad. + juv.		ad. + juv.				

Observationsdag	17.8.	18.8.	20.8.	21.8.	26.8.	27.8.	30.8.	4.9.	5.9.	6.9.	10.9.	13.9.
Antal	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Anm.	ad. + juv.											

Av denna tabell framgår att kentska tärnor noterades vid nästan varje besök under början av augusti t. o. m. den 11. Sedan blev observationerna betydligt glesare. Den 21 aug. sågs en tärna, och säsongens sista visade sig den 13 sept. Siffrorna i denna tabell tror jag ger en god bild av artens förekomst i göteborgstrakten och i Halland norr om Varberg. Dagarna efter invasionen var enstaka tärnor eller små sällskap vanliga i dessa områden.

Två sådana sällskap om tillsammans 20 individer övernattade den 1 aug. vid Vallda Sandö, 9 km väster om Kungsbacka. Den 2 aug. fanns nio övernattare kvar. Sedan observerades enstaka exemplar och den sista tärnan sågs den 16 aug. (AGGE GUSTAFSSON, brev).

Vid Getterön utanför Varberg iaktogs den första tärnan den 22 juli. Från den 27 juli till den 24 aug. noterades arten nästan dagligen med 1—4 exemplar (O. F. REUTERWALL, brev). Invasionsdagen den 1 aug. såg jag där under eftermiddagen sex kentska tärnor och en ungfågel av tretåig mås, vilka samtliga förflyttade sig söderut.

Vid Morups Tånge har förhållandena varit följande. Den 31 juli fanns en tärna och två stycken övernattade förmodligen den 1 aug. Denna dag ägde det ovan beskrivna sträcket rum mellan kl. 6 och 10 f. m. Tillståndet vid Morups Tånge på kvällen den 1 aug. och de närmast följande dagarna är okänt. I tabell 1 finns upptagna flera spridda rapporter från platsen under augusti månad, den sista gjordes den 5 sept. (ROLF GILLIN, muntl.). C. G. HELLMAN (brev) meddelar, att arten under tiden juli—sept. nästan dagligen förekom söder om Morups Tånge.

I Halland söder om Falkenberg kompliceras förhållandena av att kentska tärnor under juni—sept. normalt uppträder i enstaka exemplar, som kommer söderifrån (se nedan). Men även här har iakttagelser gjorts, vilka tyder på en invasion den 1 aug.

STAFFAN ULFSTRAND meddelar således i brev, att han på aftonen den 1 aug. vid Haverdal, 32 km söder om Morups Tånge, såg 49 kentska tärnor i flock på stranden. 15 stycken (31 %) var ungfåglar, som delvis tiggde föda. Dessa tärnor kan ha varit samma som på morgonen sträckte förbi Morups Tånge. De kan också efter hand ha passerat Morup under eftermiddagen, då lugnt väder rådde, och sedan samlats för att övernatta gemensamt. Följande dag fanns 12 tärnor kvar.

I Steninge-trakten, en halvmil norr om Haverdal noterade BERTIL HANSTRÖM (1956 b) 37 individer under tiden 27 juli—2 aug. »Fåg-larna kom i småflockar på upp till 7 stycken, mest under flykt mot söder.» Den 17 aug. observerades 19 gamla fåglar, och 1 ungfågel påträffades död på två platser den 16 resp. 22 aug.

Den kentska tärnan häckade sommaren 1956 med ett par vid Fylleåns mynning söder om Halmstad (ERIK LARSSON 1957). Paret iaktogs från månadsskiftet juni—juli, och arten torde dagligen ha funnits i Laholmsbukten under juli och augusti. Några rapporter, som tyder på ökad frekvens i samband med invasionen, har inte nått mig. Dock uppehöll sig ca 25 tärnor vid Fylleåns mynning den 25 aug.—2 sept. (C. HÅKANSSON, brev).

Det är mycket svårt att säga, hur många tärnor som uppträtt på

Västkusten. Vissa individer kan ha uppehållit sig på samma lokal flera dagar och därvid blivit noterade flera gånger. Samma individ kan också ha observerats på olika lokaler. Men säkerligen har också ett antal tärnor undgått observation, särskilt under de första fem dagarna i augusti. Förmodligen har invasionen omfattat minst 200 individer.

Även i Skåne gjordes observationer av kentska tärnor, vilka kan sättas i samband med iakttagelserna på Västkusten. STIG LINDER (1957) har uppskattat det antal individer, som 1956 uppträdde i Göingebygden, till ett 50-tal. Den första rapporten är från den 1 aug., då ett 20-tal individer sågs kretsa över den lilla Hårsjön i Vittsjö s:n. Denna sjö ligger 45 km »fågelvägen» från Laholmsbukten och 20 km från Finjasjön vid Hässleholm.

Om fåglarnas uppträdande skriver LINDER: »Längs åar och vattendrag sökte fåglarna sig fram till de större sjöarna, där de fångades upp som i en säck, oförmögna att på eget initiativ taga sig därifrån. Konditionen avtog dag för dag och fåglarna verkade mot slutet apatiska och slöa. De voro också totalt utmärklade. Exempelvis vid Finjasjön påträffades individer i stark utmattning vandra omkring i strandvegetationen, sökande föda bland gräs och buskar. Ett flertal fåglar blevo funna i mer eller mindre långt framskridet förruttnelse-tillstånd, odugliga för montering.» . . . »Ännu vid augusti månads utgång uppträdde något enstaka exemplar i Finjasjön i sällskap med fisktärnor (K. HOLMER). Samtliga kontrollbara fynd voro gamla fåglar . . .»

Artens närmaste häckningsplatser

Den kentska tärnan finns talrikt vid de långgrunda sandiga danska stränderna. Hirsholmarna utanför Fredrikshamn hyser flera kolonier på sammanlagt omkring 2.000 par (FINN SALOMONSEN, brev). Den häckar också vid Läsö med ett 50-tal par och vid Hals i Limfjordens mynning med några hundra par (ERIK HANSEN, brev). Andra stora kolonier finns på Samsö SO om Aarhus och på Tipperne i Ringkjöbing fjord.

I Sverige finns en koloni med omkring 200 par på Eskilstorps holmar i SV Skåne. Två andra små och något ostadiga kolonier är belägna, den ena i Skälderviken och den andra bland Ängholmarna NO om Åhus (MATHIASSEN 1956).

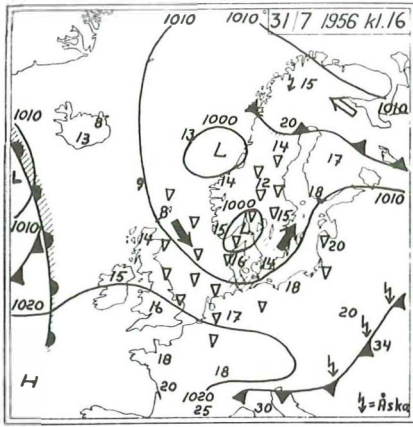

Fig. 2.

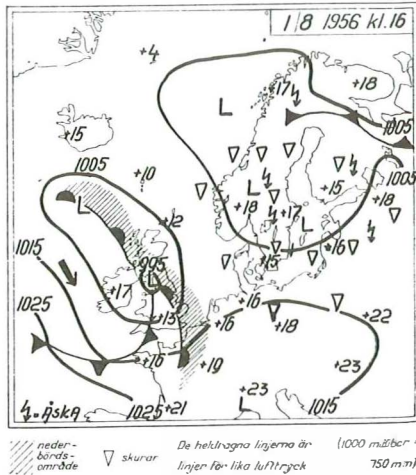

Fig. 3.

Fig. 2—3. Väderlekssituationen i nordvästra Europa den 31 juli och 1 aug. 1956. (Weather development in NW Europe, July 31—August 1, 1956. The symbols, mentioned from left to right, indicate: cold air stream; warm air stream; cold front; warm front; rain falling; showers. Broken arrow = thunder-storm. Lines of equal air pressure drawn in full. Air pressure in millibars.)

Invasionen 1956 och vädret

Inledningsvis har jag skildrat vädret den 1 aug. Under tiden närmast före hade det rått en ostadig väderlekstyp. Den 26—27 juli vandrade ett lågtryck från Atlanten söder om Island via Trondheims-trakten till Finska viken. Vindstyrkan kulminerade på kvällen den 26 med 15 m/sek. som genomsnitt. Vindriktningen låg då mellan V och NV.

Sedan dröjde det några dagar, innan ett nytt djupt lågtryck hade bildats över England. Den 30 juli hade det sitt centrum över Nord-sjön, och under sin rörelse österut passerade det Skagerack den 31 juli och Mellansverige under förmiddagen den 1 aug. På Nordjylland och vid Västkusten var vindriktningen då lågtrycket passerade SV—V. Detta lågtryck var något intensivare än det föregående och vindstyrkan genomsnittligt 15—18 m/sek. Lokalt kunde det vara ännu större vindhastigheter i byarna. Väderleksläget kring månadsskiftet juli—aug. åskådliggöres på fig. 2 och 3.

Sambandet mellan vädret och tärnornas uppträdande på Västkusten är påtagligt. Under natten och förmiddagen den 1 aug., då invasionen skedde, kulminerade vindstyrkan. Sträcket förbi Morups

Tänge började en stund efter gryningen. Tärnorna kan således ha hunnit att starta från en från Morups Tätte mera avlägsen plats. Det är naturligt att tänka sig, att de kommit från Hirsholmarna eller norra Jyllands stränder. I den hårda blåsten har de tappat kontakten med land och drivit ut över Kattegatt. Det förhållandet att betydligt fler tärnor iakttagits i göteborgstrakten och norra Halland än i Bohuslän, tyder också på att tärnorna med de västliga vindarna drivits över från norra Jylland (se kartsnitt, fig. 4).

Det finns ytterligare ett indicium på att tärnorna kommit från norra Jylland. Den 3 aug. hittades vid Almaån i Hässleholm en kentsk tärna, som ringmärkts vid Hirsholmarna den 16 juli 1944 (LINDER 1957). Detta exemplar blev alltså drygt 12 år gammalt och sannolikt hade det även 1956 tillhört populationen på Hirsholmarna.

Normalt uppträdande av kentsk tärna vid Västkusten

Från maj månad känner jag endast till tre observationer av kentsk tärna vid Västkusten. Den 17 maj 1956 iakttog BERTIL HANSTRÖM (1956 a) två tärnor vid Åkersvik i södra delen av Halland. Samma år någon gång i maj sträckte två tärnor mot norr vid Råö, på Onsalahalvöns västkust, i norra Halland (VICTOR HASSELBLAD, brev). Den 8—11 maj 1955 uppehöll sig en kentsk tärna vid Nödingesjön 6 km NO om Kungälv. Fågeln var den första dagen utmattad men repade sig och försvann därefter (SVEN ALEXANDERSSON, brev).

Från första hälften av juni känner jag inte till några iakttagelser vid Västkusten. Under andra hälften av månaden börjar tärnor visa sig i södra Halland. Vid Haverdal har STAFFAN ULFSTRAND (1950) sett de första exemplaren den 29 juni, den 24 juni och den 19 juni åren 1947—49. Under juli och aug. ses arten tidvis nästan dagligen vid Haverdal (ULFSTRAND 1950 och muntl.).

Samma torde förhållandena i stort sett vara vid Morups Tätte. Någon observation från juni finns dock inte. Det tidigaste fyndet är från den 9 juli 1945, då en gammal och en ung fågel sträckte utmed stranden mot söder (P. O. SWANBERG, brev). De flesta noteringarna är från augusti och början av september. Den senaste av mig kända observationen bestod av två exemplar den 25 sept. 1955 (RALF LENNERSTEDT, muntl.). P. O. SWANBERG (brev) betraktar enstaka individers uppträdande på lokalen under eftersommaren som en tämligen vanlig förekomst.

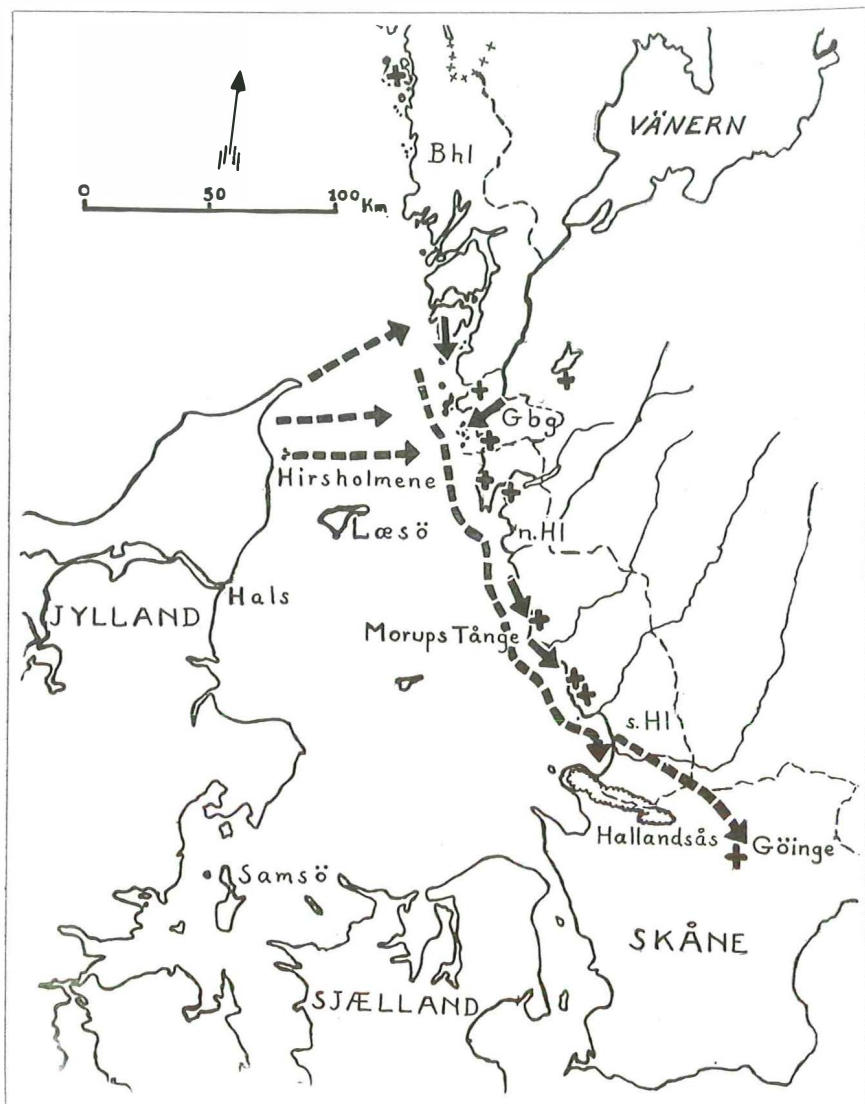

Fig. 4. Karta över SV Sverige och NO Danmark. (Map showing SW Sweden and NE Denmark. The abbreviations are explained in Table 1, p. 31.)

- ➔ markerar observerad sträckriktning den 1 aug. 1956. Observationsplatsen belägen vid pilens bas. (Indicates the observed direction of the flight of sandwich terns on August 1, 1956. The observation point is located at the base of the arrow.)
 - ➔ markerar de stråk som de vinddrivna tärnorna i huvudsak har följt. (Indicates the main course which the weather-driven terns seem to have followed.)
 - +
- plats där en eller flera döda tärnor hittats. (Place where one or more sandwich terns were found.)

Även vid Varberg ses kentska tärnor varje år. O. F. REUTERWALL har vänligen skickat mig följande uppgifter från senare år.

1955	24 juni — 15 aug.	1—3 ex.	1953	23 aug.	1 ex.
	3 sept.— 6 sept.	1—2 »		29 aug.	6 »
1954	26 juli — 1 aug.	2 »	1952	19 juli	2 »
	17 sept.	9 »		22 juli	2 »
	19 sept.—24 sept.	6 »		19 aug.	2 »
1953	1 juli	2 »	1951	6 aug.—19 aug.	2 »
	19 juli	10 »	1950	4 sept.	2 »
	5 aug.	2 »		6 sept.	1 »
	19 aug.	2 »			

Frekvensen av kentska tärnor vid Varberg är alltså ungefär densamma som vid Morups Tånge.

Vid Västkusten norr om Varberg blir iakttagelserna betydligt färre. Från tidigare år känner jag endast till ett 10-tal observationer, men fullständig genomgång av litteratur och museimaterial ur denna synpunkt har inte skett.

Sammanfattningsvis kan alltså följande sägas om artens normala uppträdande vid Västkusten. Under slutet av juni börjar enstaka tärnor eller några stycken i sällskap uppträda företrädesvis i södra Halland. Under juli, men framför allt i augusti är de tämligen vanliga norrut till Varberg. Kusten utgöres där huvudsakligen av långa sandstränder, vilket denna tärnart föredrar före klippkust med djupt vatten. Under början av september blir iakttagelserna sparsammare.

Tidigare invasioner av kentsk tärna på Västkusten

Vid några tillfällen har fyra eller fler kentska tärnor observerats samtidigt. Dessa data har uppförts i tab. 3. Den 25 aug. 1882 iaktogs fyra ex. utanför Göteborg. Om dessa skriver BOTHÉN (1906): »Jag lyckades skjuta 3 st. af dem för min samling. Att dessa fyra fåglar voro vinddrifna hit är ganska påtagligt, ty flera dagar förut hade det rådt en hård S.V. storm, hvilken äfven den dag, jag påträffade fåglarne, fortfor, ehuru i aftagande.»

Även SWANBERG (1954) konstaterar ett samband mellan uppträdandet av 57 kentska tärnor på kvällen den 19 aug. 1953 vid Morups Tånge och frisk vind mellan SV och V. 18 stycken av de 57 var unga fåglar som inte var »helt självständiga utan tiggde mat och matades av gamla fåglar.» Flocken »overnattade där i slutna trupp,

Tabell 3. Tidigare observationer av minst fyra kentska tärnor på Västkusten.
(*Earlier observations of four or more sandwich terns on the Swedish west coast.*)

- ++ = hård SV—V vind observationsdagen eller dagen innan.
(*strong SW—W-ly wind on the day when observations were made or on the preceding day. Weather-drift very probable.*)
- + = hård SV—V vind 9:e—11:e dagen före observationsdagen. Vinddrift osäker.
(*strong SW—W-ly wind only on the 9th or 11th day before the observation. Weather-drift questionable.*)
- = lugnt väder observationsdagen och minst två veckor innan. Ingen vinddrift.
(*calm weather on the day of observation and during at least two preceding weeks. No weather-drift.*)

Väder (Weather)	År (Year)	Dag (Day)	Lokal (Place)	Antal tärnor (Number of terns)	Referens (Reference)
—	1956	24.6.	Haverdal s. Hl	4	S. ULFSTRAND (<i>in litt.</i>)
++	1954	17.9.	Varberg n. Hl	9	O. F. REUTERWALL (<i>in litt.</i>)
		19.9.—			
		24.9.	Varberg n. Hl	6	O. F. REUTERWALL (<i>in litt.</i>)
+	1953	19.7.	Varberg n. Hl	10	O. F. REUTERWALL (<i>in litt.</i>)
++	1953	19.8.	Morups Tånge n. Hl	57	P. O. SWANBERG (1954)
++	1953	29.8.	Varberg n. Hl	6	O. F. REUTERWALL (<i>in litt.</i>)
+	1951	22.8.	Morups Tånge n. Hl	4	P. O. SWANBERG (<i>in litt.</i>)
—	1948	16.7.	Tylön s. Hl	10	S. ULFSTRAND (1950)
++	1946	5.8.	Steninge s. Hl	20	B. HANSTRÖM (1946)
++	1941	7.—9.8.	Morups Tånge n. Hl	5	P. O. SWANBERG (<i>in litt.</i>)
++	1882	25.8.	Älfsborgstj. Gbg	4	BOTHÉN (1906)

liggande på magen i strandängens gräs. Följande dag voro de borta med undantag för ett par exemplar.»

I dessa två fall finns ett klart samband mellan vädret och tärnornas uppträdande vid Västkusten. För att utreda om något dylikt samband förelåg vid de åtta övriga i tabell 3 redovisade tillfällena införskaffades erforderliga väderleksuppgifter från Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut. Tecknet ++ i tabellen markerar, att det blåst friska eller hårda vindar mellan SV och V under observationsdagen eller dagen innan. De tärnor, som observerats vid de sex tillfällena, har således med all sannolikhet blivit vinddrivna från norra Jylland på samma sätt som tärnorna den 1 aug. 1956.

Vid två tillfällen, den 22 aug. 1951 och 19 juli 1953, i tabellen markerade med +, var vädret lugnt under observationsdagen och de närmast föregående dagarna. Ostadigt väder med delvis hårda vindar rådde emellertid nio resp. elva dagar innan. I dessa fall är det således mera osäkert om tärnorna vinddrivits.

Vid de två återstående tillfällena, markerade med —, rådde lugnt väder både vid observationstillfället och under en tid av fjorton dagar innan. Dessa tärnors uppträdande vid Västkusten kan således inte skyllas på oväder med blåst. Iakttagelserna gjordes den 16 juli 1948 vid Tylön och den 24 juni 1956 vid Haverdal. Båda dessa platser ligger i södra Halland, och det förefaller troligt, att de observerade tärnorna kommit söderifrån längs kusten.

Uppträdandet vid Västkusten jämfört med häckning och sträck

De första kentska tärnorna brukar visa sig vid Danmarks och Skånes stränder under de sista dagarna av mars eller de första i april. Vid Skagen har i början av april sträck av kentsk tärna konstaterats (HANSEN & HESSELBJERG CHRISTENSEN 1954). Fåglarna följde Jyllands stränder mot Skagerack i nordostlig riktning tills de kom till yttersta udden. De rundade denna och fortsatte längs stranden mot SSV, sannolikt till Hirsholmarna. Det största antal, som observerades under en dag, var 400, nämligen den 11 april 1952. Tärnorna var således strängt bundna till kusten som ledlinje. Med ringåterfynd visar också HANSEN och HESSELBJERG CHRISTENSEN att under hösten sträcket sannolikt sker på samma sätt men i motsatt riktning.

Äggen läggs i våra trakter i maj eller juni och kläcks efter 22—23 dagar (HOLMSTRÖM m. fl. 1947). Efter ytterligare 30—35 dygn blir ungarna flygga (NIETHAMMER 1942). Normalt sker äggläggningen i maj, och i början av juli bör alltså ungarna kunna flyga och följa med föräldrarna på fisketurer.

Tärnornas behov av näring mer än fördubblas i slutet av juni, när ungarna växer sig stora. De gamla fåglarna måste bli intensivare i sitt fiskande och gör troligen längre provianteringsfärder. Detta gäller särskilt dem som häckar i stora kolonier. När individer därför under denna tid uppträder i Halland kan det vara ett resultat av denna tendens att sprida sig över ett större område. Det kan vara fråga om föräldrar som förlängt sina provianteringsfärder eller individer som ej häckat eller misslyckats med häckningen och inte är så beroende av häcklokalen. Dessa tärnor kommer närmast från Skälder-viken, Öresund och vattnen kring norra Själland.

Även tärnorna vid norra Jylland, framförallt de i de stora kolonierna på Hirsholmarna, blir rörligare fram på sommaren. Men jag tror inte att dessa tärnor frivilligt flyger österut över Kattegatt.

Det finns flera förhållanden som tyder på detta. För det första är det åtminstone vid normal flyghöjd omöjligt för tärnorna att se svenska kusten från Danmark. För det andra lämnar de kentska tärnorna ogärna kusten, vilket sträcket vid Skagen om våren visar. Och för det tredje går sträcket under hösten i nästan rakt motsatt riktning, mot SV—S.

När ungarna i juli kan flyga och följa föräldrarna under deras fiske blir fåglarna inte tvungna att på kvällen återvända till häckplatsen. Tendensen hos medlemmarna i en koloni att spridas blir ännu större. Men fortfarande är det osannolikt att de som befinner sig vid norra Jylland frivilligt flyger över till Sverige. För att en sådan förflyttning skall komma till stånd fordras mer eller mindre kraftig V-SV-lig vind. Ovan har jag visat, att när fler än tre tärnor observerats samtidigt, deras uppträdande i de flesta fallen har ett tydligt samband med hårt väder och blåst.

De kentska tärnor som observerats vid Västkusten under juli och augusti har således kommit längs två vägar, den ena genom »strövtåg» söderifrån och den andra huvudsakligen genom vinddrift västerifrån. Ju längre sommaren lider, desto närmare kommer den tidpunkt, då tärnorna skall lämna våra trakter. Deras strövtåg går då förmodligen mer eller mindre i sträckriktningen, och färre tärnor flyger i motsatt riktning norrut längs Västkusten. De tärnor som från mitten av augusti till september iakttagits vid Västkusten har därför sannolikt samtliga kommit den »västliga» vägen.

I tabell 1 finns medtagna några iakttagelser av 1—2 kentska tärnor gjorda under tiden 22—31 juli, d. v. s. före ovädret och invasionen den 31 juli—1 aug. Minst 6 ex. observerades under tiden 27—31 juli och 1 ex. den 22 juli. De förstnämnda tärnorna uppträdde vid Västkusten efter ovädret den 26—27 juli (se sid. 35), och åtminstone de som noterats i Bohuslän får betraktas som vinddrivna.

Man kan fråga sig, varför inte det första ovädret fick tillnärmelsevis samma effekt som det andra. Under det första ovädret blåste det också hårda vindar och risken för vinddrift borde ha varit nästan lika stor. Förklaringen torde vara att tärnorna måste befinna sig på sträck eller starta ett sträck för att en avdrift genom hård vind skall komma till stånd.

Blåst och hårt väder uppträder alltid i samband med lågtryck. I typiska fall uppstår ett lågtryck i gränsen mellan varmluft och kalluft, då varmluften som en kil skjuter in i kalluften. Samtidigt

med att lågtrycket passerar ett område införes kalluft söder därom med vindar mellan SV och NV. Det är i denna kalluft som de största vindhastigheterna uppmäts. Vid Ottenby har det flera gånger konstaterats, att sådan kalluft utlöser sträck, ibland av stora dimensioner, s. k. laviner (SVÄRDSON 1953).

I början av denna uppsats nämndes att åtskilliga måsfåglar och vadare sträckte förbi Morups Tånge samtidigt med de kentska tärnorna den 1 aug. 1956. Väderlekssituationen med ett lågtryck och västlig kalluft utlöste således sträck hos ett flertal arter. Det är troligt att vissa kentska tärnor, de som var »mogna» för sträck, gripits av sträckoro och lämnat sina övernattningsplatser. För en del av dessa blev emellertid vinden så stark, att de kom på drift och tappade kontakten med land.

Anledningen till att inget större antal vinddrivna tärnor uppträdde i samband med det första lågtrycket kan ha varit trefaldig. Dels var temperaturfallet icke så stort vid detta kallluftsinbrott, dels var vindhastigheten lägre och slutligen var det tidigare på säsongen — låt vara endast ca fem dygn — varför antalet »sträckmogna» fåglar i populationen bör ha varit något lägre.

När de kentska tärnorna nådde svenska Västkusten har en del omedelbart fortsatt att sträcka eller driva längs kusten söderut, såsom ovan beskrivits. Några hannade ända inne i Göingebygden i Skåne. Kanske har dessa sistnämnda nått Hallandsåsens höjdsträckning i så stark blåst att de ej förmått vika västerut för att »runda» denna utan i stället i medvind drivit in över land.

De gamla tärnorna och ungfågarna visade olika sträckintensitet. Således har i Göingebygden inte en enda ungfågel rapporterats (se ovan). Av dem, som sträckte förbi Morups Tånge, var högst 10 % ungfåglar, medan flocken, som övernattade vid Haverdal den 1—2 aug., bestod av 31 % ungfåglar. Denna skillnad i förhållandet mellan gamla och unga fåglar tyder på att ungfågarna reagerade långsammare och mindre intensivt på de sträckstimulerande faktorerna. Flertalet av de tärnor som hittats döda har varit ungfåglar, vilka sannolikt dött antingen av utmattning eller därför, att de inte klarat sig utan någon av föräldrarna.

LITTERATUR

- BOTHÉN, C. O. 1906. Bidrag till Göteborgs och Bohusläns lokalfauna. (forts.) Sv. Jägareförb. Nya Tidskr. 44: 56—66.
HANSEN, E. & HESSELBJERG CHRISTENSEN, N. 1954. Forårstraekket over Skagen (Meddelelser fra Dansk Fugleforskning nr 6). DOFT 48: 156—172.

- HANSTRÖM, B. 1946. Faunistiska notiser från Steninge, Halland, sommaren 1946. F. o. Fl. 41: 285.
 — 1956 a. Fågelanteckningar från mellersta Halland 1955—56. F. o. Fl. 51: 189.
 — 1956 b. Ökad frekvens av kentsk tärna vid Steninge, Halland, sommaren 1956. F. o. Fl. 51: 270.
 HOLMSTRÖM, C. T. m. fl. 1947. Våra fåglar i Norden. IV. Stockholm.
 LARSSON, E. 1957. Kentsk tärna häckande i södra Halland. F. o. Fl. 52: 76—77.
 LINDER, S. 1957. Kentska tärnans uppträdande i Göingebygden eftersommaren 1956. F. o. Fl. 52: 75—76.
 MATHIASSEN, S. 1956. Den kentska tärnan — en särpräglad skånefågel. Skånes Natur 1956, p. 35—44.
 NIETHAMMER, G. 1942. Handbuch der deutschen Vogelkunde III. Leipzig.
 SWANBERG, P. O. 1954. Kentska tärnor (*Sterna sandvicensis*) vid Morups Tånge. F. o. Fl. 49: 91—92.
 SVÄRDSON, G. 1953. Visible migration within Fenno-Scandia. Ottenby Bird Station Report No. 14. Ibis 95: 181—211.
 ULFSTRAND, S. 1950. Fågellivet i Haverdal i södra Halland. F. o. Fl. 45: 79—84.

SUMMARY: An accumulation of Sandwich Terns (*Sterna sandvicensis*) on the Swedish west coast in 1956.

The sandwich tern is colony-breeding regularly only in three localities in Sweden, all of them in the southern-most province, Scania (MATHIASSEN 1956). Scattered individuals appear yearly from late June on the Swedish west coast north of the middle of the province of Halland. Here the shores are shelving and sandy but further north they are steep and rocky. These birds are mainly foraging terns from colonies in Scania and Sealand (Sjælland) in Denmark.

In the morning of August 1, however, when the author visited »Morups Tånge» in Halland, he counted no less than 112 sandwich terns flying along the sea-shore from the north to the south alone or in flocks. Questionnaires to a number of ornithologists in SW Sweden resulted in many reports on observed sandwich terns on the west coast. These records are listed in table 1, p. 31, which together with the map on p. 37 gives an indication of the extent of the »invasion» in both space and time.

In Jutland, to the west of the Swedish west coast there are several colonies on the islands of Hirsholmene (see the map) where about 2,000 pairs breed (F. SALOMONSEN *in litt*). In all probability the terns come from this area.

The invasion can be explained by the weather conditions. A cyclone passed Skagerack on July 31 and Central Sweden in the morning of August 1. Following the cyclone cold air entered the area, probably producing the migratory restlessness and causing some birds to leave their residences (cf. SVÄRDSON 1953). The birds of various species that are enumerated on p. 29, migrated at the same time as the 112 sandwich terns at Morups Tånge, which shows that the weather had played a part in the start of the migratory flight. The weather-situation mentioned is combined with strong westerly winds. This fact together with an increased migratory restlessness made some terns drive before the wind.

As can be seen from table 3, p. 39, earlier observations of four or more terns on the west coast had very often coincided with strong westerly winds. The majority of the terns observed at the west coast are thus driven before the wind and this is probably the case with all terns, at least from the middle of August. As the Swedish

land cannot be seen from Jylland, the birds as a rule do not voluntarily cross Kattegatt at this time of the year.

A number of terns were also forced by the wind in over Scania; about 50 specimens in all were observed in the centre of northern Scania from August 1. The terns suffered from the unnatural ecological circumstances (LINDER 1957). Nineteen individuals were found dead and completely emaciated. One of these birds had been banded twelve years previously at Hirsholmene, which fact corroborates the assumption that the invasion of sandwich terns on the Swedish west coast and in Scania mostly consisted of birds from northern Jutland.

The adult terns showed the strongest migratory urge. Thus all birds found in the inland of Scania were adults (LINDER 1957) as also at least 90 per cent of the terns passing Morups Tånge. A flock seen roosting on the seashore in the evening of August 1 comprised 69 per cent adults. Compare also The Handbook of British Birds V: 21, 1949.

Om skarvarna (*Phalacrocorax carbo sinensis*) i Kalmarsund

Av

TORSTEN BERGLUND

Sedan hundratals, förmodligen tusentals år har av allt att döma en sydlig ras av storskarven, den s. k. mellanskarven (*Phalacrocorax carbo sinensis*) förekommit häckande i södra Europa. Huruvida denna sydliga skarv så tidigt skulle ha förekommit i våra trakter är mycket svårt att säga. Det torde i varje fall icke ha varit fallet under 1600- och 1700-talen, ty det talas nämligen allmänt i litteraturen om en plötslig invandring av skarv i Tyskland under senare delen av 1700-talet. Vad beträffar Danmark uppger JESPERSEN (Vårt lands dyreliv I, Köbenhavn 1949) att det först från omkring 1800 finns säkra uppgifter om att skarven häckat och att det under första delen av nämnda århundrade uppstod åtskilliga kolonier såväl på Jylland som de danska öarna. Genom förföljelse från människans sida reducerades stammen emellertid allt mer, och på 1870-talet förstördes den sista danska kolonien. Sverige torde ha berörts av samma invandring som den nyssnämnda. Den äldsta uppgiften därom lämnas av SVEN NILSSON (Skandinavisk Fauna, Foglarna, 1858). Mellanskarven skall enligt denne författare ha förekommit på skogbeväxta öar och holmar i Östersjön samt vid stränder »åtminstone upp i Blekinge». I Sverige var skarvarna tydligen mer

Fig. 1. Ung mellanskarv (*Phalacrocorax carbo sinensis*, juv.). De arginta skarvarna har en muskulös hals och ett hugg av den kraftiga näbben är ej att leka med.
Foto: T. BERGLUND. (Young cormorant outside the nest.)

svåråtkomliga, ty arten höll sig kvar i hela 40 år sedan den utrotats i Danmark. Sista häckningsuppgiften är från 1909. LÖNNBERG (Svenska fåglar, del 2) uppger, att ett fåtal mellanskarvar häckade nämnda år i en stor ek i Hoby socken i Blekinge. Någon omedelbar nyinvandring av arten var ju ej att hoppas på, eftersom förföljelsen och tillbakagången var så kraftig i områdena söder om vårt land.

I Holland höll sig dock mellanskarvarna kvar i det längsta, men då arten på 1930-talet höll på att försvinna även där, uppträdde en svag ökning i Sydtyskland år 1932. Skulle det möjligen innebära en vändpunkt? De följande åren började arten tränga norrut igen. De holländska häckplatserna fick förstärkningar och kolonierna tillväxte. Längre och längre mot norr trängde ålkråkorna och den ena

efter den andra av de gamla häckplatserna återtog. Mot slutet av 1930-talet hade kolonier uppstått ända uppe vid Östersjön. År 1937, fortfarande enligt JESPERSEN (op. cit.), uppenbarade sig en flock på 50 skarvar och 1938 häckade arten i Danmark. Skarven fridlystes och en kraftig ökning av stammen följde. I mitten på 1940-talet upphävdes fridlysningen, varefter den stora stamkolonien fördrevs. Det fick till följd, att skarvarna spreds till andra platser i landet och flera nya kolonier bildades. Dessa kom i flera fall att ligga i fredade områden, och som man med åren dessutom kommit att betrakta skarvarna med blidare ögon och icke längre anser dem vara så farliga konkurrenter i fisket, kan säkerligen den nya kolonisationen i Danmark väntas bli av varaktig karaktär. Naturskyddstanken är ju numera en realitet i långt högre grad än tidigare.

Efter skarvarnas lyckade erövring av Danmark väntade man länge med spänning på det första tecknet till häckning vid svensk kust. Detta dröjde emellertid. Först i slutet på 1940-talet kom meddelandet som en blixtn från klar himmel genom BENGT BERG, som i tidningarna uttryckte sin förvåning över att svenska ornitologer var omedvetna om att mellanskarven häckade i Sverige. Redan 1948 hade en flock uppenbarat sig på en liten skogbeväxt holme i Kalmar-sund under förhållanden, som tydde på häckning. Vad som sedan hände de tre första åren på ön är i stort sett höljt i dunkel. År 1951 har man dock säkra rapporter om att ett 30-tal par fanns där och att häckning ägde rum. Under de närmast följande åren ökade kolonien med knappt 10 par årligen. 1955 kunde jag sammanräkna antalet bon till 75. Därav hade dock minst 10 varit obebodda under året. Skarvarna häckar nämligen inte alltid i gamla bon. 1956 ökade kolonien med ytterligare tiotalet bon, och så sent som i juni 1957 kunde jag konstatera, att det ännu ej var fullt hundra häckande par.

Några försök från skarvarnas sida att slå sig ned på andra öar har, såvitt jag vet, icke förekommit. De har inte ens brett ut sig över sin egen lilla ö utan håller sig tappert till de få träden på öns mitt. Men dessa har de också överbelastat ganska ordentligt. På norra och södra delen av ön häckar nu hägrarna i stort antal. I vissa träd bor hägrar och skarvar helt nära varandra — bona kan ligga på en meters avstånd — och de ser ut att trivas bra tillsammans. Enligt JESPERSEN (op. cit.) är detta broderskap mellan häger och skarv även vanligt söderut. »Men om det blir alltför trångt», berättar han, »så kan det komma till stridigheter mellan de båda arterna, och då blir vanligen skarven,

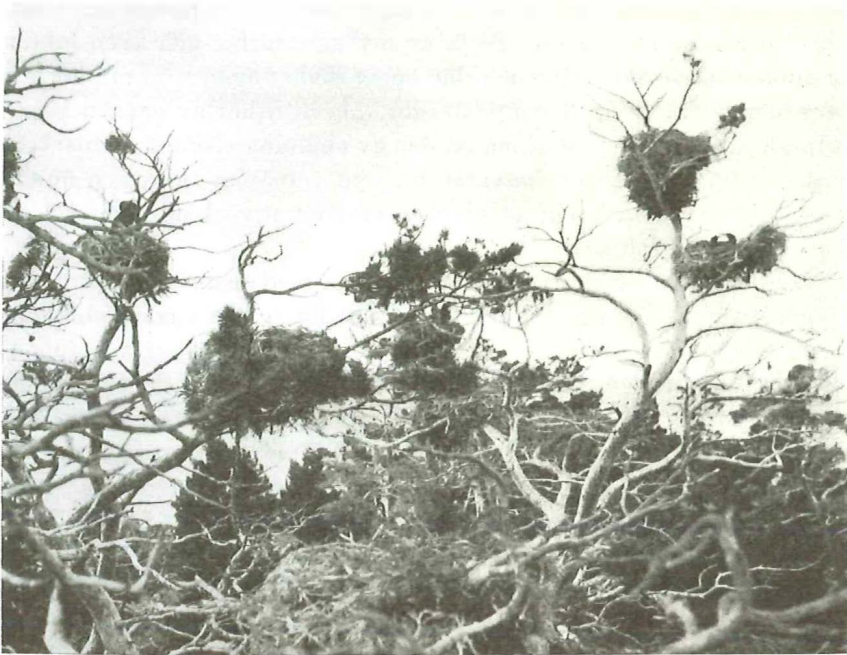

Fig. 2. Från skarvarnas häckplats i Kalmarsund. Foto: T. BERGLUND. (*Part of the cormorant colony at Kalmar Sound.*)

som är kraftigare, den segrande parten». De svenska skarvarna tycks öka mycket långsamt i förhållande till de danska, vilkas blixthinvasion var mycket imponerande. Detta beror antagligen på de många faror, som lurar på de oerfarna ungskarvarna från Kalmarsund. De har ju betydligt längre flyttning än de danska, och det är just under flyttningen, som avskjutningen är så stor.

För att utröna, i hur stor utsträckning de unga skarvarna vänder tillbaka till den svenska ön, skall de nästa år förutom den vanliga nummermärkningen även färgmärkas. Det kommer förmodligen att visa sig, att en mycket liten procent återvänder.

Att besöka denna egendomliga skarvkoloni innebär en upplevelse. Redan från fastlandet ser man de höga, barrfria tallarna, vilkas spröda och torra grenar svajar betänkligt under de stora risbona, som i stort antal ligger på själva topparna. På långt håll syns de stora fåglarna flyga av och an från ön, ofta sällskapande i stora flockar.

Väl ute på ön är det svårt att säga vilket som fascinerar mest, syn- eller hörselintrycken. Båda är mycket starka, och även lukten är anmärkningsvärd. Här och där ligger döda ungar, som ramlat ned från bona. Trängseln däruppe är stor. Även fiskar av ganska imponerande storlek kan man finna på den av spillning vitkalkade marken. Jag har bl. a. funnit en halväten ål, som var 5 cm tjock och 30 cm lång. Undervegetationen är mycket kraftigt utvecklad till följd av den enorma gödslingen.

När de gamla skarvarna kommer till ön med fisk, ökar oväsendet i bona kraftigt. Sorgset gnällande, ryckiga läten från ungarna blandas med hesa, dova strupljud från de gamla. När de sedan ackompanjeras av de skrikiga hägrarna, som inte heller hör till de mera tystlåtna fåglarna vid boplatsen, så blir det en ganska fantastisk kör. De gamla skarvarna öppnar näbbarna och låter ungen stoppa in hela huvudet där, varpå de med ormlika halsrörelser stöter upp födan i den sugande ungens gap.

Försöker man klättra upp på de grenlösa stammarna, som är alldeles överhöljda av fåglarnas spillning, så blir man genast uppmärksam av ungarna där uppe. De sticker ut huvudet över bokanten och stöter upp en mängd halvsmält föda över den, som kommer klättrande. Därpå vänder de ut bakdelen och fyrar av all tillgänglig avföring. De siktar förvånansvärt bra och bommar sällan sitt mål. Lyckas man trots detta grova artilleri ta sig upp till den tunna, döda toppen på någon av tallarna, så blir man där ännu varmare mottagen. En hög ilskena stridstappar sitter där och väntar, väl medvetna om sina vassa näbbars effektivitet. Det är ingen lätt uppgift att hålla fast och ringmärka en skarv med ena handen under det att man med den andra dels skall försvara sig mot den envist anfallande ungvullen, dels också hålla sig fast vid den tunna stammen, som gungar ordentligt i den hårda blåst, som ofta råder där. Det värsta problemet ur ringmärkningssynpunkt är dock, att de flesta bona ligger på så tunna grenar, att de ej bär en människas tyngd. Därför lyckades jag blott märka ett femtiotal ungskarvar. Resultatet av ringmärkningen står dock i rimlig proportion till besväret. Från 1957 års märkning har sju återfynd inrapporterats och från 1955 föreligger två fynd. Hälften kommer från de sydsvenska kusterna. De utländska fynden är förbryllande eftersom vardera ett är från Holland och Danmark, samt tre från Sydösteuropa. Detta egendomliga förhållande med en sydvästlig och en

sydostlig flyttningssvåg förekommer som bekant även hos t. ex. silltrut och storlom men då från olika delar av häckningsområdet. Man får hoppas, att framtida återfynd kommer att ge en mer detaljerad och säker bild av skarvens flyttningssvågar och övervintringsområden.

Låt oss även uttala den förhoppningen, att skarven med det snaraste blir fridlyst, samt att andjägare och okynnesskyttar vid de svenska och danska kusterna i fortsättningen skonar fågeln som är ett välkommet nytillskott i den svenska faunan.

S u m m a r y: *The Cormorant (Phalacrocorax carbo sinensis) colony in Kalmar Sound.*

The cormorant colony in Kalmar Sound, south-eastern Sweden, is the only one in Sweden. The cormorants bred in the country in the nineteenth century but became finally exterminated. The last breeding of the species was recorded in 1909 in the province of Blekinge, south-eastern Sweden. In the late nineteen forties the cormorants reappeared establishing the colony mentioned above. No breeding was proved until 1951, however. The author has studied the number of breeding cormorants from that time and reports a rapid and apparently continued increase. In 1957 the number of breeding pairs approximated one hundred.

Meddelanden

1. Tuvsnäppan (*Calidris melanotos*) för första gången iakttagen i Sverige

Den 22.9.1957 anordnades en exkursion med buss från Göteborg till bl. a. Getterön vid Varberg. Därvid hade några deltagare turen att se en för Sverige helt ny fågel, nämligen *Calidris melanotos*.

Ungefär kl. 14 satt fyra deltagare, MALTE ANDERSSON, BJÖRN FRENBERG, ERIK TÖPFFER samt undertecknad, på en liten kulle och iakttog fågellivet i Getterövikens. Vid flera tillfällen hörde vi en för oss främmande vadare. Lätet bokstaverade vi ungefär »t r r i t». Då fågeln kom flygande, såg vi att flykten var småsnäppelikt snabb och kastande. När den slutligen slog till på en soptipp, beslöt vi att gå dit och försöka artbestämma den. Då vi kom fram lyfte en liten flock brushanar. Efter en stunds sökande upptäcktes emellertid fågeln med det främmande lätet. Under en lång stund och ibland på endast 3—4 meters avstånd kunde vi i medljus studera alla detaljer. Den var något mindre än en brushöna och var snarlik en sådan, då den ofta stannade och sträckte på halsen. Hela ovansidan var fläckad i rostbrunt. På ryggen hade den V-formade vita band (likt småsnäppan) och över ögat ett vitt streck. Bröstatet var tätt fläckat eller streckat i gråbrunt, som i en bred kil tvärt övergick i den för övrigt vita undersidan. Näbben var tämligen kort samt benen gula. Då den slutligen uppskrämdes konstaterades, att övergump och stjärt var tecknade ungefär som hos kärrensnäppan, och att den endast hade en otydlig antydan till vingband.

Exkursionens övriga deltagare (RALF LENNERSTEDT m. fl.) hade en stund tidigare sett en skymt av fågeln. De hade särskilt fäst sig vid det främmande lätet och den

brushaneliknande sträckningen på halsen. När alla återkommit till platsen, var fågeln försvunnen och kunde trots ivrigt sökande senare aldrig återfinnas. Vädret var vid tillfället vackert med svag W vind, och åtskilliga småvadarflockar sträckte söderut. Troligen hade den följt någon av dem.

Med hjälp av tillgängliga handböcker kunde vadaren ifråga säkert bestämmas till en *Calidris melanotos*, tuvsnäppa eller gråbröstad snäppa, en för Sverige ny art. Den häckar i de arktiska delarna av Nordamerika samt i nordöstra Sibirien och övervintrar normalt i Sydamerika. På hösten ses den sällsynt på de Brittiska öarna. Dessutom är den tillfälligt funnen på Island samt i Norge, Danmark, Frankrike och nyligen i Tyskland. Möjligen var detta en nordamerikansk fågel, som flugit över Atlanten, men då arten även uppges häcka så långt västerut som på Taimyr, är det också tänkbart, att den kommit från nordost.

STIG JACOBSSON

2. Om sidensvansen (*Bombycilla garrulus*) och dess häckning i mellersta Jämtland 1956—57

Norr om Indalsälven vid Lit, ca 20 km NNE Östersund, sågs i november—december 1956 sidensvansflockar på över tusentalet. I februari 1957 kom små flockar, som troligen var på väg norrut. Med på hösten tillvaratagna rönnbär såsom lockbete fångades av H. ERIKSSON 67 st. sidensvansar i ryssja och ringmärktes. Flera hade nog kunnat fångas, men sedan rönnbären tagit slut, var det också slut på fångsten av sidensvansar.

Den 20 mars 1957 kom några sidensvansar till mitt fågelbord, men de fann ej något ätbart där. Talg, havregryn och hampfrö lämnades orörda. På hösten hade jag tillvaratagit kvistar med rönnbärsklasar och tog nu fram några och satte upp vid fågelbordet. Sidensvansarna, det var fyra stycken, kom genast och åt. Tre fångade jag i en ryssja och ringmärkte. Den fjärde fångade jag genom att hålla en rönnkvist i dörröppningen. Fågeln kom genast och satte sig på kvisten och började äta rönnbär. Jag drog nu försiktigt kvisten inom dörren och stängde den. Sidensvansen följde godtroget med, och så fick den också sin ring.

De fyra sidensvansarna stannade till månadens slut. När rönnbären var uppätna bjöd jag på päron, vilka med tvekan accepterades. De åt nu även litet havregryn, men stannade ej många dagar sedan rönnbären var slut.

Tre av sidensvansarna var ungefär lika stora. Den fjärde var betydligt större och sökte ständigt jaga bort de andra från fågelbordet. Även sedan han ätit sig mätt, satt han och vaktade det, som fanns kvar, och förföljde de andra ihärdigt, ibland nästan rakt upp i luften.

Enligt många uppgifter observerades sidensvansar här under sommaren 1957. Ingen sökte eller hittade något bo. Men den 17 juli hittades 10 m från kanten av ett hygge och 0,5 km från ån Långans utflöde i Indalsälven ett sidensvansbo av H. ERIKSSON. Fågeln låg och ruvade. När E. klev upp till boet flög den tyst bort omkring 200 m, men efter några minuter kom den åter och lade sig att ruva. Surrande visslingar hördes längre bort. ● Omkring 300 m NW om första boet hittades efter noggrant letande ett bo till, där fågeln också låg och ruvade. Sydväst om detta bo fanns också sidensvans, men där hittades endast ett fjolårsbo. Ytterligare två par sidensvansar fanns vid det 25 hektar stora hygget, som med ena långsidan gränsade

Fig. 1. Argstint sidensvans (*Bombycilla garrulus*), som »avundsjukt» vaktar rönnbär vid fågelbordet. Foto: PER N. JONSSON. (*Aggressive waxwing watching rowan berries, which had been laid out at a feedingplace for birds.*)

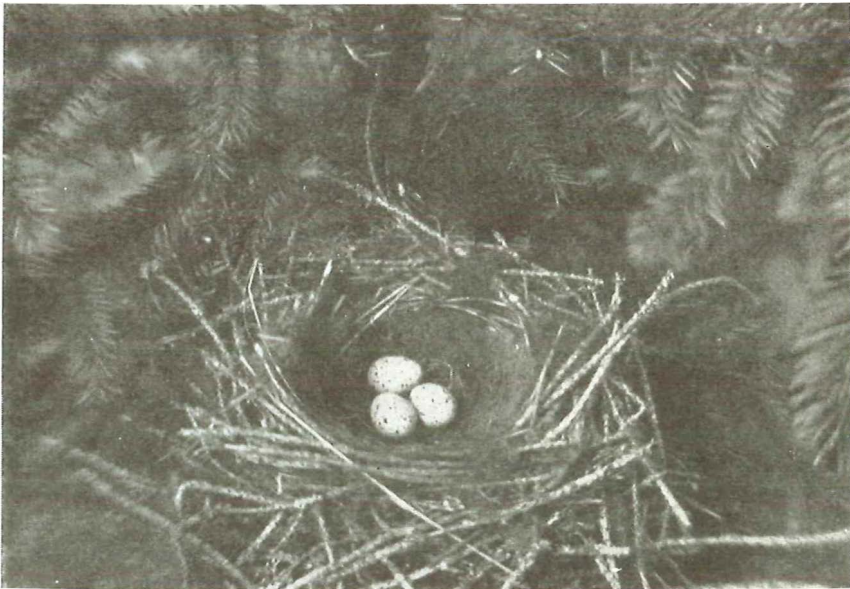

Fig. 2. Bo av sidensvans, funnet den 17 juli 1957 intill ett hygge vid ån Långan, ca 0,5 km från Indalsälven. Foto: H. ERIKSSON. (*One of the nests of waxwing found in central Jämtland in 1957.*)

mot ån Långan. Båda fåglarna i dessa par visade sig samtidigt, varför de troligen ännu ej börjat häcka.

Det första boet låg i en 9 m hög mager och lavig gran 0,25 m från stammen och 5 m från marken. Boet var byggt av skägglav och små torra grankvistar, som fågelh själv brutit av, vilket syntes på de nya brottytorna. Några torra grässtrån fanns i botten på boet. Det andra boet låg i en 5 m hög frodig unggran intill stammen, 2 m från marken. Boet var byggt av torra grankvistar och lika delar skägglav och renlav. I botten inuti fanns ett ganska tjockt lager av torra grässtrån. Här, dun eller fjädrar saknades helt. Bona var ca 19 cm i diameter, boskålen 8 cm i diam. och 5 cm djup. De innehöll 3 respektive 5 hårt ruvade ägg.

Omkring mitten av juli 1956 sågs vid ett hygge några km från ovannämnda boplatser flera par sidensvansar. På grund av den sena årstiden gjordes inga forskningar efter bon. Efter vad som senare erfarits, hittades samma år några km därifrån vid Långan ett sidensvansbo. Flygga ungar sågs 1957 i samma trakt.

Söder om och ej långt från Östersund upptäcktes 1957 ett sidensvansbo med ägg vid samma tid som de vid Långan funna bona.

Denna sena häckning kan ju vara normal, men kan i någon mån bero på, att våren var sen. Kyllig väderlek var här förhärskande till in i juli. Detta gjorde att tillgången på mygg och andra insekter var minimal. ERIK ROSENBERG har i »Fåglar i Sverige» uppgivit, att mygg utgör den väsentliga födan för sidensvansens ungar. Det finns rätt många uppgifter om sen häckning. Bo WITR-STRÖMER har i »Hälsinglands fåglar» beskrivit ett sammanträffande i Färila socken den 31.7.1924 med flygga sidensvansungar, som matades av föräldrarna. I VF 11: 127 meddelar C. AUG. CARLSSON, att han den 1.8.1952 fann ett sidensvansbo med 4, troligen starkt ruvade ägg. Fyndplatsen var belägen 10 km NNW Bräcke, Jämtland. NILS NILSSON, Nälden, har i en artikel i VF 3: 131—137 beskrivit två bon byggda i slutet av maj och två bon, som den 20 juni 1931 innehöll respektive 4 och 6 ägg. De två förstnämnda bona övergavs till följd av kall väderlek med snöblandat regn.

Tillgänglig fågellitteratur är ganska tystlåten betr. sidensvansens häckningstid. I »Svenska Fåglar» skriver E. LÖNNBERG: »Äggen läggas oftast i förra hälften eller mitten av juni, men J. MONTELL har funnit nylagda ägg i mitten av juli.» I »Våra fåglar i Norden» av C. T. HOLMSTRÖM m. fl. står om äggen: »De läggas i juni, ofta ej förrän i senare hälften av månaden. Yngre fåglar lära först häcka i början av juli.» Som synes är uttalandena om häckningstiden ganska försiktiga och vaga.

På brevfrågan skriver förste konservator HOLGER HOLGERSEN vid Stavanger Museum: »Våra handböcker har sine upplysningar om rugetid för sidensvansen från Finnmark, det eneste distrikt der arten intill 1956 var funnit hekkende. Som dato for funn av reir med egg oppgis bl. a. 15. juli, 19. juni og 9. juni, 12. og 14. juni. BLAIR og STEWARD har funnit reir med egg, dels friske, dels ruget, 12.—17. juni, men på siste dato og den 20. også reir der eggleggingen ennå ikke hadde funnet sted. 1. juli ble funnet reir med unger.»

Häcker sparsamt i barrskogar i norra Lappland uppger »Förteckningen». De tidigare sommarobservationerna och bofynden här i Jämtland, så långt utanför det egentliga häckningsområdet sammanhänger uppenbarligen med speciella omständigheter under en invasionsperiod (jfr även VF 16: 219 samt detta häfte, p. 59).

Även i Norge har nu bofynd gjorts utanför det egentliga häckningsområdet. HOLGER HOLGERSEN skriver: »Fra Sør-Norge foreligger bare 1 reirfunn, i Engerdal i Østerdal

1956 (SVEIN HAFTORN). 23 juli ble det funnet et reir med 4 fjærløse unger her.» Och han fortsätter: »Det er iakttagelser som tyder på at arten nå har slått seg ned i Österdal som fast(?) rugefugl, idet eksemplarer ble sett også sommeren 1957.»

Också hösten 1957 började sidensvansfloccar om 20—50 ex. visa sig vid Lit efter den 20.10. Inga rönnbär fanns. Fåglarna satt ofta i rödvinbärsbuskarna och åt vinbär. En solig dag såg jag en flocc, som slog sig ned i en gran med kottar samt en björk bredvid. De sökte ivrigt efter föda en god stund. Sedan satt de och putsade fjädrarna och solade sig. Om de hittade insekter eller något annat ätbart kunde ej ses från marken.

PER N. JONSSON

3. Onormaliteter våren och sommaren 1956, några anteckningar från södra Bergslagen

Hörsammande redaktionens vädjan om informationer beträffande den sena vårens inverkan på artförekomst och häckningsförhållanden våren och sommaren 1956, har jag här sammanställt mina anteckningar, vilka främst äro avsedda att belysa förhållandena i gränstrakterna mellan Närke och Västmanland. Närmare bestämt är det de trängre partierna utefter Arbogaån mellan Dy- och Sjömosjöarna, som varit föremål för observationer. Då denna lokal såväl i geografiskt hänseende som terrängmässigt är nog så representativ för förhållandena inom södra Bergslagen kan sammanställningen även anses gälla i vidgat sammanhang. För detta talar också den lokala anhopningen av fåglar, som är anmärkningsvärd inte bara numerärt sett utan kanske i ännu högre grad vad artrikedomen beträffar.

Att utan vidare anse den sena våren såsom enda bidragande faktor till de anmärkningsvärda förhållandena i berört hänseende är icke tillräckligt. Den i stora delar av Europa mycket ogynnsamma vintern torde sålunda i lika hög grad ha bidragit till onormaliteterna. Man får nog också gå tillbaka till torrsommaren 1955 för att finna svaren på många frågor. Det är således en hel rad olyckliga omständigheter, som här samverkat.

Sammanställningen avser ej blott att belysa förekomst och häckningsförhållanden utan berör också sträckförhållanden och uppträdanden i de fall, där de på något sätt avvikit från det för trakten normala.

K n ö l s v a n (*Cygnus olor*). Så gott som uteslutande översomrare, och häckning äger rum blott i ett mindre antal sjöar. Under pingsthelgen 1955 räknades ett 15-tal knölsvanar i Sjömosjön, under det att 1956 endast enstaka ex. uppehållit sig i samma vatten. Liknande iakttagelser ha för övrigt gjorts i angränsande sjöar.

S å n g s v a n (*Cygnus cygnus*). På grund av ishinder tvingades höstens genomflyttare att lämna trakten kring årsskiftet. Endast total isläggning hindrar den för övrigt att övervintra. Ankomsttiden i våras blev aldrig noterad men inföll, medan de allra flesta sjöarna i trakten ännu voro helt islagda. Den 15.4. lågo fortfarande ca 200 ex. kvar i Sjömosjön och ca 75 i Dysjön. Omkring den 20.4. försvunno de från dessa sjöar. Från den en mil nordligare belägna Finnåkerssjön försvunno de sista svanarna mellan den 3. och 4.5. Antalet rastande svanar var åtskilligt mindre än normalt. 500 ex. brukar inte vara ovanligt för trakten.

B i v r å k (*Pernis apivorus*). Vid tvenne, fram till den 7 juli under observation stående häckningar har iakttagits följande. Fall nr 1: Honan låg fortfarande hårt

på, intet av äggen kläckta. Fall nr 2: Hanen ännu i spel vid samma tidpunkt och var för övrigt den ende av detta par, som kunde iakttagas då, varför honan sannolikt ruvade. En resa lade tyvärr hinder i vägen för fortsatta observationer.

T o f s v i p a (*Vanellus vanellus*). Anlände ca 14 dagar senare än normalt. Ingen märkbar skillnad beträffande frekvensen.

M o r k u l l a (*Scolopax rusticola*). Har av vårsträcken att döma varit allmännare i trakten än vanligt. Ännu den 7.7. hördes dragande hanar.

S t o r s p o v (*Numenius arquata*). Anlände i månadsskiftet mars-april, således ca 14 dagar försenad. Som vanligt mycket allmän.

F i s k m å s (*Larus canus*). Försenad ankomst och minskad häckningsfrekvens. En inventering å sträckan mellan Oppboga pappersbruk och Dysjön gav 5 häckpar mot normalt 8.

S k r a t m å s (*Larus ridibundus*). Har inga anor i trakten, men beståndet är statt i ökning med det hittills största antalet noterat 1955. Årets bestånd torde numerärt sett vara att jämföra med tidigare års. Således en märkbar tillbakagång mot fjol-årets topp.

F i s k t ä r n a (*Sterna hirundo*). Den 4.5. kom det första exemplaret till Sjömosjön, men sedan dröjde det ca 14 dagar innan arten mera allmänt började visa sig i trakten. Dess uppträdande i år kännetecknas av en markant tillbakagång. I Dysjön har detta år häckat 2 par mot normalt det dubbla. Inom vissa områden har den varit helt försvunnen.

G ö k (*Cuculus canorus*). Anmärkningsvärt sen ankomst. Första ex. noterat den 20.5. Någon minskad frekvens i galandet har ej konstaterats. Noteras bör, att han ropat längre i år än normalt, och åtminstone fram till mitten av juli hördes ännu enstaka ex.

G ö k t y t a (*Jynx torquilla*). Sen ankomst. Först i början av juni hördes arten i full utsträckning, således nästan en månad senare än vanligt. Den har ej heller låtit höra sig så ofta som förr, men huruvida detta kan sättas i samband med en tillbakagång undandar sig mitt bedömande.

S å n g l ä r k a (*Alauda arvensis*). Hördes någorlunda regelbundet först i slutet av mars. Antalet synes emellertid icke ha reducerats i påfallande grad.

H u s s v a l a (*Delichon urbica*). Kom anmärkningsvärt sent och syntes här i nämnvärd utsträckning först i början av juni. Stammen har dessutom varit svagare än på många år, och nu, i mitten av augusti, är den sällsynt här vid Oppboga pappersbruk, där arten normalt häckar med 20—30 par.

K a j a (*Corvus monedula*). Numerären synbarligen oförändrad, men många av artens ordinarie häckplatser ha i år anmärkningsvärt nog ej anlåtats.

S t j ä r t m ö s (*Aegithalos caudatus*). Från att hösten 1955 ha haft en mycket stark stam med flockar på 50-talet individer minskade arten katastrofalt i antal under den stränga vintern, och häckningssäsongen inleddes med ett mycket ogynnsamt utgångsläge. Höstens flockar få visa i vilken grad stammen kunnat återhämta sig.

G ä r d s m y g (*Troglodytes troglodytes*). Från att ha varit helt försvunnen efter fimbulvintrarna i början av 40-talet har stammen sakta men säkert tagit sig upp till en tämligen god nivå, och på lämpliga biotoper har det kanske till och med varit litet trångbott ibland. Så kom då denna hårda vinter och slog beståndet i spillror igen. Det är ju möjligt att några klarat strapatserna, men inte ens på de säkraste ställena har jag noterat arten i år.

Björktrast (*Turdus pilaris*). Något svagare stam än normalt.

Taltrast (*Turdus eritorum*). Den av trastarna som synbarligen klarat strapserna bäst. Jag har under de senare åren aldrig funnit så många häckande par som denna sommar.

Rödvingetrast (*Turdus musicus*). Har gått tillbaka i den största utsträckningen av de fem, i trakten häckande trastarterna. Prognoserna om en sydlig förskjutning av häckningsområdet på grund av den sena våren infriades uppenbarligen ej, och häckning har endast förekommit sporadiskt.

Koltrast (*Turdus merula*). Även denna art har förlorat terräng, kanske i ännu högre grad än björktrasten.

Stenskvätta (*Oenanthe oenanthe*). De första exemplaren visade sig i början av maj, vilket är ca 14 dagar senare än det normala. Någon nedgång ej märkbar.

Rödhake (*Erithacus rubecula*). När den i maj på allvar var igång med musicerandet här i trakten, framgick klart, att beståndet reducerats avsevärt, troligen med mera än 50 %. Av eftersommarens och höstens karakteristiska »rödhakeknaster» ute i markerna kan man emellertid sluta sig till att häckning förekommit i ganska hygglig omfattning, och någon katastrofal avgång har ej varit fallet.

Sävsångare (*Acrocephalus schoenobaenus*). Ankomst i slutet av maj. Ideal-tillhållen ordinärt besatta. I övrigt något mindre allmän än normalt.

Härmsångare (*Hippolais icterina*). Började sjunga den 4.6. Arten har ökat sin numerär ganska påtagligt och har i år varit allmän bland bebyggelsen kring Fellingsbro.

Ärtsångare (*Sylvia curruca*). Ankomstdatum ej noterat. Något svagare stam än normalt.

Gransångare (*Phylloscopus collybita*). Några genomflyttare noterades i mitten av maj, således tämligen sent för arten.

Grönsångare (*Phylloscopus sibilatrix*). Den första hördes den 11.5. Antalet mycket ringa denna sommar.

Kungsfågel (*Regulus regulus*). Massuppträdande hösten 1955, då sannolikt stora flertalet sträckte söderut. Att manfallet varit stort även bland dessa tyder den minskade häckningsfrekvensen på.

Törnskata (*Lanius collurio*). Uppträder normalt med en jämn stam inom hela området utan att direkt vara allmän. Den har varit tämligen sällsynt i sommar, och häckningsfrekvensen torde ha varit ungefär hälften av den normala. Kanske reducerades kullarna 1955 på grund av den långa torkan.

Stare (*Sturnus vulgaris*). Sen ankomst — de första exemplaren omkring den 1.4. I många fall matades ungarna i boet långt in i juli månad. Någon tillbakagång ej märkbar.

Grönfink (*Chloris chloris*). Övervintrade i anmärkningsvärt ringa antal. Från att tidigare ha varit den allmännaste fågeln vid fågelborden uppträdde den vintern 1955—1956 endast sporadiskt. Kraftig avflyttning torde ha varit orsaken, enär beståndet sedan fram på vårkanten antog mera normala proportioner igen.

Grönsiska (*Carduelis spinus*). Var sommaren och hösten 1955 den allmännaste fågeln i trakten med invasionsartad förekomst. Minskade sedan successivt men var fortfarande ej sällsynt i november månad. Årets siskbestånd är betydligt mindre och utgör endast en bråkdel av fjolårets härskaror.

Bergfink (*Fringilla montifringilla*). Vårens genomflyttning företogs i normal

utsträckning, om ock vid en något senare tidpunkt än vanligt. Sålunda uppehöll sig rätt stora flockar i trakten så sent som den 6.5. utan att visa någon större brådska med att komma iväg.

ÅKE ULANDER

4. En fågelinventering ex officio för 100 år sedan

I en i Östergötlands läns lantmäterikontor förvarad lagaskiftesakt (S:et Anna 66) rörande skärgårdshemmanet Missjö heter det som följer:

»§ 12. Härefter . . . skreds till företagandet af Graderingen utaf de holmmar som äro tjenlige till fågelaflingen och skjutningen; och warandes de enligt följande anteckning befunnne:

Nr	Namn	Gradering efter Fågelpar räknad
1	Ljusklabbarne	11
2	Arfskär	8

(Här följa nu ytterligare trettioen holmar eller skär)

Summa 129

Förestående Holmar komma att på delegarne efter deras hemmantal fördelas i enlighet med nu äsatte värde, hwilken taxering, i enlighet med jordegarnes eget bifall, sålunda erkännes; . . . 29 maj 1852»

De fåglar, som äsyftades, voro sannolikt trutar. Av protokollet framgår nämligen, att fångst av »ljusungar» var ett gängse näringsfång, och i dessa trakter användes detta ord åtminstone numera som beteckning på trutungar.

De sålunda boniterade och särskilt namngivna holmarna och skären torde gå att identifiera än i dag.

F. J. B. ANDRÉN

5. Ytterligare fynd av kornknarr (*Crex crex*) 1957

Som komplettering till den sammanställning av kornknarrfynd i Sverige 1957, som utförts av ENEMAR i VF nr 4, 1957, p. 269 ff., vill undertecknad meddela, att 1 ex. hördes i Utsälje by i Järna sn, Dalarna, den 9.7.1957 av ENAR ERIKSSON. Fyndorten ligger vid Väster Dalälven, betydligt västligare än de Dala-fynd, som redovisas på kartan p. 277.

GUNNAR INGRITZ

I ovannämnda sammanställning av kornknarrfynd har ett tryckfel uppstått. I HANS HOLMSTRÖMS rapport från Teg i Västerbotten (p. 286) uppges, att fågeln bar ägg av 3 cm diameter. Storleken skall vara 3 mm.

RED.

6. Återfynd av i utlandet ringmärkt glada (*Milvus milvus*)

Den 15 mars 1951 anträffades en glada, ad. ♂, död på Boo egendom (58° 56' N; 15° 28' E), nära Hjortkvarn i Närke. Vårfynd av denna numera i landskapet sällsynta fågelart är anmärkningsvärda, och intresset för detta exemplar minskade ingalunda, när det befanns, att den bar en ring med inskriptionen »ORNITOL. CENTR. RIGA 132012».

Genom vänlig förmedling av den kände ryske ornitologen, professor dr G. DEMENTIEV, har det efter sex år blivit möjligt att klarlägga data för märkningen.

Fig. 1. Havsörnbo i Lule lappmark, 5.7.1957. Foto: INGMAR HOLMÅSEN. (White-tailed eagle, *Haliaeetus albicilla*, at the nest.)

Fågeln ringmärktes som bounge den 18 juni 1943 vid Elgava ($56^{\circ} 36' N$; $24^{\circ} 20' E$) i Lettiska S. S. R. och var, då den hittades, 7 år, 8 månader och 27 dagar. Fyndorten är belägen något över 600 km WNW om märkningsplatsen.

RAGNAR EDBERG

7. Ornitologiska observationer från Lule lappmark

Under tiden 23.6–12.7.1957 studerade undertecknad, tillsammans med ARTUR LARSSON och INGMAR HOLMÅSEN, fågellivet inom ett område av c:a 40 km² kring ett lågfjäll nordväst om Stora Luleträsk i Lule lappmark. Ungefär en tredjedel av ytan låg inom björkregionen. Orörda urskogar av tall dominerade barrskogen, men trots överflöd på boträd sågs inga ugglor. Myrområdena hyste endast de vanliga lappländska vadarna. Några sorkar eller lemlar sågs ej. 57 fågelarter noterades. En del anmärkningsvärda observationer omnämnes nedan.

Tallbit (*Pinicola enucleator*). Ett par i barr- och björkskogen. Hanen hördes sjunga ett par gånger vid trädgränsen.

Bofink (*Fringilla coelebs*). En hona sågs vid barrskogsgränsen den 28.6.

Lappsparv (*Calcarius lapponicus*). Saknades inom området trots att lämpliga lokaler fanns. År 1956 var den allmän på fjällen norr om Kaitumälven och sågs även på några hedlokaler inom björkregionen.

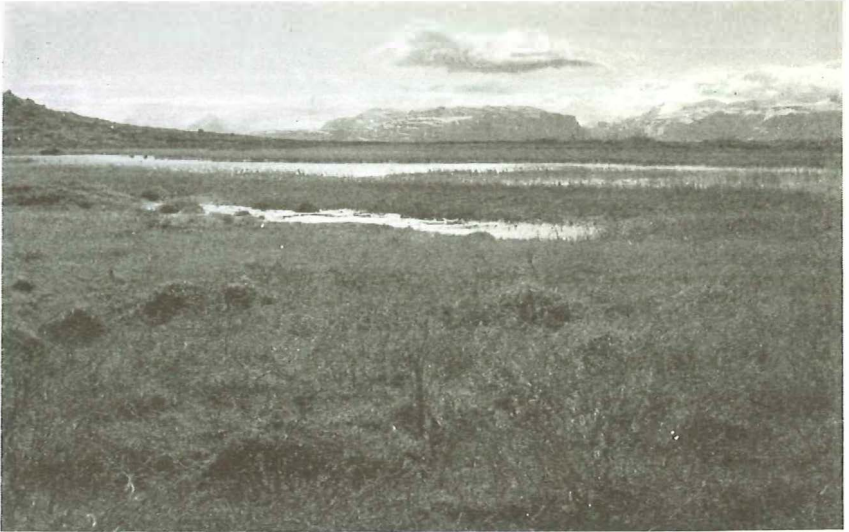

Fig. 2. Häckningslokal för svartsnäppa (*Tringa erythropus*) ovan trädgränsen. Lule lappmark, 29.6.1957. Foto: ALF NILSSON. (Breeding locality of spotted redshank in Lule Lappmark.)

Berglärka (*Eremophila alpestris*). Den 9.7. sågs 1 hane, 2 honor och 4 ungfåglar på fjället, de höll ihop i en flock.

Trädkrypare (*Certhia familiaris*). Den 27.6. iaktogs 1 ex. i barrskogen. Ett gammalt bo blev funnet innanför tallbark i skogen.

Sidensvans (*Bombycilla garrulus*). Småflockar, högst 4 ex. samtidigt, sågs inom området även över fjället.

Röd hake (*Erithacus rubecula*). 1 ex., troligen en ensam hane, iaktogs den 29.6.—12.7. Den höll till i ett granskogsparti och sjöng i juli både dag och natt.

Järnsparv (*Prunella modularis*). Sjungande ex. observerades på två lokaler i häge fallen bland enstaka granar i kanten av myrar.

Kungsörn (*Aquila chrysaetos*). Ett bo med två ungar i barrskogen.

Havsörn (*Haliaeetus albicilla*). Ett bo med en unge hittades den 28.6. i en talltopp (jfr fig. 1). Vid besök nästa dag sågs tre gamla fåglar kretsa kring boplatsten. Bytesrester under boet bestod uteslutande av fisk: harr, aborre och gädda.

Övriga rovfåglar. Bofynd av stenfalk (*Falco columbarius*) och duvhök (*Accipiter gentilis*). Enstaka observationer av tornfalk (*Falco tinnunculus*), fjällvråk (*Buteo lagopus*) och fiskgjuse (*Pandion haliaëtus*).

Sångsvan (*Cygnus cygnus*). Två häckande par. Det ena iaktogs på avstånd vid boet, som låg på en holme i en sjö omgiven av hedbjörkskog. I ett annat sjösystem sågs 2 äldre och 3 ungar i en tjärn inom björkregionen. Utom dessa fanns två svanar, som tydligen ej häckade, och de sågs i ett flertal sjöar.

Svartsnäppa (*Tringa erythropus*). 1 ex. sågs på fjället, från första besöket den 25.6. under hela tiden. Fågeln uppträdde som om den hade ungar vid en tjärn

på kalfjället (jfr fig. 2). Ungarna fann vi ej, men äggskalsrester tillhörande arten hittades vid tjärnen den 29.6. Ingen svartsnäppa sågs inom området i övrigt. Häckning i alpina regioner inom Sverige har jag inte tidigare sett någon uppgift om i litteraturen.

Tjäd er (*Tetrao urogallus*). Mängder av gamla ekrementhögar i den grova tallskogen. Många hönor anträffades men endast en ungvull. Det verkade som om de flesta hade misslyckats med häckningen för året.

ALF NILSSON

8. Smärre meddelanden

Liten flugsnappare (*Muscapa parva*). På morgonen den 4.10.1956 höll 1 juv. ex. till i några träd på vår gård i Lund. De vita stjärtläckarna kunde tydligt iakttagas.

LEIF ROSÉN

Sädesär la (*Motacilla alba*). 1 ex. iaktogs vid Kålltorp i Västergötland under tiden 9.11.—2.12.1956. Snö hade då redan fallit, men sädesär lan verkade helt livaktig och jagade bl. a. bort talgoxarna från fågelbordet.

YNGVE DAHLQVIST

Grå ä r la (*Motacilla cinerea*). 1 ex. observerades den 23. och 24.9.1956 vid Skillerälven mitt inne i Filipstad. Fågeln, som kunde studeras i kikare på 10 m håll, saknade svart haklapp.

TEUVO KARTTUNEN

Sidensvans (*Bombycilla garrulus*). Den 23.6.1956 observerades 2 ex. i en dunge vid Grava torp, Nynäshamn. Någon häckning konstaterades ej.

LUISE KARLSSON

Vid Junsternäs, 4 km N Gäddede, upptäcktes den 21.8.1956 ett sidensvansbo med 4 ungar. Några dagar senare voro ungar na utflugna. Åtskilliga sidensvansungar iakttogs dessutom i grannskapet, vilket tyder på att flera familjer hade häckat.

HÄLLE FLYGARE

Stenk nä ck (*Coccothraustes coccothraustes*). I min trädgård i Gränna påträffade jag den 16.7.1956 en nyss utflugnen unge liggande död. Påföljande dag observerades även en av föräldrarna, och senare har en av mina kolleger meddelat, att hon i sin trädgård iakttagit bägge föräldrarna, sysselsatta med att mata ungar na.

TORSTEN BERGELIN

Häm pling (*Carduelis cannabina*). Den 19.9.1956 observerades i en trädgård i Fritsla, Västergötland, en ♀ som matade en kull om 4, uppenbarligen nyss flygga ungar.

ARNE GUNNARSSON

Vinter hä m pling (*Carduelis flavirostris*). I Fritsla i Västergötland brukar arten regelbundet rasta höst och vår, talrikast på hösten. Från första veckan i sept. till början av okt. uppehålla sig vanligen några hundratal fåglar här. 1956 anlände en flock om ca 100 ex. den 8.9. samt 24 ex. den 19.9.

ARNE GUNNARSSON

B ä n d e l k o r s n ä b b (*Loxia leucoptera*). Vid bergssluttningen strax S Lilla Rödjan på Hisingen nära Göteborg, uppehöll sig den 10.2.1957 tre ex. De sågos först komma flygande tillsammans med en stor flock antagligen mindre korsnäbbar men stannade sedan kvar i några rönnar nära vägen. Alla tre hade fläckiga, gröngrå dräkter och voro troligen ungfåglar.

INGEMAR AHLÉN

L a p p s p a r v (*Calcarius lapponicus*). Den 14.10.1956 iaktogs 1 ex. på Tjolöholmshalvön i norra Halland. Fågeln sträckte i W riktning mot Onsalalandet. Av fläckigheten på bröstet att döma var det ett gammalt ex. Arten ses mycket sällan i dessa trakter.

INGEMAR AHLÉN

S m å l o m (*Colymbus stellatus*). 1 par sågs i en göl i Malexanders sn i södra Östergötland den 1.5.1953. Dagen efter var de försvunna. Den 9.5.1954 iaktogs åter 1 par i samma göl, och den 12.5. hittades ett bo med två ägg. GÖRAN HANSSON

H ä g e r (*Ardea cinerea*). Den 14.7.1957 besökte min sonson och jag Lindön i sjön Östra Lägern, Östergötland. Här fann vi nio hägerbon, alla belägna i höga tallar. Granar av samma storlek liksom björk och asp stod runt omkring. Tre bon var bebodda.

ROBERT NORRBY

Ä g r e t t h ä g e r (*Egretta alba*)? Under resa Stockholm—Göteborg den 19.7.1957 sågs från tåget vid 14-tiden, någon minut innan det passerade Stjärnhov, en fågel, som av allt att döma torde ha varit en ägretthäger. Den var till synes av vår vanliga hägers storlek, saknade nacktofs och var rent vit med mörka ben och näbb. Hägern uppehöll sig i en liten näckrosfylld tjärn, och medan tåget passerade på ca 40 m avstånd, stod den alldeles stilla i vasskanten med halsen S-formigt krökt och näbben nedåtriktad. Ägretthäger är i Sörmland iakttagen två gånger tidigare.

STEN BORGVALL

S n a t t e r a n d (*Anas strepera*). Under en exkursion till Rörsviken, ca 1,5 km E Norrköping, den 10.9.1956 observerades 2 ex. De visade sig ytterst skygga, men jag hann likväl studera dem ett tag, innan de lyfte. De vita vingspeglarna syntes mycket tydligt i flykten. Den 19.4.1957 iaktogs 1 par vid Svinsunds-fjärden i Bråviken. De låg tillsammans med bläsänder och stjärtänder. Vi kunde under ca 10—15 minuter ingående studera dem på vattnet, innan de tog till vingarna. Såvitt bekant är detta de första iakttagelserna av snatterand i Norrköpingstrakten.

LENNART LINDE

S m å s k r a k e (*Mergus serrator*). Den 28.5.1928 företogs tillsammans med RUDOLF CEDERQVIST en roddtur i den på gränsen mellan Angereds och Nödinge socknar i Västergötland belägna Surtesjön. Flera holmar besöktes, och därvid upplög en småskrahona från sitt bo med nio ägg under ett litet lärkräd på en holme. För ca 10 år sedan påträffade CEDERQVIST ännu ett bo med ägg av arten, denna gång på en udde i samma sjö.

TORSTEN BORGVALL

G r a v a n d (*Tadorna tadorna*). 1 par sågs den 19.4.1957 vid Svinsunds-fjärden i Bråviken. Fåglarna var kvar vid ett förnyat besök på lokalen den 22.4.

LENNART LINDE

Vitkindad gås (*Branta leucopsis*). Den 22.3.1957 såg vi 2 ex., som betade tillsammans med sädgäss på ett fält i Fjärås sn i norra Halland.

ERIK LARSSON, INGEMAR AHLÉN

Summaries:

1. **Pectoral Sandpiper (*Calidris melanotos*) recorded for the first time in Sweden.** On September 22, 1957, one individual was seen at Getterön near Varberg, on the Swedish west coast. The observers were at first alarmed by the strange call-note of the bird. Later on they got an opportunity to study the bird very closely and determine the species. The pectoral sandpiper breeds in the Arctic North America and in parts of Siberia. This individual may have crossed the Atlantic Ocean or come from NE, from the Eurasiatic continent.

2. **Waxwing (*Bombycilla garrulus*) breeding in the region north of Östersund, northern Central Sweden.** Two nests with eggs were found there in July 1957. Waxwings are also stated to have bred in the region in 1956. These findings as well as other breedings in 1956 and 1957 outside the normal area (see also VF 16: 219 and this number p. 59) are probably connected with a great irruption of waxwings in the winter of 1956 to 1957, which will be discussed in this journal later on. Also in Norway breedings were recorded outside the normal area. The breeding time of the year, which apparently is but little known, is discussed. In March 1957, some individuals were fed with rowan berries and finally caught and ringed.

3. **Anomalies caused by the late arrival of spring in 1956.** The long winter and late spring of 1956 caused a retarded migration or a decrease in the number of some species. An account of the conditions in south Central Sweden is given.

4. **A bird census ex officio one hundred years ago.** A section of an official paper from 1852 is presented in which 33 islets off the coast of Östergötland are classified according to the number of breeding bird-pairs (probably mostly gulls).

5. **An additional finding of Corn-crake (*Crex crex*) in Sweden in 1957.** In VF 16: 269—287 a survey is presented of the grasshopper warblers and the corn-crakes in Sweden in 1957. An additional observation is reported here. One individual was heard on July 9, 1957, in Järna, Dalecarlia.

6. **Recovery of a Kite (*Milvus milvus*) ringed abroad.** In 1951 a male kite was found dead in Närke, Central Sweden. The bird was wearing a ring with the inscription »ORNITOL. CENTR. RIGA 132012». It is now stated that in 1943 the kite was ringed as a nestling in the Latvian part of the U. S. S. R.

7. **Ornithological observations from Lule Lappmark.** *I. a.* breeding *Haliaeetus albicilla*, *Aquila chrysaetos*, and *Cygnus cygnus* northwest of the lake Stora Lulevatten. One record of *Tringa erythropus*, probably with young (egg fragments noted), in the alpine region. No breeding of this species is known earlier from this region in Lapland.

8. **Short notes.** *I. a.* a record of breeding *Bombycilla garrulus* in the province of Jämtland in August, 1956, and an observation of two individuals at Nynäshamn (south of Stockholm) in June, 1956. Cf no. 2 above.

Litteratur

STEN LARSON: The suborder *Charadrii* in the arctic and boreal areas during the tertiary and pleistocene. A zoogeographic study. Acta Vertebratica 1: 1, 1957. 84 pp. Pris (separat) 15: —.

Man har blivit van att finna, att svensk ornitologisk forskning erhåller värdefulla bidrag från ornitologer, som bedriva denna vetenskap vid sidan av annan yrkesmässig verksamhet. I det här aktuella fallet är det en till professionen konstnär, som trätt fram med ett arbete, som till sin art är minst sagt ovanligt: en utredning över en fågelgrupp — underordningen *Charadrii* — utveckling och utbredning på norra halvklotets nordligare hälft under de sista 70 årmillionernas lopp.

Avhandlingen är oerhört teoretisk, och av den, som ej redan innan är hemma i denna del av zoologien, krävs både koncentration och envishet och täta repeterande återblickar vid läsningen i syfte att sammanhålla alla fakta, vilket är nödvändigt, om man skall kunna följa förf:s tankegångar. Framställningen är nämligen hårt koncentrerad, vilket bl. a. yttrar sig i att vad som en gång sagts icke gärna upprepas, då en påminnelse är motiverad. I stället infogas en sidhänvisning, vilka ställvis bli många, ibland gällande t. o. m. den sida, vilken man just håller på att läsa. Denna stramhet i behandlingen, som följer med den absoluta frånvaron av alla utsvävningar, tillsammans med en strikt genomförd disposition ger framställningen ett drag av matematik, en till synes absurd jämförelse då det här gäller ett ämnesområde, som bygger på hypoteser och sannolikheter, framtvingade av omöjligheten att genomföra direkta bevis. Men jämförelsen stödes av ännu ett utmärkande drag i arbetet: den konsekvent logiska behandlingen av de faktorer, som stått förf. till buds, såsom klimatändringar, topografiska förändringar, geografiska barriärer samt övriga fakta som idag anses tillräckligt styrka för att bygga vidare på. Det bör klart sägas ifrån, att anmälaren tyvärr icke är kompetent att göra en vetenskaplig kritisk värdering av avhandlingen. Men man kan icke frigöra sig från intrycket, att förf. har ett friskt och klart grepp om ämnet, och man följer med intresse de öden, som hans systematiska »element» ha utsatts för. Man tvingas att tro på den »ekoklimatiska regeln», t. o. m. undantaget från denna som var nödvändigt för den arktiska och borealavadarfaunans utbildning. Och man frapperas av förf:s diskussion av släktskapen mellan elementen i överfamiljen *Charadrioidae*, utmynnande i att formrikedomen sammansmältes till tre stammar mot tidig tertiär, vilka konvergerande peka på den gemensamma ur-vadaren, som av allt att döma levat i slutet av kritperioden.

STEN LARSONS analys- och tankebyggnadsarbete är av en gradualavhandlingsdimension. Man måste uttrycka sin reservationslösa beundran inför den autodidaktiska prestation som ligger bakom resultatet. Det måste också ha krävts åtskillig djärvhet att ge sig i kast med ett ämne av den väldiga omfattning, som en större fågelgrupps detaljerade utvecklingshistoria tvivelsutan utgör. Man hoppas att flera arbeten äro att vänta i samma ämnesområde av förf. Det vore annars att mycket illa förvalta ett förvärvat pund, som ingalunda kan ha varit lättköpt. A. E.

Med ovannämnda avhandling har en ny svensk zoologisk tidskrift introducerats, *Acta Vertebratica*, med tvångsfritt utkommande nummer. Den utgives från den zoologiska avdelningen vid Nordiska museet och Skansen. Redaktionen består av KAI CURRY-LINDAHL, BERTIL HANSTRÖM och BERTIL KULLENBERG, med den först-

nämnde som verkställande redaktör. Som serien ägnas nordiska vertebraters ekologi, etologi, djurgeografi, systematik och evolution torde man kunna vänta att även i fortsättningen många nummer komma att innehålla ornitologi.

NILS-JARLE YTREBERG: Contribution to the Breeding Biology of the Black-headed Gull (*Larus ridibundus* L.) in Norway. Nest, Eggs and Incubation. Nytt Magasin for Zoologi, vol. 4, p. 5—106. Oslo University Press, Oslo 1956. Ill.

YTREBERGS avhandling tar upp till detaljerat studium en del aspekter på skrattnåsens häckningsbiologi. Det är ett noggrant arbete med ett betydande litteraturunderlag samt baserat på omfattande egna observationer. Som anges av underrubriken avser avhandlingen icke att täcka mer än valda problem inom skrattnåsens häckningsbiologi.

Efter en kort introduktion samt översikt över undersökningsområdena och metoderna följer avhandlingens fyra huvudkapitel: boet, äggen, ruvningen samt äggens vidare öden, d. v. s. en undersökning av hur många av dem som försvinner respektive kläcks.

Bland problem med anknytning till boet och dess konstruktion anmärker förf., att många litteraturuppgifter angående skrattnåsens boplatssval icke är acceptabla, enär de refererar till bonas omgivning långt fram på sommaren, då vattenståndet kan ha ändrats och vegetationen vuxit upp. I stället bör man studera bonas läge just under den tid de utväljes. En annan sak, som förf. lägger fram är att skrattnåsen hellre väljer en av allt att döma snboptimal boplat i närheten av andra nåsbon än tar ett fint läge på större avstånd från sina kumpaner. Nästbyggandet fortsätter långt fram i tiden, ofta tills ungarna är stora och endast temporärt uppsöker boet. Ibland händer det till och med att ägg eller ungar blir immurade i redet.

Ägg kan läggas även av fåglar med ofullständigt utvecklad adult fjäderdräkt. I allmänhet ses endast ettåriga honor i kolonierna, medan hanarna har fullt färdig dräkt. Den normala kullen är tre ägg; större kullar är oftast betingade av att mer än en hona lagt i samma rede. Möjligen förekommer i undantagsfall andrakullar (ej att förväxla med omläggning efter misslyckad förstahäckning).

Ruvningen utföres av båda könen. Fåglarna »ruvar» ibland innan något ägg lagts. Stor individuell skillnad finns i ruvningsivern. Under den första tiden, innan kullen är fullagd, är ruvningen »ineffektiv», d. v. s. fåglarna ligger på boet men utan att någon starkare uppvärmning äger rum.

En ganska stor del av äggen blir aldrig kläckta. Ungefär sex procent av äggen i en viss koloni fann förf. vara rnttna. Andra anledningar är att äggen kommer till skada under de ständiga bråken och slagsmålen i kolonien. Då nåsarnas aggressivitet är starkast mot slutet av ruvningen fördärvas påfallande många ägg just i kläckningsstadiet. Förf. anser, att den fågel, som fördärvar flest ägg i en skrattnåskoloni, är just — skrattnåsen. Försvinnandet av ägg kan f. ö. förklaras genom räder av kråk-fåglar, råvar, minkar och människor.

Som kanske framgår av ovanstående finns det många intressanta uppgifter i YTREBERGS arbete över skrattnåsen. Som förf. själv påpekar i flera sammanhang, hade det varit lyckligt med någon typ färgringmärkning e. d. för att i alla sammanhang säkert kunna skilja på olika individer. Klart är under alla förhållanden, att YTREBERGS studie är ett viktigt bidrag till kännedomen om laridernas biologi, ett f. n. aktuellt och av åtskilliga forskare med frångång bearbetat fält.

S. U.

ERIK BERG: *Jaktstigen's folk*. Natur och Kultur, Stockholm 1957. 130 sid. Pris hft. 9: 75, inb. 13: 25.

Boken innehåller en rad berättelser från norrländska marker angående björn, bäver, lo m. fl. Fåglar behandlas icke.

S. U.

NANCY PRICE: *I watch and listen*. A book about Birds. The Bodley Head, London 1957. 160 sid., ill. med svartvittfotografier. Pris inb. 15 shilling.

En naturromantiserande skildring av fåglar och fågelsång. Författarinnan, som enligt förlaget har bakom sig nitton böcker om natur och djur, skriver en med poesicitat rikligt försedd prosa. Några faktiska upplysningar om fåglar erhålles inte — boken är heller icke avsedd för ornitologer utan för en naturintresserad allmänhet.

S. U.

RICHARD H. POUGH: *Audubon Western Bird Guide*. Land, water, and game birds. Western North America, including Alaska, from Mexico to Bering Strait and the Arctic Ocean. Doubleday & Company, Inc., Garden City, N. Y., 1957. 316 sid. Rikt ill. Pris inb. 4.95 dollar.

Med denna volym har POUGH fullbordat sin lilla fälthandbok över de nordamerikanska fåglarna. De tidigare delarna »Audubon Bird Guide» och »Audubon Water Bird Guide» ha behandlat faunan i östra och centrala Nordamerika. Den nu föreliggande är uppställd efter samma principer som de föregående, med korta beskrivningar av fältkännetecken, häckningsbiologiska data, läten, utbredning m. m. Texten utmärkes av stark koncentration och är lättöverskådlig genom talrika underrubriker. De 340 färgbilderna ha sammanförts i bokens mitt. DON ECKELBERRY svarar för att de äro av högsta klass. 138 teckningar i svart-vitt av T. M. SHORTT komplettera texten på ett utmärkt sätt. — Det bör framhållas att för många arter sker hänvisning till de två tidigare delarna, som man följaktligen också bör ha till hands. Volymen är i så måtto ett supplement till dessa. — Rekommenderas för USA-resande fågel-skådare!

G. O.

Våra vanligaste flyttfåglar. Karta i flerfärgstryck över de nordiska flyttfågelnas flyttning svägar och vinterkvarter, redigerad av R. THÖRNHOLM och S. NORÉN. Norstedts Skolavdelning, Stockholm 1957. Format 135×195 cm. Pris uppfodrad på väv 72 kr.

Denna karta ger en orientering för skolornas lågstadier över våra fåglars flyttning svägar och vinterkvarter. De olika arterna äro i stor utsträckning avbildade i resp. övervintringsområde och de viktigaste flyttning sstråken ha markerats. Trängseln om utrymmet på den europeiska delen av kartan har förmodligen bidragit till att placeringen av bilderna ej alltid blivit så korrekt: hämplingen har t. ex. hamnat nere på Balkan, ängsbiplärkan i Italien och kärrens näppan i Egypten. Medan kartan nog kan betraktas som en prydnad både för skolsalen och barnkammaren, måste man anse att den åtföljande handledningen är väl hastigt ihopkommen. Enligt denna anländer grå flugsnappare i febr.—mars, ormvråken flyttar 1.650 mil och »duvan» flyger 140 km i tim.! Detta är bara några exempel ur mängden av felaktigheter.

G. O.

CARL-FREDRIK LUNDEVALL & ROLF ANDERSSON: Fågla rna kring Norrköping. Norrköpings Biologiska Förenings skrifter nr 1. 1957 52 sid. Pris häftad kr 6: —.

Denna lilla skrift ger en kort sammanställning över vad som var känt intill våren 1957 rörande fågelfaunan kring Norrköping, i Kolmården, på Vikbolandet och i den östgötska skärgården. Som alla dylika förteckningar är den »storr» att sträckläsa, men den är icke desto mindre mycket värdefull. En stor del icke tidigare publicerade fynd och iakttagelser finner man, bl. a. häckning av svarthalsad dopping och detaljerade redogörelser för näktergalens invandring under senare år och för knölsvanens förekomst. Anmärkningsvärt nog synes härmsångaren (gulsångaren) vara sällsynt inom området. — Denna lilla lokalfauna kommer säkert att ytterligare stimulera fågelintresset i Norrköping med omnejd. I en kommande, ny upplaga skulle man dock önska att texten gjordes mera överskådlig, t. ex. genom att för varje art konsekvent först omtala fågelns nuvarande, allmänna status inom området, innan man gick in på detaljuppgifter, i den mån sådana skola vara med (de må gärna bli ännu flera än nu).

G.O.

Sterna. Tidskrift utgitt av Stavanger Museum og Norsk Ornitologisk Forening. Bind 3, hefte 1, 1958.

Från nyår 1958 utgives »Sterna» av den nybildade Norsk Ornitologisk Forening och den tidigare utgivareinstitutionen, Stavanger Museum, gemensamt. Tidskriften kommer sålunda att i fortsättningen bli en norsk motsvarighet till VF. Man siktar tills vidare på att utgiva 4—6 häften per år. Redaktör för tidskriften är såsom tidigare förste konservator HOLGER HOLGERSEN, Stavanger, vilket borgar för en hög kvalitet. Det första häftet för året är på 40 sid. och innehåller bl. a. en längre orienterande artikel av E. K. BARTH om »Rovfuglene i naturens husholdning», A. BERNHOFT-OSA redogör för den grönländska stenskvättans uppträdande på Jaeren och H. HOLGERSEN för tvenne fynd av tillfälliga gäster i Norge (purpurhäger och amerikansk rördrom). Dessutom »småstycker», föreningsmeddelanden m. m. Tidskriften kan livligt rekommenderas för svenska läsare (ang. medlemskap i NOF se sid. 79 i detta häfte av VF).

G. ●.

Viltrevy. Jaktbiologisk tidskrift utgiven av Sv. Jägareförbundet. Band 1, häfte 3, 1957. 96 sid. Ill. Pris kr 5: 50.

Det tredje häftet av denna värdefulla tidskrift innehåller bl. a. ett större arbete om tjädernas raser och populationer av den kände danske ornitologen HANS JOHANSEN och två uppsatser av N. H. HÖGLUND om instinkthandlingar hos skogshönsen samt om Jägareförbundets viltmärkningar 1955—56. Rekommenderas.

G. O.

BERTEL KLOCKARS: Fågla rna i det sydösterbottniska kustlandet. Österbottnisk Årsbok 1953—1955: 130—184. Ill. Vasa 1956.

Detta arbete på drygt femtio sidor består till största delen av en innehållsrik artlista över fågelfaunan i den södra hälften av Österbottens kustland från Norra Kvarken till strax söder om Kristinestad. Uppsatsen bör läsas av alla som närmare intresserar sig för fågelfaunans utveckling på den svenska sidan av Bottenhavet och Bottnenviken. Den har sålunda mycket att ge ur djurgeografisk synpunkt: området är en viktig invandrings- och flyttningskorridor till Nordsverige.

G. O.

ROBERT P. ALLEN: *The Flamingos: Their Life History and Survival*. With special reference to the American or West Indian Flamingo (*Phoenicopterus ruber*). Research Report No. 5 of the National Audubon Society. National Audubon Society, New York 1956. 285 sid., rikt ill. i färg och svartvitt. Pris hft. 3.95 dollars.

National Audubon Society, som är en av USA:s ledande ornitologiska sammanslutningar, står som utgivare av en serie fågelmonografier med inriktning på sådana arter, som huvudsakligen genom människans eget förvällande stå på utrotningens brant. De fyra tidigare utkomna monografierna behandla i tur och ordning den praktfulla stora hackspetten *Campephilus principalis*, i skrivande stund kanske redan utdöd, skedstorken *Ajaja*, som nu åter börjat öka, tranan *Grus americana*, vars numerär f. n. sannolikt understiger tjoget exemplar, samt kondoren (*Gymnogyps californianus*).

Femte boken i serien omfattar flamingosläktet, med speciell hänsyn till den amerikanska arten (eller rasen). En utförlig skildring av utbredningsförhållanden och vandringsbeteenden presenteras. Jämförande utblickar ges mot förhållandena hos övriga flamingoformer, varav den i Europa förekommande arten/rasen står i förgrunden. Speciellt intresse erbjuder ett kapitel om antalet flamingos inom olika världsdelar. Den amerikanska flamingon håller fortfarande en stam på gott och väl 20.000 fåglar, ehuru föryngringsförmågan på grund av störningar på häckplatserna är ganska dålig. På en karta åskådliggöres häckningsområdet för Gamla Världens stora flamingo; bilden är knappast uppmuntrande, i det att häckning »recently» endast fastställts på sju lokaler: la Camargue, en plats vid Indiska Oceanen samt återstående fem i Iran, kring Kaspiska havet och i Kirgisområdet.

Vidare behandlas ingående näringsekologi, häckningsbiologi och lämpliga skyddsåtgärder. Överallt visar förf. en påfallande grundlighet och noggrannhet. Bokens färgfotografier utgöra en skönhetsfläck: de äro särdeles suddiga och intetsägande. Illustrationerna i svartvitt hålla i allmänhet bättre klass.

Man får alltså en uttömmande bild av flamingosläktets representanter och deras liv och leverne. En stor rikedom på intressanta detaljuppgifter har kommit med, och det får ju betecknas som utomordentligt glädjande, att skildringar som denna ha ägnats åt några av de sällsyntaste och vackraste medlemmarna i fågelvärlden, dels genom sitt dokumentära värde i händelse av misslyckande för naturskyddssträvandena, dels och främst genom sin mäktiga maning till intensifierad vaksamhet och verksamhet inom naturskyddets organisationer.

S. U.

HANS HARTVIG SEEDORFF, NIELS BLAEDEL & F. W. BRAESTRUP: *Danske Dyr*. V i b e n. J. H. Schultz Forlag, Kobenhavn 1957. 62 sid. Ill. Pris häft. 4: 85 d. kr.

Föreliggande lilla bok utgör nr 2 i en planerad längre serie om danskt djurliv. Författarna är i tur och ordning till professionen diktare, redaktör och zoolog. Redan detta antyder, att vi här ha att göra med en icke alldeles vanlig typ av monografier. I bokens första avsnitt, »Viber och vibever», anför SEEDORFF bl. a. exempel på vipans förekomst i dansk skönlitteratur, medan det senare avsnittet, som utarbetats av BLAEDEL och BRAESTRUP, är en populärvetenskaplig skildring av vipans vanor och karaktärsdrag, både kända och mindre kända. Det är en trevlig och originell bok, och den har ett och annat att ge även fackornitologen.

G. M.

Ny utländsk litteratur

Nedanstående förteckning omfattar ett urval av viktigare, i utlandet publicerad, ny ornitologisk litteratur. Föregående förteckning var införd i VF nr 3, 1957. Arbeten av svenska författare äro ej medtagna utan komma att ingå i tidskriftens listor över svensk fågellitteratur. Lokalfaunor äro i regel omnämnda blott om de behandla Sverige närliggande områden. Årsrapporter av rutinmässig karaktär, såsom ringmärkningsredogörelser, äro ej heller upptagna i listan; detsamma gäller även t. ex. rent anatomiska arbeten. En del arbeten komma senare att recenseras i VF.

Förteckningen är utarbetad av SVEN ARMINGTON.

- ANDERSON, A. H. & ANDERSON, A. 1957. Life history of the Cactus Wren. Part I. Winter and pre-nesting behavior. *The Condor* 59: 274—296. Figurer, fotografier.
- BEHLE, W. H. & GOATES, W. A. 1957. Breeding biology of the California Gull. *The Condor* 59: 235—246. Tabeller, figurer.
- BERGMAN, G. 1957. Das Porkalagebiet als biologisches Experimentfeld. Über die Veränderungen der Säugetiere- und Vogelfauna des Gebietes während seiner Verpachtung an die Sowjetunion nebst biologischen Beobachtungen nach der Wiedervereinigung. *Acta Societatis pro Fauna et Flora Fennica* 74: 3: 1—52. Figurer, tabeller, kartor.
- 1957. Zum Problem der gemischten Kolonien: Die Reiherente (*Aythya fuligula*) und die Lariden. *Die Vogelwarte* 19: 15—25. Karta.
- CREUTZ, G. 1957. Verfrachtungs-Versuche mit einem Grünfinken (*C. chloris*). *Die Vogelwarte* 19: 58—59. Figur.
- DAVIS, J. & WILLIAMS, L. 1957. Irruption of the Clark Nutcracker in California. *The Condor* 59: 297—307. Tabeller.
- DAVIS, P. 1957. The breeding of the Storm Petrel. *British Birds* 50: 85—101, 371—384, 3 pl.-sid. med fotografier. Figurer, tabeller.
- DIESELHORST, G. 1957. Drei Brutten bei einer Dorngrasmücke. *Die Vogelwelt* 78: 102—103.
- EBER, G. 1956. Vergleichende Untersuchungen über die Ernährung einiger Finken-vögel. *Biologische Abhandlungen* 13/14. 60 pp. Figurer, tabeller.
- EHLERT, W. 1957. Zur Ernährung der Silbermöwe (*Larus argentatus* PONT.) in der Vorbrutzeit. *Ornithologische Mitteilungen* 9: 201—203. Fotografier, figur.
- GEIGER, W. 1957. Die Nahrung der Haubentaucher (*Podiceps cristatus*) des Bieler-sees. *Der Ornithologische Beobachter* 54: 97—133. Tabeller, fotografier.
- GIBB, J. 1957. Bird foods and feeding-habits as subjects for amateur research. *British Birds* 50: 278—291.
- GROEBBELS, F. 1957. Rufe, Revier und Eizahl beim Kuckuck. *Die Vogelwelt* 78: 89—94.
- HEMPEL, C. 1957. Vom Zug des Steinschmätzers (*Oenanthe oenanthe* L.). *Die Vogelwarte* 19: 25—36. Kartor.
- KLAAS, C. 1957. Vom Roten Milan. *Natur und Volk* 87: 228—233. Fotografier, tabell.
- KORNOWSKI, G. 1957. Beiträge zur Ethologie des Blässhuhns (*Fulica atra* L.). *Journal für Ornithologie* 98: 318—355. Figurer, tabeller.
- KOSKIMIES, J. 1957. Flocking behaviour in the capercaillie, *Tetrao urogallus* (L.), and blackgame, *Lyrurus tetrix* (L.). *Papers on Game Research* 18: 1—32. Figurer, tabeller.
- 1957. Nistortstreue und Sterblichkeit bei einem marinen Bestand der Samtente, *Melanitta fusca*. *Die Vogelwarte* 19: 46—52.
- KROGH, K. 1957. Tornsangeren (*Sylvia communis*) brer seg nordover. [66° 21' n. b.] *Fauna* 10: 115—116.
- LACK, D. 1957. Notes on nesting Nightjars. *British Birds* 50: 273—277.
- LACK, D., GIBB, J. & OWEN, D. F. 1957. Survival in relation to brood-size in tits. *Proceedings of the Zoological Society of London* 128: 313—326. Tabeller.

- Low, S. H. 1957. Banding with mist nets. *Bird Banding* 28: 115—128.
- LÖHRL, H. 1957. Der Kleiber. Die Neue Brehm-Bücherei, Heft 196. 66 pp. Fotografier, karta. Wittenberg Lutherstadt. A. Ziemsen Verlag. Pris DM 3: 75.
- MARSHALL, A. J. & COOMBS, C. J. F. 1957. The interaction of environmental, internal and behavioural factors in the Rook, *Corvus j. frugilegus* LINNAEUS. Proceedings of the Zoological Society of London 128: 545—589, 4 pl.-bl. med fotografier. Figurer, tabeller.
- MCCLURE, H. E. & YOSHII, M. 1957. The arrival of continental migrants in western Japan. *The Auk* 74: 359—370. Figurer, tabell.
- MESTER, H. & PRÜNTE, W. 1957. Zur Flugkopula des Mauerseglers (*Micropus apus*). Ornithologische Mitteilungen 9: 226. Figur.
- MITCHELL, K. D. G. 1957. Further aircraft observations of birds in flight. *British Birds* 50: 291—302. Tabeller.
- MOREAU, R. E. 1957. Autumn migration in southwest Portugal. *The Ibis* 99: 500—510.
- MOUNTFORT, G. 1957. The Hawfinch. *The New Naturalist*. Vol. No. 15. XII + 176 pp., 4 pl.-bl. med fotografier. Kartor, figurer, tabeller, London, Collins. Pris. 18s.
- MYRES, M. T. 1957. Clutch size and laying dates in Cliff Swallow colonies. *The Condor* 59: 311—316. Tabeller, figurer.
- MÄRZ, R. & WEGLAU, I. 1957. Ruffungs- und Gewöllaufsammlung bei Darfeld/Westfalen 1955/56. *Die Vogelwelt* 78: 105—115. Karta, tabeller.
- NICE, M. M. 1957. Nesting success in altricial birds. *The Auk* 74: 305—321. Tabeller.
- NISBET, I. C. T. & SMOUT, T. C. 1957. Autumn observations on the Bosphorus and Dardanelles. *The Ibis* 99: 483—499. Kartor, tabeller.
- PRÜTZENREITER, F. 1957. Pflanzengallen und Gallinsekten als Vogelnahrung. *Die Vogelwarte*. 78: 120—123.
- RITTINGHAUS, H. 1957. Über einige bemerkenswerte Verhaltenweisen des Seeregenpfeifers (*Charadrius alexandrinus* L.) während der Brutzeit. (Beiträge zur Biologie des Seeregenpfeifers III.) Fünfzig Jahre Seevogelschutz. Hamburg, Verein Jordsand. Pp. 107—112. Fotografi.
- SAMMALISTO, L. 1957. The effect of the woodland — open peatland edge on some peatland birds in South Finland. *Ornis Fennica* 34: 81—89.
- SAUER, F. 1957. Die Sternorientierung nächtlich ziehender Grasmücken (*Sylvia atricapilla*, *borin* und *curruca*). *Zeitschrift für Tierpsychologie* 14: 29—70. Fotografi, figurer, tabeller.
- 1957. Ein Beitrag zur Frage des »Einemsens« von Vögeln. *Journal für Ornithologie* 98: 313—317, 2 pl.-bl. med fotografier.
- SCHILDMACHER, H. & BERGER, W. 1957. Über Zugbewegungen des Grossen Buntspechtes, unter besonderer Berücksichtigung der Beobachtungen auf Hiddensee. *Der Falke* 4: 123—127. Fotografier.
- SCHMIDT, G. 1957. Zur Paarung der Trauerente. *Die Vogelwarte* 78: 125—126.
- SCHNEIDER, K. M. 1956—1957. Über gegliederte Rufweisen bei Tieren. *Beiträge zur Vogelkunde* 5: 168—183, 1 pl.-bl. med figurer. Fotografier, figurer.
- SCHNEIDER, W. 1957. Ein weiterer Beitrag zur Lebensgeschichte des Stars, *Sturnus v. vulgaris* L. *Beiträge zur Vogelkunde* 6: 43—74. Tabeller, figurer.
- 1957. Einige Beobachtungen über die Ernährung besonders die Beeren und Früchtenahrung unserer Vögel. *Beiträge zur Vogelkunde* 5: 183—188.
- SCHUBERT, H. J. 1957. Über Begegnungen von Vögeln mit Flugzeugen. *Beiträge zur Vogelkunde* 5: 188—200.
- SCHÜZ, E. 1957. Das Verschlingen eigener Junger (»Kronismus«) bei Vögeln und seine Bedeutung. *Die Vogelwarte* 19: 1—15, 1 pl.-bl. med fotografier.
- 1957. Vom Zug des Raubwürgers (*Lanius excubitor*) in Europa nach den Ringfunden. *Beiträge zur Vogelkunde* 5: 201—206.
- SEISKARI, P. 1957 (tr. 1956). Jäniksen talvisesta elinpiiristä. *Suomen Riista* 11: 43—47. Fotografier, tabeller. [Separat svensk sammanfattning:] Om snöripans vinterföda.

- SIIVONEN, L. 1957. The problem of the short-term fluctuations in numbers of tetraonids in Europe. Papers on Game Research 19: 1—44. Figurer, tabeller.
- STIEL, W. N. 1957. Zur Brutbiologie des Wendehalses. Der Falke 4: 162—165. Fotografier, tabeller.
- STEINBACHER, G. 1957. Zur Biologie der Kolbente. Die Vogelwelt. 78: 82—88.
- SUTTER, E. 1957. Radar als Hilfsmittel der Vogelzugforschung. Der Ornithologische Beobachter 54: 70—96, 2 pl.-bl. med fotografier. Figurer.
- WADEWITZ, O. 1957. Weitere Beobachtungsergebnisse am Flussuferläufer, *Actitis hypoleucos* (L.) Beiträge zur Vogelkunde 6: 2—10. Fotografier.
- WATSON, A. 1957. The behaviour, breeding, and food-ecology of the Snowy Owl *Nyctea scandiaca*. The Ibis 99: 419—462. Figurer.
- WENDLAND, V. 1957. Aufzeichnungen über Brutbiologie und Verhalten der Waldohreule. Journal für Ornithologie 98: 241—261. Tabeller, figur.
- WHTAKER, L. M. 1957. A résumé of anting, with particular reference to a captive Orchard Oriole. The Wilson Bulletin 69: 195—262. Tabeller, fotografier.
- VIETINGHOFF-RIESCH, A. FRER. v. 1957. Greife und Eulen als Vertilger der Rauchschnalbe (*Hirundo rustica* L.). Beiträge zur Vogelkunde 5: 210—220.
- WILLIAMSON, K. 1957. The annual post-nuptial moult in the Wheatear (*Oenanthe oenanthe*). Bird Banding 28: 129—135. Tabeller.

Aktuellt

La Camargue och Coto Doñana. — För svenska ornitologer, som är intresserade av att lära känna Sydeuropas fågelliv, är det två områden som framstår i särskilt ljus och om vilka man kunnat läsa en hel del i olika sammanhang. De områden, som här åsyftas, är la Camargue, d. v. s. området kring Rhônes utlopp i Medelhavet, samt Coto Doñana, Guadalquivirs delta i sydvästra Spanien. För tilltänkta resenärer kan det vara av intresse att nämna, att i British Birds (1957, hft 12) publicerats en översikt av dessa bägge områdens häckfågelfauna av tre brittiska ornitologer: E. M. NICHOLSON, I. J. FERGUSON-LEES och P. A. D. HOLLOW. Vid en jämförelse finner man bl. a. att Coto Doñana hyser något flera typiskt sydliga arter, som saknas i Nordvästeuropa, vilket ju är helt efter förväntan. Som förf. påpekar uppväges detta för turistande ornitologer av la Camargues väsentligt större lättillgänglighet. För att komma åt Coto Doñana's skatter måste man närapå utrusta en expedition, men i la Camargue kan man bilturista. Resenärer som planerar att besöka det förra området rekommenderas även att läsa B. FLACHS uppsats om Coto Doñana i Fauna och Flora, nr 3—4, 1957.

En del intressanta data angående nyligen timade förändringar i de bägge områdenas faunor förtjänar att omnämnas. La Camargue har på senare tid erhållit bl. a. brun glada (*Milvus migrans*), vadaresvala (*Glareola pratincola*), skatgök (*Clamator glandarius*), biätare (*Merops apiaster*) och blåkråka (*Coracias garrulus*). Däremot har från samma område försvunnit marmorand (*Anas angustirostris*), purpurhöna (*Porphyrio porphyrio*) och kamsothöna (*Fulica cristata*) samt ibis (*Plegadis falcinellus*). Coto Doñana håller på att definitivt förlora sina flamingos (*Phoenicopterus ruber*) men har vunnit en del stora rovfåglar samt blåskatan (*Cyanopica cyaneus*) m. fl. Ett par enligt förf:s uppfattning katastrofala ökningar i för den övriga faunan skadliga arter har inträffat: kaja, gråtrut och kattuggla — den sistnämnda anges som sannolik orsak till nedgången av dvärguvstammen (*Otus scops*) i la Camargue.

Förf. uppmanar tilltänkta resenärer att undvika de centrala, fridlysta delarna av de bägge områdena och i stället koncentrera sig på mera perifert och något mindre

känsliga distrikt. I både Spanien och södra Frankrike finns mycket fågel att upptäcka på egen hand, och många av de allra mest intressanta arterna saknas eller är sparsamma inom reservaten. Denna synpunkt vill gärna en f. d. la Camarguebesökare understryka, samt vidimera, att man kan se nästan allt i fågelväg utan att ge sig in på de fridlysta reservaten. Under Skånes Ornitologiska Förenings Frankrike-tur våren 1957 beträddes vid intet tillfälle fridlyst mark — och likväl fick deltagarna en särdeles fullständig bild av sydeuropeiskt fågelliv.

S. U.

Föreningsnotiser

Professor Sven Hörstadius 60 år

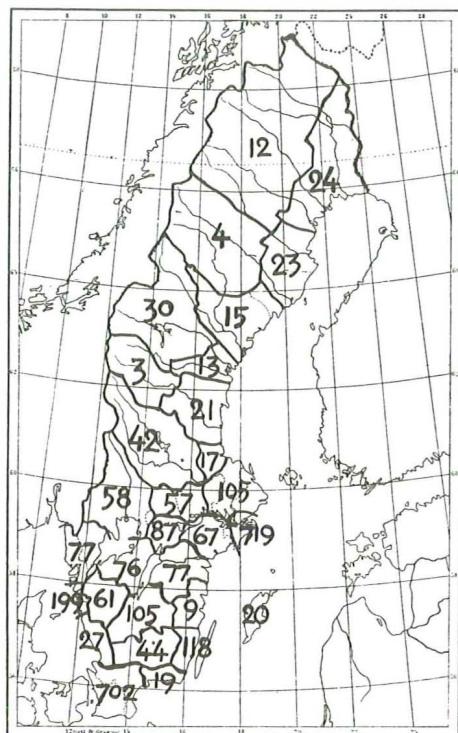
I VF bruka personliga jubileumsdagar ej omnämnas. Ett undantag må dock göras för SOF:s ordförande, professor SVEN HÖRSTADIUS, som den 18 februari 1958 fyllde 60 år, varvid styrelsen uppvaktade med en minnesgåva, vilken överlämnades av vice ordf., generallöjtnant AXEL LJUNGDAHL.

Professor HÖRSTADIUS hör ej till de forskare, som ensidigt låta sig absorberas av ett litet specialgebiet. Få akademiker ha som han engagerats sig både på det vetenskapliga området och i annan kulturell verksamhet. När professor HÖRSTADIUS år 1947 åtog sig ordförandeskapet för SOF, betydde det att föreningen gjorde ett sällsynt lyckligt val, inte minst med tanke på det internationella ornitologiska samarbetet. Det utomordentliga sätt på vilket SOF-ordföranden skötte uppgiften som generalsekreterare för den tionde internationella ornitologkongressen i Uppsala 1950 må särskilt framhållas. Här, liksom vid ledningen av föreningens verksamhet, har professor HÖRSTADIUS' eminenta organisationsförmåga och erfarenhet varit till stort gagn. Hans entusiasm och intresse har också varit och är alltjämt en av grundpelarna för föreningens framgång och utveckling. Vi hoppas att ännu i många år få räkna på Herr Ordföranden som ledare för SOF!

Över 3.000 medlemmar i SOF

Av SOF:s styrelseberättelse för 1957 framgår, att föreningens totala medlemsantal nu passerat siffran 3.000. Detta glädjande faktum har givit anledning till några funderingar angående de många ornitologernas regionala fördelning inom landet. För tio år sedan gjordes en sådan undersökning (VF 7: 70—74), varvid medlemsantalet kommenterades länsvis. Nu föreligger i stället uppgifter i huvudsak från de olika ombudsdistrikten, varför siffrorna i vidstående karta inte alltid är direkt jämförbara med dem, som publicerades 1948, men vissa tendenser framträder klart.

Sålunda har, naturligt nog, de kraftigaste medlemsökningarna uppstått i de trakter — Skåne, Stockholm, Göteborg och Kalmar — där den lokala verksamheten tidigast aktiverats. Skåne hade för tio år sedan 413 medlemmar, nu däremot 702, Stockholms-trakten då c:a 300 mot nuvarande 719. Om Göteborg sades det 1948, att de fattiga 39 medlemmarna där icke motsvarar den gamla ornitologiska traditionen i denna stad med påföljd, att man nu snabbt närmar sig siffran 200. I Kalmar slutligen har utvecklingen varit explosionsartad: ultimo 1947 redovisades i hela länet 19 medlemmar, ultimo 1957 däremot 127. Det ornitologiskt intressanta men tyvärr rätt okända Ble-

Medlemsfördelningen inom Sverige.

kinge har ökat medlemsantalet från 5 till 19, men föreningen vill ha ännu många flera blekingar i rullorna.

I den förra rapporten gjordes även några beräkningar av länens »medlemstäthet» definierad som antalet medlemmar per 100.000 invånare. Härvid ledde Malmöhus län stort med siffran 73. I dag är dess medlemstäthet drygt 100. Stockholms stad har ryckt upp till andra plats med en medlemstäthet på omkring 84 (från 35) och Kalmar har gjort ett jätteskutt i tabellen och ökat täthetssiffran från 8 till 53.

De å kartan angivna områdena omfattar från söder mot norr: Skåne, Blekinge, Halland (söder om Kungsbacka), Kronobergs län, Kalmartrakten (Kalmar län söder om Påskallavik samt Orrefors), Norra Kalmar län, Gotland, Jönköpings län, Älvsborgs län (utom Trollhättan och Vänersborg med omnejd), Göteborgstrakten, Bohuslän och Dalsland (Bohuslän norr om Kungälv, Dalsland samt Trollhättan och Vänersborgsområdena), Skaraborgs län, Östergötland, Närke, Södermanland (väster om Södertälje), Stockholmstrakten (Stockholm, Södermanland till Södertälje, sydligaste Uppland), Uppland, Västmanland, Värmland, Dalarna, Gästrikland, Hälsingland, Medelpad, Ångermanland, Jämtland, Härjedalen, Västerbotten, Norrbotten, södra Lappland och norra Lappland.

S. Ö—F

Totalfredning av vissa rovfåglar, hackspettar m. fl.

Såsom redan torde vara bekant för en stor del av SOF:s medlemmar har antalet totalfredade fågelarter i landet starkt utökats genom kungl. kungörelse den 6 juni 1957. Till de helt skyddade hör nu även alla falkar, bivräk och alla ugglor utom kattugglan, alla hackspettar, inkl. göktytan men ej spillkråkan, vidare stenknäck, tofs-lärka, sidensvans, skogsduva, tobisgrissla, sillgrissla och prutgås. Denna komplettering av listan på totalfridlysta arter är ett viktigt steg i rätt riktning. SOF och Sv. Naturskyddsföreningen har sedan länge hävdat att alla våra fågelarter i princip skall vara fredade, medan de som av olika skäl anses böra vara tillåtna för jakt skulle utgöra undantag från regeln. Att kattuggla samt orm- och fjällvråk alltjämt är tillåtna för jakt viss del av året måste anses mycket olyckligt med tanke på förväxlingsrisken med övriga ugglor, resp. bivräken. Undantaget för spillkråkan torde motiveras av dess skadegörelse på ledningsstolpar.

Från föreningens lokala verksamhet

Exkursionen till Krankesjön den 25 augusti 1957. — Med fritt färd sätt samlades ett tjugofemtal av skåneavdelningens medlemmar till exkursion vid Silvåkra kyrka. Vädret var inte det bästa, ganska stark vind rådde och enstaka småskurar inträffade. Vid sjöns sydöstra del gjordes första anhalten. Några krickor vilade på vattnet, en och annan skrattmås gjorde några lovar över den i övrigt övergivna häckningsplatsen och i strandkanten fiskade två hägrar. Några bruna kärhökare kretsade över vassarna och ute över det fria vattnet svävade två fiskgjusar. Den ena av dem gjorde ett lyckat fiskafänge och försvann uppåt land med sitt byte. Småfåglarna var mycket fåtaliga — endast några få lövsångare, en och annan svartvit flugsnappare och ett par rödstjärtar visade sig i de till sjön angränsande dungarna. Tre lärkfalkar exponerade sig väl, och en tornfalk, som slagit sig till ro i en halmstack, lät sig beskådas på nära håll. En ensam skrانتärna gjorde en verkligt fin uppvisning. Under matrasten vid sjöns sydvästra parti anlände den plötsligt utifrån sjön och passerade på låg höjd över exkursionsdeltagarna. En grönbenä samt en svartnäppa var de enda vadare som noterades. Efter besöket vid Krankesjön fortsattes färden till Harlösa, där turkduvorna lät sig beskådas. — Exkursionsledare var S. MATHIASSEN. S. M.

Exkursionen till Falsterbo den 8 september 1957. — I gryningen anlände ca 60 deltagare och påbörjade studierna vid Kolabacken, där ett för årstiden gott sträck av småfågel passerade. Därefter vandrade man sakta ut till Nabben, allt under det att sträcket av gulärta, trädpiplärka, svalor m. fl. småfåglar fortsatte. Flera flockar svartmes visade också påtaglig sträckoro. Småfåglarna gick på relativt bred front och delvis högt i det mulna men lugna vädret, och åtminstone stundvis var antalet exemplar uppe i 30—40 per minut. Ganska många sparvhökar kom också förbi, och en stenfalk och en lärkfalk syntes utmärkt; den senare gjorde ett våldsamt slag efter en småfågel men misslyckades. — Senare på morgonen kom ett sparsamt sträck av bivräk igång; fåglarna gick oftast lågt och gav goda tillfällen till detaljstudier. Även ornvräk syntes förstås, liksom flera fiskgjusar. I Flom-

men var fågellivet relativt rikt; bl. a. sågs flockar av skedand samt många arter snäppor och småvadare, även om individantalet av dessa senare redan var relativt lågt. I närheten av Falsterbo fågelstation som vederbörligen beskådades, visade sig även några nötkräkor. — En lång vandring ut på Skanörs revlar gav bl. a. flera hundra översomrande, icke häckande knölsvanar, mäktiga andflockar m. m. Ej mindre än 75 storskarvar på fiskegarnspålar var en oväntad syn för många, och inte blev den mindre underlig genom att en av stolparna mitt i raden hade ockuperats av en fiskgjuse. Bland det bästa för dagen var en smalnäbbad simsnäppa, vilken som vanligt visade sig synnerligen orädd och kunde detaljstuderas på få meters håll. — Vid tredjedagen anträdde återfärden till Lund och Malmö. Ledare var GUSTAF RUDEBECK och LOUIS RYDBECK.

G. R.

Sammanträdet i Lund den 27 september 1957. — Det synnerligen välbesökta mötet å Geogr. Inst. ägnades rapporter från sommarens långfärder till sydligare trakter. Dir. C. H. JOHNSON inledde med en medryckande och initierad skildring från Österrike, speciellt Neusiedlersee, som han besökt tillsammans med en grupp danska ornitologer. Särskilt fångslande var redogörelsen för letandet efter stortrappar och andra »pusta»-fåglar på de torra områdena i sjöns närhet. Sammanträdet andra punkt utgjordes av en detaljerad och livfull skildring från Skånes Ornitologiska Förenings långexkursion till la Camargue av exkursionsledaren, amanuens SVEN MATHIASSEN. Hans kåseri kom resfebern att stiga till gränsen för det uthärdliga — såväl hos de i salongen närvarande deltagarna i exkursionen som hos alla andra. Framställningen beledsagades av utomordentliga färgbilder samt en färgfilm med roande inslag från det pittoreska folklivet. Speciellt oförglömliga var föredragshållarens biärestudier — en art som ju också är sällsynt väl skickad som objekt för färgfotografer! Slutligen: samkväm på »Fahlmans».

S. U.

Exkursionen till Kullaberg och Skälderviken den 29 sept. 1957. — Exkursionen genomfördes under gynnsamma väderleksförhållanden. I en instabil kallluft från NW med ypperlig sikt och ringa vindstyrka rådde omfattande termik med skurar redan på morgonen, vilka dock endast sparsamt berörde exkursionsgruppen. Sträckaktiviteten över Kullaberg var god under morgontimmarna. Drygt 100 nötskrikor och sju nötkräkor gjorde ideliga sträckförsök. Samtidigt med nötskrikorna kom större hackspettar, gröngölingar och två spillkräkor i rörelse fram mot fyrområdet. Stora blåmesflockar med inslag av talgoxe, svartmes och entita sträckte eller gjorde sträckförsök. Även en taltita och 14 stjärtmesar rörde sig ut mot fyrområdet. En (förrymd) vävarefink (*Plectroptera cucullatus*) gjorde upprepade försök att lämna svenskt territorium men återvände och fällde och lät sig beskådas och fotograferas av exkursionsdeltagarna. Finkar, *Carduelis*-flockar, mindre korsnäbbar, sävsparvar, gulsparvar samt sång- och trädlärkor sträckte ut över fyren mot SW. En labb flög förbi. På vattnet låg en ejderflock. — I Skälderviken koncentrerades intresset till Vegeholm, emedan fågelfaunan på övriga lokaler störts av skytte. På den nyssnämnda lokalen noterades förutom kärrsnäppor bl. a. småsnäppa, myrspov, kustpipare, dvärgbeckasin och enkelbeckasin. I samband med en skur initierades ett sträck av ladusvalor med inslag av hussvalor. En liten flock vinterhämlingar sågs även. F. ö. kan nämnas skäggdopping, svart röstjärt samt i Lands-

krona fyra turkduvor. Av rovfågel sågs endast stenfalk, tornfalk, sparvhök, fjällvråk och en sen bivråk. 78 arter noterades av de 50 exkursionsdeltagarna. Exkursionen leddes av SVEN-ÅKE HANSON och MARTIN MARKGREN.

M. M.

Sammanträdet på Zool. Inst., Lund, den 15 november 1957. — Skåneföreningens andra höstsammanträde bevistades av ett 60-tal medlemmar, som hälsades välkomna av ordf., stadssekr. SVEN GARPINGER. Programmets huvudpunkt bestod i ett föredrag av tandläk. LARS BROBERG, Strängnäs, som under rubriken »Som fågelfångare på Capri» gav glimtar av verksamheten på denna nya ringmärkningsstation. Föredraget illustrerades av färgbilder. Vidare lämnade amanuens SVEN MATHIASSEN, Lund, en del upplysningar angående höstsäsongens verksamhet vid Falsterbo fågelstation. Bl. a. hade ormvråkssträcket i år slagit fel, medan däremot bivråken åter noterat en mycket hög siffra. — På grund av »Zootis» f. n. ruinlika tillstånd fick eftersitsen gå av stapeln ute på sta'n.

S. U.

Exkursionen till Börringe- och Havsgårdssjön den 17 november 1957. — Årets sista exkursion gynnades av mildt och lugnt väder, men på grund av ett kompakt molntäcke saknades förutsättningarna för rovfågelskruvar. Fram på dagen, då vinden friskade i något, blev det dock en viss aktivitet på fjäll- och ormvråkar samt blåhökar, som utnyttjade de mekaniska turbulenserna för mer eller mindre omfattande ställflyttningar. Av övriga rovfåglar märktes två havsörnar (1 ad. + 1 juv.). Av småfåglar noterades flera kraftiga steglitsflockar, gräsiskor och snösparvar hördes dra förbi, och en flock sidensvansar provianterade i en frukträdgård. Deltagarantalet var inemot 40.

S. U.

Verksamheten i Stockholm hösten 1957. — Stockholmsavdelningen har under hösten 1957 haft tre sammankomster, som vanligt i Nordiska Museets föreläsningssal. — Den 26 september visade fotograf GÖRAN HANSSON ett antal strålande färgbilder och kåserade under rubriken »Glimtar av natur och fåglar i Lappland». Den 24 oktober ägnades åt rapporter från fågelstationerna. BENGT DANIELSSON svarade för Ottenby och Falsterbo och LARS BROBERG för Capri. Båda rapporterna beledsagades av färgbilder. Programmet omfattade vidare en film från fjällvärlden signerad TRYGGVE RAMQVIST. Den 28 november höll laborator BERTIL KULLENBERG ett med bilder, kartor och diagram illustrerat föredrag om »Fågelflyttning genom västra och södra Sahara», varjämte LENNART LUNDHOLM visade ett antal färgbilder från skåneavdelningens exkursion till Camargue. — Efter föredragen har som vanligt ett — tyvärr väl litet — antal medlemmar samlats på ett kafé på Djurgården för att »prata fågel».

Ax.

Exkursionen till Ågesta- och Kvarnsjön den 6 oktober 1957. — Efter allt regnande under de gångna veckorna blev det en oväntad överraskning att solen behagade titta fram, när vid 9-tiden ett 40-tal exkursionsdeltagare med växlande framgång forcerade Trehörningsån. En och annan enkelbeckasin flydde förskrämd och likaså gjorde ängspioplärkorna. Från Stenudden på Ågestasjöns västra sida inventerades andfågelbeståndet, som huvudsakligen utgjordes av gräs- och bläsänder samt krickor. Vidare noterades en skedand, en stjärtand och tvenne viggår.

I vassen nära intill skönjdes då och då en liten sångare, som ömsom döptes till gran-, ömsom till lövsångare, tills det framkom att här var fråga om två exemplar: ett av vardera arten. Vid pumpskjulet söder om sjön visade sig säsongens första varfågel samtidigt som ett par tornsvalor jagade i luftrummet ovanför tillsammans med några ladusvalor. Färden fortsatte sedan genom hasselmarkerna mot Fräkenbotten, där en nötkråka höll till i skogsbrynet. Örlångsviken hade börjat klä sig i vackra höstfärger men var föga givande ur fågelsynpunkt. Några av deltagarna återvände nu till busshållplatsen, medan de övriga begav sig till Kvarnsjön. I skogen bröts tystnaden endast av någon kungsfågel och tofsmes, och framme vid sjön nyttjades en rast mest till att lapa sol. En flock knipor flög oroligt av och an, och en dubbeltrast uppenbarade sig en kort stund ovan talltopparna. Hemvägen genom skogen blev i blötaste laget, och efter en sista anhalt vid Ågestasjön med jämförande studier av andläten avslutades exkursionen vid 17-tiden.

W. J.

Exkursionen till Skåne den 2 — 3 november 1957. — Efter diverse misslyckade försök lyckades de 16 tappra deltagarna embarkera miniatyrbussen i Stockholm, varefter kursen sattes mot Lund, där man i gryningen den 2 sammanträffade med den något mindre tappre deltagare, som åkt tåg, samt exkursionsledaren. Första uppehållet gjordes sedan vid Ilstorp, där deltagarna fick njuta av den enastående synen av inemot 1.500 gäss i luften samtidigt, några få blåsgäss och resten sädgäss. Man såg även en större flock finkfåglar med inslag av bl. a. vinterhämling. Ett kort uppehåll vid Sövdeborg bjöd på blå kärnhök, medan däremot Snogeholmsjön inte gav några nämnvärda fågelsyner. Eftermiddagen ägnades åt en vandring till Sövdesjön. Strax efter starten sågs två ringtrastar, och markerna kring kvarnruinen bjöd bl. a. på gårdsmyg och en försenad rödstjärt. Det såg länge ut som om den förutom gässen reklamerade »huvudattraktionen», alltså kungsörnen, skulle utebli, men vid den fortsatta vandringen sågs först ett ex. som hastigast och senare ännu ett, som lät sig beskådas under några minuters flyguppvisning. Vid sjön gav våra tre svanarter möjligheter till jämförelser. — Nästa dag som bjöd på idealväder, ägnades åt Vombsjön, Börringesjön och Havgårdssjön. Vid Vombsjön sågs flera rätt stora flockar sädgäss, och i luften hördes bl. a. steglits och berglärka. Börringesjön visade upp ett stort antal änder, både i fråga om art- och individantal och vidare noterades en flock ljunpipare. Havgårdssjön slutligen kom att utgöra en värdig klimax på exkursionen. I sjön noterades förutom ett stort antal »vanliga» änder ett tiotal salskrakar, som även ett par gånger visade sin flyktbild. En flock på 10 tranor slog ner på andra sidan sjön, och slutligen satte en glada och en duvhök punkt för dagen.

Totalt noterades ett 80-tal arter. Ledare var STAFFAN ULFSTRAND.

Ax.

Göteborgs avdelningens verksamhet under år 1956 och v å r e n 1957. — Exkursioner och föredrag har varit välbesökta, ja vid sammanträdena har det t. o. m. blivit vissa utrymmesproblem, i synnerhet vid kaffedrickandet. Drygt hälften av göteborgsmedlemmarna finner sig tydligen vid varje sammanträde! — Exkursionerna har också varit givande, kanske på ett undantag när, den 6.5.1956 då vädret var i sämsta laget t. o. m. för ornitologer. Mest av intresse bjöd säkerligen exkursionen till Falsterbo, då bl. a. tvenne exemplar av skrikörn kunde

studeras på hyggligt håll under en god stund. Ett par vanliga glador och en brun glada var andra glädjeämnen vid samma tillfälle. — Vårexkursionerna till Morup och Sibbarp har visat sig pålitliga och deltagarna har haft goda tillfällen att studera en stor del av våra nordliga vadare i praktdräkt. Nytt exkursionsmål var Komosse. Vädret blev dock mindre gynnsamt och en del av fågelsången frös nog inne när snön föll över högmossen den första söndagen i maj. Men storspov och ljungpipare ackompanjerade den strapatsrika vandringen över de frusna tuvorna, som dock inte bar överallt tyvärr. Exkursionen leddes av arbetsutskottets nyvalde ordförande dr NILS DAHLBECK. — Övriga exkursionledare har varit hr INGEMAR AHLÉN, ALLAN ANDERSSON, K. G. ARKELSJÖ, ROLF GILLIN och GUNNAR GUSTAFSSON.

Förteckning över exkursioner och sammanträden: 1956. 6.5. exkursion till Onsala-landet och Ölmevalla. 27.5. exkursion till Morups Tånge, Sibbarp och Getterön. 8.—9.9. exkursion till Falsterbo. 25.11. sammanträde med föredrag av fil. lic. ANDERS ENEMAR: »Hur småfågeln återkommer till häckplatsen om våren». — 1957. 17.2. sammanträde med föredrag av docent GUSTAF RUDEBECK: »En expedition till Sydvästafrika och Angola». 3.3. exkursion till Tjolöholm. 26.5. exkursion till Morups Tånge, Sibbarp och Getterön. 5.5. exkursion till Komosse. G. G.

Verksamheten i Hälsingborgs avdelningen under 1957. — Den 27.3. avhölls årsmöte. Efter sedvanliga förhandlingar, där bl. a. arbetsutskottet i sin helhet omvaldes, visades filmen »Från vassarnas fågelliv». Därefter vidtog ett animerat samkväm, varvid NILS RAMBERG kåserade om »sällsynta sångare» illustrerat med fågelskivor.

Den 4.4. hade avdelningen besök av intendent NILS LINNMAN, Stockholm, som inför ett talrikt auditorium kåserade över ämnet »Med mikrofonen bland djur och människor». Kåseriet beledsagades av utomordentligt vackra färgbilder. Som avslutning visades en Afrika-film.

Den 14.4. företogs en promenad längs stranden mellan Hälsingborg och Hittarp. Mest iögonfallande var ett kraftigt ejdersträck: åtskilliga flockar på upp till 200 ex. på väg söderut. Enstaka ornvårkar och sparvhökar sträckte under morgonen in från Danmark.

Kullaberg besöktes den 12.5. I det varma men blåsiga vädret kunde deltagarna konstatera, att de flesta flyttfågeln anlant. En näktergal, som sjöng sporadiskt från ett slånbuskage, samt ett par göktytor fångade allas uppmärksamhet. Pilgrimsfalk, lärkfalk och tornfalk gav prov på sin imponerande flygskicklighet. I allt noterades ca 30 arter.

I slutet av maj anordnade avdelningen som vanligt fågelsångsexkursioner i samarbete med lokalpressen: två exkursioner till vardera Päljsjöskog och Jordbodalen. Sammanlagt ca 120 personer deltog i dessa exkursioner. — Den första veckan av juni deltog avdelningen med en monter i utställningen »Fritid för framtid». Denna syftade till att för allmänheten visa vilken verksamhet stadens föreningar har. Utställningen besöktes av ca 30.000 personer. Ett flertal nya medlemmar tillfördes föreningen på detta sätt.

Den 2.6. företogs en promenad från Gantofta till Råå i Råå-åns dalgång. I den varma morgonstunden ljud sångarkören fulltonig från de täta buskagen längs ån. Inte mindre än tre sjungande kärnsångare noterades under promenaden. Var och en av de tre hade specialiserat sig på att härma ett visst läte, troligen influerade av

Från utställningen »Fritid för framtid» i Hälsingborg.

omgivningens fåglar. Sålunda fick man höra hur svartvita flugsnappare, gårdsmynen och hämplingen lät i kärnsångarversion.

På den första höstexkursionen, som ägde rum den 1.9. besöktes området kring Vegeåns utlopp i Skälderviken. Tornsvalor, hus- och ladusvalor i stora mängder jagade insekter i uppvindarna på vindsidan av ett skogsparti. En fågel, som en stund förbryllade exkursionsdeltagarna visade sig vara en undulat. En rastande flock *Calidris*-snäppor innehöll kär-, små- och mosnäppor. 5 hägrar och 1 fiskgjuse höll till en bit från stranden.

Den 22.9. for ca 25 hälsingborgsornitologer på den sedvanliga falsterboexkursionen. Ihållande hållregn under morgonen bidrog säkerligen till att hålla sträcksiffrorna nere. Åtskilliga misslyckade sträckförsök av bl. a. tornsvala, ladusvala och ängsbiplärka observerades. Ute på Nabben sågs två unga dvärgmäsar samt en småtärna. Glada och lärkfalk hörde till de mera uppmärksammade utsträckarna. Vråksträcket var magert: ca 25 ex. av vardera ormvråk och bivråk gjorde sträckförsök. På hemvägen gjorde vi ett uppehåll i Sjölund. Där antecknades bl. a. smådopping (5 ex.), smärre flockar av brushöns, skärfläcka samt enstaka svartnäppor. Från toppen av en av ångkraftverkets byggnader lät en svart rødstjärt höra sin karakteristiska sång.

Sträcket över Påljöbackar studerades den 29.9. Det rådde ett utmärkt väder. En svag NW vind gjorde att de flesta flyttare med rakt västlig riktning gav sig över mot

Danmark. Under hela morgonen dominerade ett kraftigt bofinksträck. I övrigt noterades små flockar av stare, ängs- och trädpiplärka, hämpling samt grönfink. Ett 10-tal ladusvalor hade i motsats till övriga flyttare sydlig kurs. Vidare iaktogs en stenkäck.

Årets sista exkursion — den 17.11. — hade Vegeholm och Rönnen som mål. Bland de enkelbeckasinerna som skrämdes upp från maderna vid Utvålinge urskildes en dvärgbeckasin. Utanför Rönnen låg en tobisgrissla, samt bland hundratals gräsänder några knipor och en bergand (♀). En god bit ut från stranden vid Farhult sam en dopping, vilken efter en stunds skärskådande genom en »bazooka» bestämdes till svarthakedopping.

Under hösten har avdelningen för att stärka kontakten mellan medlemmarna på försök anordnat informella sammanträden utan speciellt program, där medlemmarna träffats och berättat om sina iakttagelser.

Ledare för exkursionerna har varit SVEN ÅKE HANSON, NILS RAMBERG, BENGT SJÖSTRAND och TORGNY VON WACHENFELDT.

B. S. & T. v. W.

Fågelstationerna

Såsom redan i föregående häfte av VF meddelades skola ansökningar om tjänstgöring som observatör vid Skäggenäs (Revsudden) i Kalmarsund och som ringmärkare vid Ottenby fågelstation innevarande år sändas till konservator RAGNAR EDBERG, Nygat. 49, Örebro. Motsvarande ansökningar gällande Falsterbo fågelstation skola ställas till Skånes Ornitologiska Förening, Zool. Inst., Lund. För ifrågavarande personal gäller att sökande bör ha fyllt 18 år.

Fågelförteckningen

Fjärde upplagan av SOF:s »Förteckning över Sveriges fåglar» kommer att föreligga i bokhandeln under april. Förteckningen kan i c k e beställas genom föreningens expedition.

Föreningsmärket

Föreningsmärket kan rekvireras genom insättande av 3 kr på SOF:s postgiro 19 94 99, Stockholm Ö. Märket är tillverkat av brons (fästansordning: nål eller säkerhetsnål; angiv vilket som önskas).

Äldre årgångar av VF

Försäljning och distribution av äldre årgångar av Vår Fågelvärld ombesörjes av SOF:s expedition, Östermalmsgatan 65, Stockholm Ö. För årgångarna ha fastställts priser enligt en fast skala, som stiger i den mån antalet befintliga ex. av en årgång minskar. De, som önska komplettera med äldre årgångar av tidskriften, göra därför klokt i att snarast göra sina rekvisitioner. Efterfrågan är stor. Priserna äro nu:

Årg. 1 (1942) 10 kr	Årg. 6 (1947) 10 kr
Årg. 2 (1943) ej till salu	Årg. 7 (1948) 10 kr
Årg. 3 (1944) ej till salu	Årg. 8 (1949) 15 kr
Årg. 4 (1945) 10 kr	Årg. 9 (1950) 10 kr
Årg. 5 (1946) ej till salu	Årg. 10 (1951) 30 kr

Årg. 11 (1952) 30 kr	Årg. 14 (1955) 10 kr
Årg. 12 (1953) 15 kr	Årg. 15 (1956) 10 kr
Årg. 13 (1954) 10 kr	Årg. 16 (1957) 15 kr

Lösnummer betinga fjärdedelen av priset för hel årgång, dock att lösnummer överhuvudtaget ej få säljas av det nummer i årgången, som har den minsta restupplagan. Dubbelnummer räknas som två nummer.

Medlemskap i de danska, finska och norska ornitologiska föreningarna

Medlemskap i Dansk Ornithologisk Forening kan erhållas genom att på SOF:s postgiro 19 94 99, Stockholm Ö, insätta 12 svenska kronor. Medlem erhåller utan särskild kostnad »Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift», som utkommer med fyra häften per år (ca 300 sid.). Familjemedlemskap — utan tidskrift alltså — kan erhållas för övriga familjemedlemmar till ett pris av 4 sv. kr. Den danska föreningens ombud i Sverige är banktjänsteman LOUIS RYDBECK, Sergels väg 13 B, Malmö, som står till tjänst med ytterligare upplysningar om sådana önskas.

Medlemskap i Ornitologiska Föreningen i Finland kan erhållas för en kostnad av 9 sv. kr. Tidskriften »Ornis Fennica» utgives av denna förening och utsändes till medlemmarna. Den kommer med fyra häften per år (ca 150 sid.). Svenskt ombud är fil. kand. STEN ÖSTERLÖF, Näsby Allé 18, Näsbypark med postgiro 10 06 68, dit medlemsavgiften inbetalas.

Medlemskap i den nybildade Norsk Ornitologisk Forening kan erhållas genom att sända en check på 10 norska kr till föreningen, adress: Zoologisk Museum, Sarsgatan 1, Oslo 47. Föreningen utgiver fr. o. m. 1958 i samarbete med Stavanger Museum tidskriften »Sterna» som tillställs medlemmarna (se recension p. 65 i detta häfte av VF).

Den som har möjlighet därtill kan genom att ingå i här nämnda föreningar stödja dessas verksamhet till fromma för den ornitologiska forskningen i Norden.

Fågeltornet vid Östen

Alltsedan fågeltornet vid sjön Östen (nära Odensåkers kyrka) uppfördes för en del år sedan, har det varit ett önskemål att där skulle kunna uppföras någon sorts hus, som skulle göra det möjligt för långväga gäster att övernatta och ha någonstans att hålla till mellan fågelpassen. Sedan styrelsen för Skaraborgs läns Jaktvårdsförening nu har anvisat medel för ändamålet, vill det synas som om saken skulle kunna ordnas i så god tid, att besökare redan denna vår skall kunna begagna sig av de möjligheter, som en utbyggnad medför. I dagarna har avtal träffats med en byggmästare, vilket går ut på att det hela skall vara färdigt i mitten av mars månad, i tid alltså till den stora svaninvasionen.

De som kunna uppvisa medlemskort i Sveriges Ornitologiska Förening skall utan kostnad ha rätt att begagna sig av övernattningsmöjligheterna, som kommer att inskränka sig till fyra britsar, plastmadrasser och värme. Möjligheter ges till viss matlagning, men servis bör gästande ta med själva, så ock kokkärl o. dyl.

Allt hugade medlemmar i SOF har att göra, innan de besöker tornet, är att ringa till Skövde 420 56 (herr eller fru SÖDERLID) för att där höra sig för beträffande fågelförekomst och inkvarteringsmöjligheter. Nyckel tillhandahålles därpå hos SÖDERLIDS, som bor nära nerfartsvägen till tornet. Långväga gäster får givetvis företräde framför sådana som bor i grannskapet.

Vi hoppas att härigenom ha skapat än bättre möjligheter till mera systematiska fågelstudier och hälsar alla verkliga fågelvänner välkomna.

C. A. FRÄNDÉN

Upprop

I föregående häfte av VF hade undertecknad ett upprop angående sena iakttagelser av *t o r n s v a l a* (*Apus apus*). Ca 25 rapporter har också inkommit från nästan alla delar av vårt land. Emellertid synes tidsfristen till sista dagen för insändande ha blivit något för kort, varför uppropet nu kommer igen. De som inte redan sänt in sina iakttagelser uppmanas alltså nu att verkställa detta. De önskade uppgifterna är: iakttog Ni några tornsvalor efter den 20 september 1957? Hur många? Ev. sträckriktning och övrigt beteende är också värdefullt att få reda på. Höll tornsvalorna till en längre tid på samma plats? Dessutom måste noggrann lokalangivelse meddelas. Samtliga meddelanden bör vara inskickade före den 1 maj 1958 och mottas med största tacksamhet av fil. mag. STAFFAN ULFSTRAND, St. Söderg. 4, Lund.

Alla uppgifter rörande *b ä n d e l k o r s n ä b b e n s* (*Lovia leucoptera*) förekomst och näring i Sverige åren 1900—1958 mottages med största tacksamhet av HENRY JONASSON, Skidbacksvägen 18 D. 35, Helsingfors, Finland.

Uppgifter om *t a l g o x e n s* (*Parus major*) biologi, speciellt kullstorlekar och antalet flygfärdiga ungar i kullen, livslängd samt eventuella iakttagelser av flyttningsrörelser och annat, som kan anses vara av intresse för studiet av arten, emottages med tacksamhet av LEIF BJÖRN, Box 14, Skälderviken.

Färgringar

Undertecknade försäljer färgringar av plast för märkning av fåglar. Ringarna tillhandahålles i följande storlekar (alla mått i mm.): A=2,5, B=3,5, C=4,5, D=5,5, E=6,5, F=8,5, G=9,5 och H=11,5. De tre minsta storlekarna finns i tolv färger: sex i enfärgat (rött, blått, grönt, skärt, vitt, gult) och sex i tvåfärgat utförande (vitt/skärt, vitt/blått, vitt/orange, gult/blått, gult/skärt, rött/blått). Övriga storlekar finns endast i de sex rena färgerna. — Priset är: A—C 8 öre/st., D—F 9 öre/st. samt G—H 10 öre/st. Till ringarna A—C fordras en speciellringöppnare som kostar 25 öre/st. Däremot behöver inte dessa ringar limmas, något som underlättar deras användande i hög grad.

TORNGY VON WACHENFELDT, Pålsjögatan 19 A, Hälsingborg.

SVEN ÅKE HANSON, Fleninge 23, Ödåkra.

To our members abroad

To ensure the delivery of the subsequent numbers of *Vår Fågelvärld*, our members abroad (except in Denmark, Finland, and Norway) are kindly requested to remit the subscription (15 Swed. Crowns) for 1958, by cheque, payable to Sveriges Ornitologiska Förening, Östermalmsgat. 65, Stockholm Ö, Sweden.

THE DISTRIBUTOR

VF 17: 1 tryckt den 31.3. 1958

Styrelseberättelse för Sveriges Ornitologiska Förening, verksamhetsåret 1957

1. *Allmän verksamhet.* Under det gångna året har det tydligt framgått, att det för föreningens administration varit av största betydelse att äga tillgång till en egen lokal med en fast anställd arbetskraft. Med det stigande medlemsantalet och föreningens vidgade arbetsuppgifter skulle det icke längre ha varit möjligt för föreningen att enbart med stöd av frivilliga krafter fylla sina uppgifter på ett tillfredsställande sätt. För medlemmarna och ombuden m. fl. har det inneburit en fördel att via expeditionen utan onödig omgång kunna få önskade upplysningar eller eljest bli betjänade i olika föreningen berörande angelägenheter.

Även under 1957 har verksamheten på det lokala planet gått starkt framåt, främst givetvis på de platser, där lokala avdelningar eller arbetsutskott verkat. Under året tillkom ytterligare ett lokalt ombud, nämligen för södra Lappland. I stort sett kan sägas att det ofta är ett betydande arbete i form av exkursioner, föredrag, kurser i fågelkännedom m. m., som ombud och ledamöter i styrelser för lokalavdelningar m. m. påtagit sig. Även på fågelskyddets område ha aktningstvårda insatser i några fall gjorts. Av stor betydelse har varit det fasta ekonomiska stöd, som under året lämnats till lokalavdelningar och ombud, beräknat efter antalet medlemmar inom avdelningens resp. ombudets verksamhetsområde.

Vid årsmötet antogs förslag till nya stadgar för föreningen, i vilka uttryckligen stadfästes att lokala avdelningar av föreningen må förekomma. De nya stadgarna bli gällande efter årsmötet 1958.

Föreningen har anlitats som remissinstans av Kungl. domänstyrelsen över en framställning av Svenska Jägareförbundet ang. rätt för viltuppfödare att utan hinder av fridlysning få skjuta duvhök. Vidare har viltforskningsrådet inhämtat föreningens yttrande över framställningar, dels om skydd för fridlysta fåglar mot förgiftade beten, dels om utredning angående ändernas biologi. Härjämte har föreningen av domänstyrelsen beretts tillfälle yttra sig över ansökningar från konservatorer m. fl. om rätt att under fridlysningstid få skjuta vissa fåglar ävensom över domänstyrelsens förslag till jakttider för jaktåret 1957/58.

Ett visst samarbete med de lokala jaktvårdsföreningarna har inletts så tillvida som föreningen beretts tillfälle utse en representant med uppgift att närvara vid styrelsesammanträden med Norrbottens läns jaktvårdsförening.

Under året erhöll föreningen ett anslag å 6.400 kr från Konung Gustav VI Adolfs 70-årsfond för svensk kultur, avsett för driftskostnader m. m. vid Capri fågelstation. Från Hierta-Retzius stipendiefond erhöles 1.000 kr för bestridande av kostnader för fasta fångstanordningar vid Ottenby fågelstation. Längmanska kulturfonden tilldelade föreningen ett anslag å 480 kr för inköp av en världsatlas.

Bearbetningen av det vid Ottenby insamlade materialet över sträckobservationer har fortsatt med ekonomiskt stöd av förut beviljat anslag från Knut och Alice Wallenbergs stiftelse. Fjärde upplagan av föreningens fågelförteckning beräknas kunna föreligga i bokhandeln under april 1958.

2. *Sammanträden.* Föreningens årsmöte hölls i Stockholm den 30 mars. Styrelsen har jämte arbetsutskottet sammanträtt tre gånger under året och arbetsutskottet ensamt tre gånger.

Sammanträden med föredrag, stundom film, samt exkursioner ha i lokalavdelningarnas eller i de lokala ombudens regi förekommit på flera platser i landet. Referat härom ha införts i tidskriften. I mindre omfattning ha även förekommit kurser i fågelkännedom av såväl mera elementär som kvalificerad art.

3. *Antalet medlemmar.* Medlemsökningen under året uppgår till 184 personer, därav 3 ständiga. Detta måste mot bakgrunden av den från 10 till 15 kr höjda medlemsavgiften betraktas som synnerligen tillfredsställande. Hela antalet medlemmar uppgick vid årsskiftet 1957/58, till 3.028, därav 89 ständiga och 228 familjemedlemmar.

Professor BERTIL HANSTRÖM, Lund, utsågs på årsmötet till hedersledamot av föreningen.

4. *Tidskriften.* För utgivandet av Vår Fågelvärld erhöil föreningen statsbidrag med 5.000 kr vilket innebär en glädjande höjning med 1.500 kr i förhållande till

Medlemsantal i SÖF, prenumeranter och byten av VF år 1957
(föreg. års siffror inom parentes)

Land	Medlemmar			Bytesex. Friex.	Pren.	Summa
	Ständ.	Årsbet.	Fam.			
Sverige	78 (75)	2 551 (2 438)	228 (156)	41 (36)	89 (90)	2 987 (2 795)
Danmark	2 (1)	93 (92)	1 (2)	7 (4)	3 (1)	106 (100)
Finland	— (1)	24 (29)	—	6 (4)	19 (18)	49 (52)
Island	—	2 (3)	—	—	—	2 (3)
Norge	2 (1)	13 (13)	—	6 (4)	2 (3)	23 (21)
Belgien	—	1 (1)	—	1 (1)	—	2 (2)
England	1 (1)	7 (4)	—	11 (11)	— (2)	19 (18)
Frankrike	1 (1)	—	—	2 (2)	—	3 (3)
Grekland	1 (1)	1 (1)	—	—	—	2 (2)
Holland	—	2 (2)	—	2 (2)	3 (2)	7 (6)
Italien	—	— (1)	—	3 (3)	—	3 (4)
Jugoslavien	—	—	—	2 (2)	—	2 (2)
Schweiz	—	—	—	2 (2)	—	2 (2)
Sovjet	—	—	—	4 (3)	4 (4)	8 (7)
Spanien	2 (2)	—	—	1 (1)	—	3 (3)
Tjeckoslov.	—	—	—	2 (2)	—	2 (2)
Tyskland	1 (1)	5 (8)	—	14 (13)	1 (3)	21 (25)
Ungern	—	—	—	1 (1)	—	1 (1)
Österrike	—	—	—	—	1 (1)	1 (1)
Persien	—	1 (1)	—	—	—	1 (1)
Sydafrika	— (1)	—	—	—	—	— (1)
Canada	—	3 (3)	—	—	—	3 (3)
Holl. Guyana	—	1 (1)	—	—	—	1 (1)
U. S. A.	1 (1)	6 (3)	—	8 (7)	—	15 (11)
Australien	—	—	—	2 (2)	—	2 (2)
Nya Zeeland	—	—	—	1 (—)	—	1 (—)
Kina	—	—	—	—	1 (1)	1 (1)
Japan	—	—	—	1 (1)	—	1 (1)
Argentina	—	—	—	1 (—)	—	1 (—)
Summa	89 (86)	2 710 (2 600)	229 (158)	118 (101)	123 (125)	3 269 (3 070)
Summa medlemmar 3 028 (2 844)						

1956. Fyra häften utgavos om sammanlagt 328 sidor, vilket är det största omfång tidskriften hittills haft. Det är styrelsens förhoppning att tidskriften skall få samma omfattning under 1958.

Tidskriftens spridning samt medlemmarnas fördelning redovisas i ovanstående tablå.

5. *Biblioteket*. Biblioteket är sedan den 1 juni 1957 inrymt i föreningens lokal i Stockholm.

Styrelsen har under året anslagit 1.200 kr för inbindning och nyanskaffning. Genom byte har antalet tidskrifter ytterligare ökat. Flera gåvor i form av böcker, tidskrifter och särtryck av egna arbeten ha överlämnats till biblioteket. Därvid må särskilt följande gåvor nämnas: Bokförlaget Svensk Natur — som tidigare skänkt hittills utkomna delar i sin serie över svenska landskap — Natur i Blekinge; professor SVEN HÖRSTADIUS — som i flera år fortlöpande skänkt tidskrifterna Alauda och Ornithologische Mitteilungen — en större samling ornitologiska böcker och särtryck; herr SVEN ARMINGTON: tidskrifter; fil. kand. CARL EDELSTAM:

ornitologiska särtryck; Mr A. G. PARSONS, England: ornitologisk litteratur, behandlande äldre svensk ornitologi.

Under året ha 654 tidskriftshäften och böcker distribuerats som lån.

6. *Fågelstationerna*. Vid Ottenby pågick arbete under tiden 18—24 april och 6 maj—3 nov. Sammanlagt 12.649 fåglar ringmärktes. Totalsumman vid Ottenby hittills ringmärkta fåglar utgör därmed 120.244. Ett större antal vadarefallor har anskaffats. Dessa ha liksom under tidigare år levererats av medlemmar i Vetlanda Ornitologiska Förening. Styrelsen vill rikta ett varmt tack för den värdefulla hjälp SOF härutinnan rönt från Vetlanda-ornitologernas sida.

Stationen är fr. o. m. 1 nov. 1957 bemannad även under vintern. Detta har åstadkommits därigenom att samarbete inletts med H.K.H. Prinsessan Sibyllas hovförvaltning, som anställt en jaktvårdare vid Ottenby kungsgård.

Stationsbyggnaden har under året utvändigt ommålats.

De i föreningens regi under kortare perioder 1955 och 1956 företagna räkningarna av sjöfågelsträcket i Kalmarsund från Revsudden norr om Kalmar fortsatte i väsentligt ökad omfattning under 1957. Betydelsefulla resultat har därvid vunnits, särskilt i fråga om ejderns bestånd.

Vid Falsterbo fågelstation pågick arbetet under tiden 1 april — 30 nov. Under denna tid företogs dagliga observationer av sträcket över Nabben från gryning till skymning. Ringmärkningsarbetet pågick under tiden 1 aug. — 30 nov. Sammanlagt ringmärktes 3.750 fåglar. Beträffande arbetet i övrigt vid stationen m.m. hänvisas till Skåneföreningens styrelseberättelse.

För finansiering av flyttfågelforskningarna vid Ottenby (inbegripet Kalmarsund) och Falsterbo tillerkändes föreningen 11.500 kr av viltforskningsrådet.

I detta sammanhang må vidare nämnas att lokalavdelningen i Kalmar av Kalmars läns södra landsting erhölet ett anslag å 500 kr.

Föreningens nya fågelstation på Capri genomförde sitt andra verksamhetsår med mycket uppmuntrande resultat. Tillgängliga medel tilläto ordinarie bemanning endast under april och maj. Ehuru stationens utrustning med fångstanordningar m.m. alltjämt är ofullständig, ringmärktes nära 2.000 fåglar. Återfynd ha noterats både från italienska fastlandet och från Nordeuropa. Vägningar och mätningar av de märkta fåglarna ha företagits i större omfattning än som hittills skett vid våra inhemska fågelstationer, medan observationerna över dagflyttningen tills vidare skett i mycket begränsad omfattning. Gjorda stickprov visa dock, att sådana observationer kunna utföras med gott resultat. — Verksamheten har nästan uteslutande bestritts av medel från Kungafonden.

7. *Ornitologisk undersökningsverksamhet*. Det för ornitologisk undersökningsverksamhet till förfogande stående beloppet å 500 kr tillerkändes fil. stud. ERIC NORLING m. fl., Uppsala, såsom representanter för Uppsala ornitologiska klubb. Beloppet har avsetts för fortsatta flyttfågelundersökningar m.m. vid Ledskär i norra Uppland. — Härjämte har BERTIL ANVÉN, Göteborg, tillerkänts ett mindre bidrag för vissa kostnader för en undersökning om bofinkens ortstrohet.

8. *Fågelskydd*. Efter förslag av SOF och Svenska Naturskyddsföreningen genomfördes fr. o. m. 1 juli 1957 tills vidare t. o. m. den 30 juni 1958 totalfridlysning av prutgås, sillgrissla, tobisgrissla, pilgrimsfalk, lärkfalk, tornfalk, stenfalk, aftonfalk, hökuggla, sparvuggla, minervauggla, slaguggla, hornuggla, jorduggla, pärluggla, bivräk, alla hackspettar utom spillkråka, stenknäck, sidensvans och tofslärka. Detta innebär bl. a. att numera alla ugglor utom kattuggla, alla hackspettar utom spillkråka samt alla falkar äro fredade under hela året.

Kungl. Maj:t meddelade på förslag av SOF och Svenska Naturskyddsföreningen förbud mot vårjakt på sjöfågel våren 1957.

Med anledning av en oljekatastrof i januari 1957 vid Gotlands östkust anslag SOF 300 kr ur fågelskyddsfonden att användas för avlivning av svårt och för räddning av lindrigt oljeskadade sjöfåglar.

Efter framställning av SOF och Svenska Naturskyddsföreningen har advokatfiskalsämberbetet vid kammarkollegiet anfört besvär vid vederbörande vattendomstol över en vid synförfattning i april 1957 beslutad invallning av västra delen av Askö-viken i Mälaren sydväst om Västerås.

9. *Föreningens funktionärer.* Trots tillkomsten av en fast anställd arbetskraft kräves för fullgörandet av föreningens uppgifter betydande arbetsinsatser från frivilliga krafters sida.

Styrelsen har under året bestått av, förutom undertecknade ordförande och sekreterare, generallöjtnant AXEL LJUNGDAHL (vice ordf.), herr SVEN ARMINGTON (bibliotekarie), förste intendent KAI CURRY-LINDAHL, alla i Stockholm, komminister GÖSTA CHRISTIANSSON, Kalmar, lektor OLOF ELOFSON, Sundsvall, civiljägmästare BERTIL HAGLUND, Stuvsta, fil. lic. ANDERS ENEMAR, stadssekreterare SVEN GARPINGER, fil. mag. TORSTEN MALMBERG, alla i Lund, fil. lic. GUNNAR OTTERLIND, Lysekil, (redaktör för Vår Fågelvärld), författare ERIK ROSENBERG, Örebro, direktör RAGNAR WITTHOFF, Stockholm, (skattmästare) samt fil. kand. STEN ÖSTERLÖF, Näsbypark.

Föreståndare för föreningens expedition har varit f. bankkamreraren GUNNAR WAHLSTRÖM. Distributionen av tidskriften har ombesörjts genom expeditionen.

Arbetsutskottet har bestått av herrar WITTHOFF och CURRY-LINDAHL samt banktjänsteman GUSTAF DANIELSSON, försäljningschefen ARNE ORVELIUS och föreningens sekreterare med dr. phil. WOLF JENNING, laborator BENGT DANIELSSON och fil. dr. OLOF DIXELIUS som suppleanter.

Ottenbykommittén har bestått av herrar ARMINGTON, G. DANIELSSON, B. DANIELSSON, JENNING, ORVELIUS och ÖSTERLÖF samt docent GUNNAR SVÄRDSON och verkmästare ÅKE PERSSON, den sistnämnde i Kalmar.

Fågelskyddskommittén har utgjorts av herrar CURRY-LINDAHL och MALMBERG samt fil. lic. CLAËS RAMEL och föreningens sekreterare.

Ledamöter från SOF i Svenska Jägareförbundets förtroenderåd ha varit herr CURRY-LINDAHL och föreningens sekreterare med hr RAMEL som suppleant. Representant för SOF i Svenska Naturskyddsföreningens förbundsråd har varit herr CURRY-LINDAHL.

Redaktör för Vår Fågelvärld har varit herr OTTERLIND och medlemmar i redaktionen herr ENEMAR samt fil. kand. GUNNAR MARKGREN och fil. mag. STAFFAN ULFSTRAND, båda i Lund, ävensom läroverksadjunkt VIKING OLSSON, Valdemarsvik.

Arbetsutskottet för lokalavd. i Stockholm har bestått av konsulent RUNE BOLLVIK (ekursionsledare m.m.), vet. med. dr. KARL BORG, fil. mag. KJELL ENGSTRÖM, försäljningschef ARNE ORVELIUS (ordf.) samt byråassistent. P.-A. ÅKERLUND (sekr.).

Föreningens lokala representationer och ombud ha under året varit följande: *Skåne*: Skånes Ornitologiska Förening, Lund; *Halland*: ingenjör O. F. REUTERWALL, Varberg; *Göteborgstrakten*: SOF:s lokalavd., c/o byggmäst. K. G. ARKELSJÖ, Göteborg, *Bohuslän*: postkontrollör B. RUNNERSTRÖM, Uddevalla; *Skaraborgs län och Dalaland*: lektor N.-G. KARVIK, Lidköping; *Örebrotrakten*: stadsombudsman B. GEIJER, Örebro; *Västerås med omnejd*: verkmästare H. AVELIN, Västerås; *Jönköpings län*: Norra Smålands Ornitologiska Förening, c/o H. WIGSTEN, Huskvarna; *Kalmartrakten och Öland*: SOF:s lokalavd., c/o komminister G. CHRISTIANSSON, Kalmar; *Gotland*: herr G. HÅKANS-SON, Visby; *Linköpingstrakten*: fil. kand. B. WAHLIN, Malmslätt; *Valdemarsvikstrakten*: läroverksadj. V. OLSSON, Valdemarsvik; *Stockholmstrakten*: SOF:s lokalavd., c/o byråassistent. P.-A. ÅKERLUND, Jakobsberg; *Norr-täljetrakten*: köpman T. ANDERSSON, Norrtälje; *Södra Dalarna*: läroverksadj. G. NYHLÉN, Avesta; *Jämtlands län*: apotekare S. NORSTRÖM, Östersund; *Hälsingland*: arkivarie B. WITT-STRÖMER, Ljusdal; *Medelpad*: lektor O. ELOFSON, Sundsvall; *Ängermanland*: läroverksadj. E. BARTLER, Örnsköldsvik; *Södra Lappland*: landsfiskal R. THORÖ, Åsele; *Övre Norrland*: häradskrivare B. HOLM, Kiruna.

Föreningens utländska ombud ha varit: i *Danmark* landsrettsagfører E. TOBIESEN, Köpenhamn, i *Finland* docent L. v. HAARTMAN, Helsingfors, och i *Norge* cand. real. S. HAFTORN, Trondheim.

10. *Föreningens ekonomi.* Föreningens ekonomi vid 1957 års utgång framgår av nedanstående tablå.

Det av viltforskningsrådet beviljade anslaget å 11.500:— kr för flyttfågelforskningar 1957/58 har med 9.000:— använts till ersättningar för resor och traktamenten åt observatörer och ringmärkare vid Falsterbo och Ottenby samt för sjöfågelsräkningen i Kalmarsund. Kr 2.500:— avses som bidrag till motsvarande kostnader under första halvåret 1958.

Ständiga medlemmars fond har under året ökat med kr 500:—. Av till Ottenby fågelstation influtna gåvor har kr 1.050:— överförts till Ottenbyfonden.

Årets ränteavkastning har möjliggjort smärre avsättningar till övriga fonder enligt den framlagda vinst- och förlusträkningen. Tidigare innehav av förlagslån har med hänsyn till penningvårdesförsämringen under året omplacerats i börsnoterade aktier.

Inkomster och utgifter 1957

Inkomster:

Saldo från 1956 1.230: 25

Bidrag för 1957:

Statsbidrag till »Vår Fågelvärld»	5.000: —	
Viltforskningsrådet	11.500: —	
Konung Gustaf VI Adolfs 70-årsfond för svensk kultur ...	6.400: —	
Hierta-Retzius Stipendiefond	1.000: —	
Längmanska kulturfonden	480: —	24.380: —
Från 1956 överförd anslagsmedel		21.631: 99

Medlemsavgifters konto:

Medlemsavgifter	41.375: 91	
Ständiga medlemsavgifter	500: —	41.875: 91

Gåvors konto:

Gåvor till Ottenby Fågelstation	1.550: —	
Övriga gåvor	187: 50	1.737: 50
Räntor och utdelningar		2.642: 53

Övriga inkomster:

Annonser, försäljn. av publ. m. m.	3.462: 60	
Ur fond för fågelskydd	300: —	
		Kronor 97.260: 78

Utgifter:

Tidskriften	26.496: 81	
Allmänna omkostnader	4.347: 12	
Expeditionen	7.672: 01	
Biblioteket	3.397: 90	
Sammanträden	1.528: 90	
Lokalavdelningarna	3.210: —	
Stipendier	500: —	

Ottenbystationen:

Resekostnader o. traktamenten	2.998: —	
Fångstredskap	2.027: 94	
Utrustning och inventarier	88: 25	
Underhållskostnader	503: 07	
Elektrisk ström	247: —	
Försäkring och telefon	515: 35	6.379: 61

Falsterbostationen:

Resekostnader o. traktamenten	4.210: —	
-------------------------------------	----------	--

Capristationen:

Resekostnader	4.165: —	
Utrustning och inventarier	632: 45	4.797: 45
Sjöfågelsräkningen		2.345: —
Märkningsringar		650: 55
Bearbetning av forskningsmaterial		3.753: 80
Avskrivning å värdepapper		525: —
Till fågelskydd		300: —
Till fond för fågelforskning		700: —
Till fond för fågelskydd		500: —
Till Ottenbyfonden		1.050: —
Till biblioteksfonden		500: —
Till ständiga medlemmars fond		500: —
Till 1958 överförda anslagsmedel		21.959: 66
Saldo till 1958		1.936: 97
		<u>Kronor 97.260: 78</u>

Balansräkning per 31 december 1957

Tillgångar:

Kassa		244: 21
Innestående å postgiro		4.880: 78
Innestående å bankräkningar		22.834: 89
Aktieinnehav		16.230: —
Inteckningar		10.000: —
Fågelstationen vid Ottenby		1: —
Biblioteket		1: —
Diverse debitorer		8.115: 68
		<u>Kronor 62.307: 56</u>

Skulder:

Ständiga medlemmars fond	10.125: —	
Fond för fågelforskning	7.900: —	
Fond för fågelskydd	1.700: —	
Ottenbyfonden	4.800: —	
Biblioteksfonden	500: —	
Diverse kreditorer	34.370: 09	
Förskottsbetalda årsavgifter	975: 50	
Saldo till 1958	1.936: 97	
		<u>Kronor 62.307: 56</u>

Stockholm i februari 1958.

SVEN HÖRSTADIUS
Ordf.

BENGT GIRELL
Skr.

Revisionsberättelse

Undertecknade, av Sveriges Ornitologiska Förening utsedda att granska föreningens räkenskaper och förvaltning för verksamhetsåret 1957, få efter verkställt uppdrag härmed avgiva följande revisionsberättelse.

Föreningens räkenskaper äro förda med stor noggrannhet och ordning samt försedda med vederbörliga verifikationer. Vinst- och förlusträkningen samt utgående balansräkningen överensstämma med styrelsens berättelse. Banktillgodohavandena bestyrkas av företedda bankbesked, och föreningens värdehandlingar ha av oss inventerats. Vi ha även genomgått protokollen från styrelsens och arbetsutskottets sammanträden och därvid ej funnit anledning till erinran.

Föreningens fastigheter, inventarier och bibliotek äro försäkrade till, enligt vår uppfattning, betryggande belopp.

På grund av den sålunda verkställda revisionen föreslå vi, att styrelsen beviljas ansvarsfrihet för skötsel av föreningens angelägenheter under år 1957.

Stockholm den 1 mars 1958.

NILS LORICHS

BERNT JANNEDAL

FAUNA och FLORA

populär tidskrift för biologi

utkommer med 6 häften om året med sammanlagt 272 sidor plus årsregister. Prenumerationsavgift 15 kr pr år.

Redaktör: professor BERTIL HANSTRÖM, Zoologiska Institutionen, Lund, som mottar prenumerationsanmälan.

Utdrag av innehållet i årgång 1957:

Rolf Andersson: Rödfalken, en för Sverige ny fågelart.

Sune Andersson: Fågelfaunan i mellersta Ångermanlands kustland.

Sten Bergman: Om spelet hos strålparadisfågeln.

Lars Holmberg: Fiskande kråkor.

Nils Linnman: Om igelkottens läte.

Sven Mathiasson: Fåglar i sydvästra Europa.

Jens Wahlstedt: Fågelnytt från Torne Lappmark.

Ingvar Wäreborn: Bidrag till kännedomen om svenska koltrastars vinterbiologi.

Årgång 1958 innehåller bl. a.:

Kai Curry-Lindahl: Rygradsdjursfaunan i Sareks Nationalpark.

Bengt Flach: Nytt om fågelfaunan på Stora Karlsö.

Åke Hallén—Nils Sylvander: Om käppgranar och bordsgranar.

Självskrivna böcker för alla fågelvänner

Sigfrid Durango

● **FÅGLARNA I FÄRG**

«Något enastående och magnifikt... Det är roligt att kunna oreserverat berömma en bok.»

Knut Hagberg i Svenska Dagbladet

11: 75, inb. 13: 85

Erik Rosenberg

● **FÅGLAR I SVERIGE**

«Varje artbeskrivning i den boken är inte bara vetenskapligt exakt utan också en litterär fullträff.»

Gunnar Brusewitz i Stockholms-Tidningen

Rikt illustr. i färg och svart-vitt. Inb. 35: —

Peterson — Mountfort — Hollom

● **EUROPAS FÅGLAR**

Svensk bearbetning av Carl-Fredrik Lundevall

«Aldrig förr i vårt land har i ett sådant här sammanhang finare fågelbilder visats.»

Nils-Magnus Nilsson i Göteborgs-Posten

Rikt illustr. i färg och svart-vitt. Inb. 25: —

SVENSK NATUR